

Alej bez stromů

Václav Chytil

Václav Chytil

Alej bez stromů

Václav Chytil

Alej bez stromů

Nakladatelství Tilia
Ostrava

© Václav Chytil, 2014
Graphics © Štěpánka Bělovská, 2014
ISBN 978-80-86904-50-4

Jan Chramosta zpod křivého mosta

„Vitaj, Mokrošku,“ řekl strýc Vilém Folvarčný svému sousedovi Oldřichu Mokrošovi, když ho potkal v aleji, jak jde ze šichty domů.

Zastavili se spolu na kus řeči. Malý Toník se stal tichým svědkem jejich povídání a postávání. Strýc Folvarčný, všemi nazývaný Viluš, ho držel za ruku, vedl ho k sobě na prázdniny, v druhé nesl jeho kufřík. Toník oba starší muže během hovoru pozorně sledoval.

Když si strýc Viluš s panem Mokrošem pověděli, co potřebovali, rozloučili se a vykročili opačnými směry. A Toník si po pár krocích zkusil potichu říct to, co slyšel a co se mu tak zalíbilo:

„Vitaj, Mokrošku!“

Strýc Viluš si Toníkova pokusu nevšiml, ale dobře věděl, že chlapec rád chytá slova, která vysloví. Příbuzní z Ostravy patřili k lepším lidem, četli knihy, hráli na piano, chodili do divadla a mluvili spisovně. Nářečí bylo pro jejich osmiletého kluka cizokrajným divem.

Teta Mařka už ve dveřích domku Toníka postiskala, no ano, postiskala! Ten se na její postiskání těšil už v autobuse. Zářily mu oči a usmíval se v jejím náručí, šťastný celou svou drobnou postavou oblečenou v námořnickém kompletu s velikým čtvercovým bílým límcem.

„Honem se převleč a půjdeme na zahradu hrabat seno!“ řekl strýc a položil na divan malý kufírek. Ve skutečnosti řekl: „Gibko se převleč a idem do zogrodi grabač šino“, ale právě takový smysl strýcova slova měla a Toník jim dobře rozuměl.

Zahrada byla velká a krásná, byl to vlastně sad, strýc Viluš tvrdil, že měří dvacet arů, a to bylo asi hodně, jak Toník

tužil – všude pokosená tráva a ovocné stromy. Dali se do práce.

Chlapec chvíli strýcovi pomáhal, ale potom ho napadlo si zopakovat, co slyšel při setkání v aleji. Nechal ležet hrábě v kupce sena a přistoupil k vysoké hrušni, chytající do náruče slunce, pokývl bradou k jejímu tmavému a trochu popraskanému kmeni a řekl mu uctivě:

„Vitaj, Mokrošku!“

Přešel k další hrušni a pozdravil se s jejím kmenem stejně obřadně jako s předchozím.

Jenže v té chvíli přestal strýc Viluš obracet seno a viděl a slyšel to. Rozesmál se na celé kolo, přiběhl k chlapci, zvedl ho nad hlavu a ve výšce se s ním zatočil dokola.

„Teď poletíš do nebe, ty můj Mokrošku! Já z tebe udělám letadlo!“ zavolal a vyhodil ho do vzduchu.

Ve skutečnosti to znělo jinak: „Včil pofrčíš do něba, muj ty Mokrošku. Zrobim z tebe ajro!“ Ale Toník přesně věděl, co mu strýc říká.

„Ale já budu mít letadlo, opravdové,“ oznámil, když ho strýc Viluš zase postavil na zem, „už si na něho šetřím u maminky...“

„Náš Mokrošek bude mít letadlo,“ řekl strýc tetě, sotva se vrátili ze zahrady. Samozřejmě že jí to řekl šlonzky, po našemu.

Už nikdy se šťastné prázdniny neopakovaly. Místo Toníka přicházely Folvarčným dopisy, psala je jeho maminka.

Naši nejmilejší,

srdčně Vás pozdravujeme a líbáme a nezlobte se, že teprve dnes píší.

Včera o páté hodině odpolední měl jít Toník na Roentgen. Po dlouhé době čekání nám řekli, že pan doktor není přítomen. Tak jsme šli znovu dnes ráno. Přijel i manžel z práce,

chtěl taky vidět Toníkovo srdíčko, ale když do jedenácti hodin nic nebylo, odešel.

Po půl dvanácté honem, honem. Posadit Toníka na vozík a odvézt ho do porodnice na snímkování.

Tak díky Pánu Bohu – plíce čisté, srdce ještě sice zvětšené, ale stejnoměrně, takže, jak říkala primářka, za týden půjde ještě jednou na Roentgen a bude-li zdravý, pošlou ho z nemocnice domů.

To víte, mojí drazí, jak jsem ráda, že je Toníkovi už lépe, lehčeji dýchá i v noci klidněji spí. Zaslala jsem Matce Boží na Svatém Hostýnu dvacet korun na mši. A jestli mi manžel dovolí, nechám sloužit i mši svatou za stařenku Horákovou, která má koncem měsíce úmrtní den.

Vzpomínáme na Vás denně. Upřímně Vás líbáme a těšíme se na Vás a domů.

Gertruda

Toník posílá tetě a strýčkovi tisíc pusinek.

Ahoj, Toník (to sám připsal)

Mojí drazí všichni,

sděluji Vám, že Toníkovi se dnes díky Pánu Bohu ulevilo. Včera to bylo ale hrozné! Měl velké bolesti srdce a tak mu to házelo hrudníkem a tepna srdeční divoko se zdvihala, že ani mluvit o tom nemohu.

Dělali jsme všechno možné, pořád led na srdce, a když jsem se ho jen dotkla, abych mu spravila polštář, málem by ho to bylo udusilo.

Manžel zde byl i přes noc, teď ráno odešel a zase sem přijde odpoledne.

Dala jsem na mše svaté a slíbila jsem Panně Marii Hostýnské, že tam půjdeme, až se uzdraví. Divím se jen, že nikdo z lékařů nepoznal, že má srdce v nepořádku, kdyby na to včas upozornili, nemuselo se to tak vystupňovat, vždyť on má srdíčko o tři prsty napravo zvětšené.

Dnes v noci bylo tak krásně a ráno též, měli jsme radost, že bude pěkný den, a zatím prší a zima je až hrůza. Modlete se prosím Vás za Toníkovo uzdravení!

Gertruda

Strýc Viluš na poslední dopis Toníkovy maminky dlouho myslel, druhý den sedl ke stolu u okna v kuchyni, a zatímco žena vařila oběd, pustil se do psaní:

Drogi Mokrošku,

ťotka s ujcem tě moc razuv pozdravujum a dovajum ti na vědomost, že sum zdrovi a dobře se jim povodi. Tež oznamujum, že už kvaky předali, a tak ti tych děsinť korun posilame na ajroplan. Jak go buděž mět duma, napiš num a my s ťotku přijeděme a potom nas povoziš, jinym něsmiš s nami robiť žadne koprdelca v luftě, bo by sme do podzuvek navalili, a to bych něrod.

A jako ty se moš? Včil kdybys byl u nas, dali bysme se do trumpety, bo ťotka smaží zemjakove šnycle a peče brutvaňoky z krupički.

Představ se, co se tyn tydin stalo. Ta mlado koza se num chťola vydovať. Ťotka honem s ňum ku ženichovi. Joch ji vypucovol řetozek, na kark sme ji dali červjunum mašle, na ocas přivjunzali pukete a pan Vašiček ji vyřnul dva marše na gajdach. A ťotka s ňum šla ku galanovi. Ale jaksi se ji něpodobal, vrutili se s něpořizenu, včil ji musime hledať inšego ženicha. To je robota!

Ešče že tum předešlum něděle sme tu mjeli vělki odpust. Tak smy s ťotkum tež šli, pjervši bylo na ryngišpile se povozit. Ja na kuňu a ťotka na morskej panně, každý tři kusky. Potom my šli dali, tam byla takovo buda postavjuno a při ni taki maly chlopek, bezmola jako ty, no byl to liliputan a křičol: Potě se podivať za korune na tlustum Elze, kjero voží tři metraki!

Tak my tež tam vlezli.

Za chvíle se nam ukožala. To ti byla ogrumno baba, jako by dal dogrumady čtyry naši Čamušky, znoš ju ni, tu Čamušu ze Šimšky. Potom přišol tyn maly chlopek a ukožovol num jejum košule, na kjerum mušiš mět šest metruv lotki. Jak jum rozťungnul, tak na ni mogly dvě pory tajncovať. My s ťotkum se tež zatajncovali dva kusky a tyn maly chlopek grol na gajdach Nigdy se nevrati.

Potom ukožovol její reformky, taki vjelki, že jsem jich mog přefungnuť přes nogavice ve vinteroku aji s paryzolem. Naposledy num ukožola svojum kite, tak grubum jak ťotka přes poly.

Tam dali zasie křičol chlop caly sagy, jinym plavky mjol: Kjery chce jist se mnum zapasiť, jak mie obuli na gřbět, tak dostaně třicet korun!

Tak jo ti tež naschvol chťol jist zapasiť. Tos mjol vidět ťotku, jak mě držola za kšos a nadovala: Ty glupi capě, chceš aby ti polumol žebra! Ale jo furt že pujdym a strachu sym mjol plne galaty. Bo joch chťol inym ťotku napalit, aby myslola žech je taky silny.

Na drugi diň se ťotka chvolila před babami: Muj stary chťol včera zapasiť a joch go nepřustila!

Potym sme šli ešče na Horakuvke bo tam mjeli fajermuni muzyke. Tak my tež tam šli, ale inym za okna se podívať, tajak dycky.

Ešče ti muším napisať, bo bych zapomňol.

Brzy tu beděme mjet vělki věšieli. Ženi se Jan Chramosta zpod křivego mosta a bere se Kaču po Frantu Prdaču. Bedě mjet šest družbuv, kjeři se bedum mjanovat všici na czyk. To bedě Grabarczyk, Palarczyk, Furmanczyk, Vlodarczyk, Kacmarczyk, Pivovarczyk.

Gostina bedě vělko, juž se všicko gotuje. Bedum mjet pint metrakuv zimjokuv na šnycle, dvě petroliny kvasnego zelo. Ťasto na nudle mušola vykulať valcuvka, co cesty valcuje.

A teraz se to už všicko suší na plotě, na stodole na střeši aji na tym dřevjanym hajzlu.

Brovka bedum zabijať, už je tak vjelki, že mu skutiny trčum přes střeche ven. A genšor tež mo tak dlugi kark, že se přes stodole na drugi struně vody napije.

Jelita bedum pilum řezať, aji pry veterani přijedum z kanna střílať. Jak už beděž zdrovy, přileť na tym ajroplaně a pujdymy sie tež na věšieli podivať, choť by za okna.

Myšlem, Mokrošku, že juž tego moš terazy dost co čitat a po drugi ti zasej napišem cošig novego. Jo bych ti tego eště vinci napisol, ale ťotka mě guni luskať fazole...

Venku se vztekle rozštěkal pes, strýc položil tužku a vyhlédl z okna na Lipůvku. Zase to byla listonoška, i tentokrát přijela na kole, ale neměla už svou ohromnou kabelu. Malý psík šteká ze všech sil jako pominutý.

Manželka za ní šla a za chvíli se vrátila do kuchyně s očima plnými slz, podala strýcovi rozbalený telegram.

„Nimummy už našigo Mokroška,“ vzlykla a zakryla si obličej zástěrou.

Strýc si přečetl telegram, nejdřív ho napadlo, že by ten dopis ještě měl dopsat, ale potom před sebou spatřil Toníka, jak se tenkrát na zahradě ukláněl hrušni, a pochopil, že dopis už nikdy nedopíše. Jenom se vyhaslým pohledem zastavil na tužce, položené na čverečkováném papíře, a nemohl z její špičky oči odtrhnout.

Lipůvka

1.

Na malé fotografii se zoubkovanými okraji sedí dítě ve zmenšené kopii žebříňáku, v bílých šatečkách a čepičce, a za oj je zapřažen bílý chundelatý špiclík. Pozadí tvoří stará lipová alej. V hliněné cestě jsou vidět kameny zatlačené a vyhlazené skutečnými koly povozů.

Dítě, které vypadá jako holčička, jsem já. Pejsek se jmenuje Punťa. O vozík, na kterém sedím, jsme brzy po pořízení snímku přišli. Ustupující Němci na něm odvezli raněného vojáka, skoro ještě chlapce. Vím to od tety, vyprávěla mi o tom tak sugestivně, že když si na její povídání vzpomenu, dokonce slyším nemožné: hrkání mého vozíku Lipůvkou nahoru k Těšínské silnici.

Lípy v aleji se vypořádaly se zemskou tíží jako zednická olovnice. To proto, že jim nestínily domy, ty se pod nimi objevily až ve dvacátém století. Rostou zpříma blízko sebe, jejich koruny se prostupují nahoře nad cestou i po bocích svých sousedů na příkopech. Stěny klenutého tunelu. Vzadu za malým žebříňákem – kousek nad mojí hlavou, protože cesta stoupá – alej končí. Vypadá jako hostie při pozdvihování v rukou kněze: se zakrytou spodní částí.

Okamžik zachycený na fotografii nemám v paměti. Ale toho Punťu ano. On je mojí první skutečnou vzpomínkou, možná spíše zábleskem vzpomínky. Kdykoli jsem se o něm doma zmínil, máma se vždycky zlobila, že si vymýšlím. Nebyly mi přece ani dva roky. Nemůžu si takové věci pamatovat. Jenže já si Punťu i pohled přes krev vybavuji jasně, tak jako kdyby se to stalo včera.

Ale co když mi o tom přece jen kdosi povídal, jako teta o tom vojákově? Občas nevím a trochu znejistím...

Schovávali jsme se ve sklepe u tety. Náš dům ještě nestál. Jediné sklepní okno bylo zacpané pytle s pískem a na zemi hořela petrolejka se staženým knotem. V koutě sklepa rance se šatstvem a peřinou, to nejnějnější, co jsme potřebovali. Seděli jsme schouleni na pytlicích a dece položených na uhlí.

V dálce vybuchovaly bomby, letadla nalétávala na cosi vzdáleného. Když se přiblížila, německá baterie s protiletadlovými děly, ukrytými pod korunami lip, spustila palbu. Zachvěla se země pod nohama, zatřásl se dům, nahoře se rozřinčelo sklo vyražené z oken tlakovou vlnou. Ze stropu ve sklepe se sypal prach a písek.

Při prvním nenadálém výstřelu děla poblíž tetina domku se špiclík Punťa vyrval tetě z náruče, dopadl na zem – tlapky napjaté jako struny – a při další ráně vyskočil a zaťal mi drápy do obličeje. Ani jsem necítil bolest, seběhlo se to ve vteřině a sám jsem byl z ohlušujících dělových salv v šoku. Punťa mi roztrhl čelo a na jednom oku rozerval víčko, zalila mě krev. Najednou jsem svět kolem sebe viděl rudě.

Dívat se clonou krve a nevědět, proč je všechno na světě takové rudé, skoro purpurové, když mě máma chrání rukama a tiskne k sobě, ten divný pocit si vybavuji pořád. Pohled přes vlastní krev a vyděšený Punťa.

A potom – až za hodně dlouho – následuje druhá vzpomínka. V trávě na příkopu leží sedmimetrová hlaveň protiletadlového děla. Úplně hladká ocel, dokonale rovná a geometrická. Leží na příkopu mezi lípou u domku mé tety a u domu Fikarových. Náš dům je ještě rozestavěný. Roztažené ruce a oči upřené na špičky sandálů. Kdy spadnu? Dokážu dojít na konec, nebo i tentokrát sletím? Jediná součást děla, kterou nedokázali odstranit s pomocí koní. Učím se ji přejít a málokdy se mi to podaří.

Album fotografií opotřebované víc stářím než listováním. Celé roky si ho nevšímnu. Ale stačí v něm otočit stránky

a vyskakují vzpomínky. Běží v hlavě jako starý trhavý film, v němž je všechno na přeskáčku. Přesto do sebe obrazy chvílemi zapadají a dávají jakýsi smysl nebo připomenou cosi určitého.

Nikdy mi třeba nepřišlo zvláštní, že žiju pod mohutnými korunami staletých lip, které se tyčí nad chalupami, chrání je jako kvočna kuřata před přílišným vedrem nebo zimní nepohodou, a ani to, že uprostřed aleje, v ještě větší a nesmírnější výšce se větve prostupují jako lidské prsty a uzavírají se na způsob chrámové klenby.

První světlo, které jsem ráno co ráno v tetině ložnici spatřil, pronikalo hustým stropem větví a odkrývalo spodní haluze lípy. V létě paprsky mívaly hebkou zlatou a zelenavou barvu. V zimě bylo světlo mlhavé a nasáklé rozpuštěnou tuší. Na podzim za jasného počasí se zvláštním přívitem, v němž se zdálo všecko ostřejší a zřetelnější než v létě.

V domku u tety jsem se narodil. Alej se stala samozřejmostí mého života, stejně jako matka s otcem, babička s dědou, bráška či teta. Taký sousedé v okolních domcích patřili k aleji, která tu odjakživa byla a která tady vždycky bude. Samozřejmě alej, samozřejmě lidé.

Když jsem se v knize A. V. Friče dočetl, že indiáni věří v duše zemřelých předků žijících ve stromech, ta víra se mi hned zalíbila a rozhodl jsem se ji přijmout za svou. Hodně lidí se v domcích pod lipami narodilo – vlastně všechny zdejší děti – a několik příbuzných a známých tady taky zemřelo: babička, můj přítel Áda, paní Hýlová, manželé Javorkovi... Přál jsem si, aby i u nás byly jejich duše ve stromech místo v nebi. To by byli pořád nablízku. Vlastně by z Lipůvky nikdy neodešli.

Každému jsem o svém nově nalezeném přesvědčení vykládal. Jenže nikomu kromě mne se ta víra nezamlouvala. Děti namítaly, že ve stromech duše nemohou žít, protože v nich

všechno vyplňuje dřevo. Jsou v nebi, kde zbývá hodně volného místa, stoupají tam jako bubliny na hladinu. A dospělí kvůli své náboženské víře, nebo proto, že nevěřili ničemu, považovali můj nápad rovnou za pitomý.

Blízkost starých lip jsme však určitě vnímali všichni. A nejen v aleji. Všude ve vesnici. Kamkoli jsme se vydali, ten prostor tajemného větvoví jako by šel pořád s námi, třeba až na břeh řeky Luciny. A možná, že by nás provázel ještě dále, kdybychom se o tom mohli přesvědčit.

V létě za teplých večerů, kdy vymletou cestu a krčící se domy pokojně střežily mlčenlivé stromy, se sousedé scházeli na příkopech. Jakmile někdo roztáhl deku a sedl si pod některou z lip, mohl se spolehnout, že za pár minut už nebude sám. Jeden po druhém vycházeli z chalup ženy a muži, přisedávali si a zanedlouho sedělo pohromadě deset nebo patnáct lidí.

Večerní posezení obvykle zahajovaly vdovy: Buď paní Šebestová, která se pyšnila tím, jak statečně nese svou dlouholetou samotu – nechávala si říkat, a sama to označení nejčastěji používala, veselá vdova. Anebo paní Michálková, která ovdověla teprve před rokem a teď žila u svých dětí. Pak přicházeli sousedé různě: manželé Krestovi, děda Grochol, Fikaroví, Böhmovi a další v neurčeném pořadí.

Záleželo na tom, jak kdo měl právě čas. Někdy se chlapi sesedli dohromady a vytvořili vlastní skupinku, ale většinou se neoddělovali.

Přidávaly se taky odrostlejší děti, které nemusely jít brzy spát, a zvědavě šmejdily kolem hloučku. Dřeply si vždycky tam, kde se něco zajímavého povídalo, dospělí je však dost často odháněli, aby si mohli povědět něco háklivého.

Mluvilo se o všem možném, o událostech, které se toho dne přihodily, o počasí, o úrodě, o tom, co kdo dělal nebo se chystá dělat, vzpomínalo se na staré časy, filozofovalo o životě, vyprávěly se vtipy a humorné historky, hovořilo se šepem o tajemných věcech a nevysvětlitelných úkazech,

o práci v dole, dění ve světě a mnohém jiném. Občas se sousedé mezi sebou taky poškorpili a někdo z nich se najednou sebral a naštvane odešel.

Jedinou opravdovou nepříjemností ale byli komáři.

Sotva se setmělo a ztratili strach ze světla, začali naletávat do aleje a bodat o sto šest. Člověk se nestačil ohánět, pleskat po nohou, krku, tváři a odkrytých částech těla. Muži v kalhotách a v košilích s dlouhými rukávy byli na tom přece jenom o něco lépe, a tak si obyčejně stěžovaly ženy. Skoro vždycky říkaly totéž, jako by v tom našly obzvláštní zalíbení a zároveň hluboké zadostiučinění z nepochybně poznané pravdy:

„Chlapi, kuřte! K čemu vlastně na tom světě jste? Kuřte, ať nás ti komáři nesežerou!“

Jednou, myslím že to byla právě veselá vdova paní Šebesová, k tomu přidala úvahu, že komáři jsou tady kvůli lipám. Asi se líhnou v těch rozložitých korunách, je to takový divný svět, ty koruny starých lip. Chrousti, hmyz, různé druhy netopýrů, sovy.

Ale někdo z mužů, už nevím kdo, její názor hned zpochybnil. Ba ne, ti se táhnou z údolí Luciny, od luk a rybníků, kde jsou bažiny. Zdálo se, že s jeho vysvětlením všichni souhlasí. Bylo nejspíš pravdivé. Jeden po druhém je uznávali. Někteří dokonce přikyvovali i bradami. Přesto však pomalu a jistě převládlo přesvědčení, že kdyby těch lip nebylo, komáři by se tu neobjevovali.

„Hromské stromy!“ říkalo se pak při plesknutí na tvář nebo za krk. „Lípy zatracené!“

Staré fotky jsou černobílé, často neostré, jsou pouhým stínem čehosi, co se mihlo v propasti času. Umožňují zahlédnout jen náznaky skutečnosti. Chybí v nich prostor, barvy, vůně, zvuky, nevyvolávají pocit chladu ani tepla, hladkosti ani drsnosti. Hlavně v nich však schází přítomnost, ta, v níž ještě nevíme, co bude zítra, nebo za hodinu nebo vzápětí.

Nač myslíme nebo co jsme cítili. Při prohlížení si některé chybějící věci dokážu docela dobře vybavit, jenom ten okamžik přítomnosti nikdy.

Starých fotografií mám hodně, ale s Lipůvkou velice málo. Chápu, proč. Aby se okamžik zvěčnil osvětlením filmu, k tomu musel být pádný důvod. Ještě se nefotilo jen tak pro focení. A dozajista nikdy nikoho nenapadlo vyfotografovat alej, a už vůbec ne nějaký jednotlivý strom. Alej se nikdy nestala fotografovým hlavním cílem. Byla vyfocena pouze bezděky, kvůli tomu, že se do záběru připletla.

Třeba jako ta lípa před naším domem, se silným kořenem vyvrělým kousek od kmene na příkop.

Tu fotku mám rád. Přímo z ní dýchá radost a pohoda. Všichni se usmívají. Táta si koupil motorku, jawu dvěstěpadesátku, pérák. Fotíme se před novým domem babičky a dědečka, kam jsme se z tetina domku přestěhovali, domem ještě neomítnutým a hned vedle naší lípy s vyvrělým kořenem. Od malička byl mým oblíbeným místem k posezení a stanovištěm k pozorování. Je zázrak, že se lípa s kořenem na příkopu dostala do záběru.

Na snímku sedíme s bráchou na nádrži motorky se stříbrnými boky, brácha jako mladší první, nový čistý motor pod námi, u předního kola stojí máma v bílé zástěře, vzadu za motorkou teta ve světlých letních šatech, právě si narychlo dlaní uhlazuje vlasy, a u zadního kola táta v dobově plandavém obleku, s kapesníčkem v kapsičce saka, s levou nohou na stupačce a s pravou rukou na zadním sedadle. Usmívá se ze všech nejvíc.

Z té fotky ale není patrné, že – jakmile motorku nastartoval, rozlehl se alejí dunivý temný rachot. Pootočil plynem a stroj se rozeřval. Řval jako strašlivé zvíře. Řev prostoupil všechno. Oblohu, stromy, zdi. Žasl jsem, kolik síly v sobě ten stroj skrývá. Trochu mi připadal válečnický, nebezpečně, asi kvůli letadlům z bombardování. Alejí kromě drkotání koň-

ských povozů, protivného vrčení zetky naší tlusté porodní báby paní Kašlové a uvzdychaného motorového kola pana Ovesného, který si vylepšil bicykl jakoby zhasínajícím, ale pořád běžícím motorkem, se tenkrát nic tak burácivě nerozléhalo jako tátova motorka.

Kromě hromu... Samozřejmě.

Starat se o malé dítě, byť jenom na chvíli, bylo pro moji bezdětnou tetu šancí vydat svou nahromaděnou lásku. Býval jsem u ní často. Tenkrát rodiče kamsi odjeli a nechali mě u tety v domku o několik lip níže v aleji. Tam jsem zažil největší větrnou pohromu svého života.

Lezl jsem kolem stromů. V té samozřejmosti aleje bylo mnoho zvláštního, určitě to byla rozbrázděná kůra na kmenech lip. Na některých skutečně hluboko. Pod prsty suchá a drsná, ale příjemně škrablavá, jako cosi blízkého a milého. Kousky odloupnuté kůry překvapovaly svou lehkostí, vážily o hodně míň než stejný kousek dřeva. Pluly po vodě a stávaly se z nich nepotopitelné lodě. Kvůli vedru došlo navíc k dalšímu divu. Ze země zničehonic vylezly červené plošnice. S notami na krovkách. Lezly výš a výš. Pozoroval jsem proudy stoupajících ploštic, jak směřují až tam, kam jsem nedohlédl.

K večeru se ale zvedl divný vítr. Přicházel jakoby shůry, a čím byl silnější, tím víc nabýval žlutou pískovou barvu. Slyšel jsem hlas tety, volající do aleje, že mám jít domů. Poslechl jsem jako v omámení a odšoural se na dvorek. Když slunce úplně zapadlo za obzor, stal se vítr světle žlutý, což vypadalo neskutečně a zároveň i hroživě. Ten úkaz mě ohromil. Blízkost obrovské síly, shromažďující se kdesi nad hlavou, mě zahнала z dvorku do bezpečí verandy. Báł jsem se, ale přál jsem si být u toho. Dívat se ze schodů verandy pod plechovou stříškou, jak vítr přichází. Síłil a na schodech se objevil jemný prášek. Úžasem se mi rozšířily oči a pootevřela ústa.

„Chlapče, pojď dovnitř, žene se vichřice!“ oznamovala teta z předsíně. Pocházela ze Slovácka, a proto mi nikdy jako ostatní neříkala synku.

Vítr působil strašidelně, ale přitom byl krásný a zajímavý. Světle žlutá barva potemněla, hukot nabral na mohutnosti a mi se zdálo, že se potlačovaný hněv větru mění ve vrchovatě plné nákladní vlaky, které přijíždějí z několika stran zároveň. Žlutě nabývala dřívější pískový odstín, ale dutí větru bylo rychlejší a důraznější. A jak jsem naslouchal dunění, začínal jsem chápat, že právě ty nejplnější vlaky, s koly zatíženými hromadami železné rudy a hlušiny, se valí k aleji a jako by se čím dál rychleji sesouvají ze svahů hor přímo na nás. Polekal jsem se, vytréštil oči na vybuchující granáty velkých dešťových kapek, zjitřily se mi smysly, a o to větší potěšení jsem z toho všeho měl.

„Chlapče!“

Fascinovaně jsem zíral. Staré lípy bezmocně rozpráhly náruče mohutných korun, nic nezachytily a ve zmatku se jejich větve rozkomíhaly sem a tam. Dole po hladké cestě vířily drobné větvičky a listy, stromové smetí letělo těsně kolem mého obličej, zvedalo se vzhůru a hnalo se přes dvůr kamsi k vzdálenému lesu.

Náhle světlo pohaslo, jako by někdo přes nebe přetáhl poklop, změnilo se v skoro souvislou čern a nad dům a moji hlavu dorazily těžké vlaky a rozehrměly se. Bylo to stejné, jako kdybych stál pod železničním mostem. Všechno kolem mě s obrovskou silou hučelo a hlomozilo, všechno pohltit dunivý hukot a praskot, v němž ještě začínalo cosi hvízdát a kvílet na střechách. Tetu jsem neslyšel, ale cítil její ruku na rameni, a to jak mě táhne do předsíně.

„Neumíš poslechnout, kluku zatracený!“ vyčítala mi. „Taková hrůza, copak se nebojíš?“

V té chvíli se za oknem předsíně udělalo jasno, fialové světlo ozářilo nejen lípy, ale i stromy v zahradě, takže na oka-

mžik bylo zřetelně vidět spáry mezi dlaždicemi v síni. Hned nato se ozvalo ohlušující zaburácení, které panovačně přehlušilo všechny zvuky. Kdyby se nám nad hlavou roztrhlo nebe nebo kdyby blesk uhořel přímo do našeho domku, vypadalo by to možná stejně.

„Za chvíli vyletí proud, radši vyndám pojistky!“

Teta si stoupla na špičky u dveří, natáhla se ke skříňce od elektriky, která byla vedle rámu dveří, nehtem palce otevřela plechová dvířka a řekla:

„Pojď mi pomoci.“

Vtom se několikrát za sebou téměř současně zablesklo. Venku se rozpoutalo peklo. Blesky šlehaly z různých stran. V jejich fialovém světle vyvstaly modré kyticky na tetině zástěře, mosazná klika na dveřích od vchodu, podivný růžový vzorek na stěně.

Podala mi pojistky. Postrčila mě do kuchyně – a v záblesku se zjevily šupílky kredence s alpakovými madly a plechový uhlák u kamen. Přiměla mě vejít do světnice, kam se chodilo jen spát – a v dalším oslňujícím výboji vystoupil anděl s rozpaženými rukama nad hlavami dětí, což byl obraz nad manželskými postelemi, kovový kříž na nočním stolku a vysoko zastlané peřiny.

„Neboj se, vlezeme si do postele, pod duchnami se nám nic nestane.“

Vzala pojistky z mých dlaní.

Už se setmělo tak, že nastala doopravdická noc. Blikavá záře a burácení blízkých i vzdálených hromů nepřestávalo, slyšel jsem v černočerné tmě svistot větru a valící se nákladní vlaky.

O eternitovou střechu chalupy začala drhnout spodní větev staré lípy, nebo to byl kus uvolněné rýny. Grr, grrr. Ozývalo se.

Neměl jsem zase takový strach, abych se potřeboval schovat, ale poslechl jsem tetu a vklouzl pod peřinu.

„Pořádne se přikryj, až nad hlavu, tady nás blesk nezabije!“

Přetáhla přese mě duchnu a sama si vlezla vedle do postele.

Dlouho jsem pod peřinou nevydržel. Vystrčil jsem hlavu a kradmo sledoval dění. Oheň v oknech, dutí větru, rány hromu prostupující lehce zdmi snad až do samých základů domu.

Teta se choulila pod peřinou a z jejích obrysů jsem vycítil, jak se bojí. V temnotě za skly, v níž se občas něco mihlo nebo se objevilo kus větve, vládla zběsilost.

„Jestli se ta lípa vyvrátí, je po nás!“ promluvila najednou.

Její slova mě udivila. To mě ještě nikdy nenapadlo. V první chvíli mi to připadalo jako zajímavá myšlenka. A náhle se mě zmocnila úzkost z poznání. Najednou jsem věděl, že nás lípa před domem možná nechrání, právě naopak, že nás rozdrtí.

Nikdy mi to ještě nepřišlo na mysl, ani na okamžik, vždycky jsem byl přesvědčený o opaku, že ten strom zmírňuje slunce v příjemný stín, že poskytuje útočiště před překvapivým deštěm a taky že láme vítr, nabízí domov ptákům, hmyzu, kunám, netopýrům, veverkám.

Tyčil se ale nad námi jako stašlivá hrozba, mohutná a nelítostná pomsta. Slyšel jsem, jak v pauzách víchr kvílí, jak strom vrže, sténá, skřípe. Cítil jsem děsivou hmotnost lípy. To, jak snadno prorazí střechu, vyvrátí zdi a zamáčkne nás v posteli svou mohutnou tíhou.

Ještě se to nestalo, ale každou chvíli k tomu může dojít. V příštím okamžiku se to stane. Co zlého jsme komu udělali, že se nás lípa chystá zabít? Proč se na nás ten strom zlobí? To je nějaké nedorozumění...

Kdy jsem usnul, nevím.

Ráno vyšlo slunce s příslibem krásného letního dne. Podivuhodný klid. Měli by zpívat ptáci. Napadlo mě. Neskutečné ticho. Taky jsem pochopil, že i v domku jsem sám, že neslyším tetu šmejdít po kuchyni.

Vydám se ji hledat, vyjdu po teplých prknech světnice na studené linoleum kuchyně. Nikde není. Následují ještě studenější dlaždice předsíně, hladší, ale stejně studený povrch terasových schodů. Běžím po hrbolatých a už ranním sluncem trochu zahřátých pískovcových deskách kolem zdi domu k vrátkům. Vyběhnu na cestu v aleji, do chodidel mě zastudí mokrá hlína a páchnou kameny.

Před domky stojí lidé, další vycházejí z vrátek. Cesta v aleji – rozevřená jako ústa dokořán – je hustě pokrytá ulomenými haluzemi. Některé jsou tak velké, že jejich postranní větve ční do vzduchu mnohonásobně výše, než jsem vyrostl. Smetí, listí a drobné větvoví leží nastláné na cestě. A tam, kam se všichni dívají, se přihodilo právě to, co mi včera nahánělo hrůzu. Hrozba se naplnila.

Široká vidlicová lípa na začátku aleje, první lípa po pravé straně, která se musela obcházet a o níž si kupující opírali svá kola, se rozlomila – jedna její půlka zůstala celá a druhá se zabořila do střechy Böhmova obchodu, až vyhřezly trámy.

Velebný strom, ctihodná široká selka, s hlubokou, přátelskou kůrou, teď byla ve dví a její zbylá část píchala do uprázdněného prostoru nebes, jako kdyby se proměnila v bajonet. Také dolní část aleje zatarasily větve a smetí ze stromů. Nedala se projít.

Ve skupince mužů a žen, dohadujících se u obchodu, co si s takovým nadělením počít, rozeznávám tetu. Je zaujatá, mluví s několika muži a rozmáchle rozkládá rukama. Všude kolem vidím starostlivé a občas i ustrašené tváře. Ale nikoho neslyším. Vypadl zvuk, ztratil schopnost šířit se průzračně čistým vzduchem.

Anebo nikdo z lidí nablízku z ohromení nemluví. Ticho...

Kousek od obchodu Böhmových bydleli Škrlovi. Měli urvanou holčičku jménem Vilemína. Chodila pořád v umazaných šatečkách, shrnutých punčocháčích a v jednom kuse plakala

nebo trucovala. Pořád jí teklo z nosu a očí. Byla jedináček, ve svých čtyřech letech mluvila jako mimino, ničemu nebylo rozumět. Všichni si mysleli – i její rodiče –, že je rozmazlená. Narodila se totiž Škrlovým hodně pozdě, až když se už smířili s tím, že jejich manželství zůstane bezdětné.

Vilemína brečela, když nedostala rohlík, nebo právě naopak, že jí ho nutili, brečela, když se někdo cizí na ni podíval, když kolem jejich plotu přeběhl nějaký pes a z nejnemožnějších důvodů. Často se ani nedalo poznat proč. Nejvíce to znervozňovalo babičku Škrlovou. Kde mohla, malou pleskla po zadečku nebo jí vlepila pohlavek. Čas od času to nevydržela ani její máma a taky jí nařezala. A Vilemína samozřejmě řvala ještě víc.

Jednou dostala angínu a museli s ní zajet k dětskému doktorovi do Radvanic. Tomu se nezdálo, že je taková plačtivá. Když ji vyléčil z angíny, poslal ji na vyšetření do nemocnice. Tam Vilemínce našli mozkový nádor. Operovali ji v Brně, ale bylo už pozdě, nádor jí nedokázali vyndat. Brzy potom umřela.

Od té doby byl malý domek Šklových za čtvrtou lípou zvlášť upravený. Díval se na cestu v aleji jedním oknem celým a druhým polovičním, skla se blýskala čistotou a rámy zářily čerstvým lakem. Zdi měl ustavičně bílé, že vypadaly jako z křídý, okapy nově natřené, střechu právě natérovanou. Všechno jako ze škatulky. I plot, i zahrada. A přesto jako by tam nikdo ani nežil.

Škrlové se uzavřeli sami do sebe, ne že by se na někoho hněvali, prostě se jim nechtělo s nikým mluvit ani se stýkat. Věnovali se domku, zahradě a snažili se, aby všechno doma měli dokonalé. Havíři říkali, že na šachtě není poctivějšího dřívce, než je Škrla, a moc si ho vážili.

Jenom mladá paní se starou, jak se nějakým záhadným způsobem vědělo, spolu nevycházely. Nikdo ale nikdy neviděl, že by se hádaly nebo nějak si to vzájemné nepřátelství

projevovaly. Zřetelně se však neměly rády, to se dalo uhodnout i z dálky, třeba z toho, jak stály vedle sebe na dvorku jako dva sloupy. Čněly vedle sebe.

Mladou paní často bolela hlava. Nesnášela hluk, vadilo jí ranní kokrhání kohoutů, křik dětí v aleji, štěkot psů u blízkých i vzdálených sousedů a vůbec venkovní zvuky. Několikrát si byla kvůli tomu stěžovat na národním výboru. Tam se k ní zachovali vždy slušně, vyslechli ji, politovali, ale nijak nepomohli. Poradili jí, ať si zajde k doktorovi, aby jí napsal nějaké prášky na uklidnění. Není přece možné zakázat kohoutům kokrhat, psům štěkat a dětem při běhání křičet.

Paní hledala ticho.

Jak se ale dá najít ticho?

Možná že je dole v řece, kde plyne s vodou. Možná že se zvedá z rosy v trávě, šelestí v rákosí rybníka, padá se slunečním paprskem špinavým oknem do hospody Pod Zámkem, přímo na pivem politý ubrus. Možná že letí s padáčkem pampelišky ke křovinám u lesa přes temně se lesknoucí brázdy pooraného pole, nebo se chvěje v světlých chloupcích na stehnech a pažích mladé ženy s vykasanou sukní v proudu Luciny...

Ticho. Kde jsi?

Taky její pracovitý manžel v hledání ticha pomáhal. Jestli bychom si nemohli jít hrát o pár chalup níž, manželku strašně bolí hlava, říkával. Nechte, já vám tu kosu naklepu, nabízel se sousedovi, který kosil zahradu, a vypadalo to, že užuž sáhne pro ocílku do krblíku. Pak zmizel v dílně u stodoly, zavřel za sebou dveře a kosu perfektně vyklepal skoro potichu.

Nic už se nedá zachránit, vše ztraceno, až na jádérko ticha v srdci, podobné očku fialky – píše D. H. Lawrence.

Jádérko ticha. Jak ho zachránit?

Dolní část aleje, kterou se chodilo do školy a ze školy, začínala svatým Floriánem, patronem hasičů. Hned za

sochou se košatila mohutná lípa, která utlačovala svou sousedku přes cestu i tu za sebou. Využila slunečné místo na kraji beze zbytku pro sebe. Po pár krocích se objevila železná brána s nápisem AFK, prý atletický fotbalový klub, pro nás pouze Afka, rozuměli jsme tomu jako slovu. Znamenalo škvárové hřiště, na němž se v neděli hrají zápasy, ale které máme jinak pro sebe. Závodili jsme tam na kolech, lezli a skákali po lavicích.

Lípy se střídaly po dvaceti nebo třiceti metrech. Mohlo se jít po cestě, nebo přeskočit příkop a jít kolem kmenů. Když pršelo, přebíhali jsme od lípy k lípě, pod nimiž i hodiny zůstávala suchá místa. Krásné bylo, že pršelo jen do listů, slyšeli jsme, jak prší, rytmus deště, první kapky začaly padat na cestu, teprve až jsme byli dávno doma.

Za Afkou se alej začala pomalu svažovat dolů. Když se došlo do nejnižšího místa aleje, objevily se v řadě lip dva statné duby. Nádherné, ještě mohutnější než lípy. A naproti nim zaniklé hřiště zvané Orelské. Plácek s udusanou trávou a svahy zarostlými křovím. Kdysi to bylo místo, kde panstvo střílelo bažanty. Seděli na posedech na jednom svahu a ze stran lesem šli naháněči, bažanti vylétávali na mýtinu a za neustálého traskání padali na trávu.

Díky paní Oborné, drobné scvrklé stařence, která o tom jednou při posezení na příkopu vyprávěla, jsem měl o vraždění bažantů živou představu. Slyšel jsem rány a viděl oblaka kouře, slyšel štěkot psů. Vysazení aleje podle ní nařídil malý kulhavý baron, jehož reliéf máme v kostele u kazatelny. Knihomol a vzdělanec. Nejprve nechal kvůli bažantnici udělat pěknou cestu, aby se panstvo mohlo vozit až k samotným posedům. A potom přidal lípy. Aby bažanti nelétali střelcům při honu za záda.

U Orelského se cesta zvedala do kopce. Staří lidé zůstávali v půlce stát, jak se zadýchávali, listonoška seskakovala z kola. My jsme stoupání vyjížděli ve stoje, a když jsme byli bez kola,

tak jsme aspoň poskočili z nohy na nohu a schválně kopec vyběhli.

Návrat domů jsem považoval za nejlepší část dne, stejně jako potom později mé děti.

Mockrát se mi ale cesta ze školy spodní částí aleje stala kalvárií. Nepomohl ani koncert ptáků, kteří v aleji zpívali jeden přes druhého. Ani konejšivý šum větru obrácejícího listů v korunách. Důvodem vždy byly špatné známky nebo poznámky ze školy a strach z rodičů.

Tehdy mě napadalo: Co kdybych ten kopec u Orelského nevyšel a zamířil někam pryč, třeba do Austrálie. Austrálii jsem obdivoval kvůli jedné barvotiskové fotce v kalendáři, klokani, modrý prostor nad vodorovnou červenou planinou. Stačilo říct slovo Austrálie a hned se mi trochu ulevilo. Někdy mě zase napadlo, že bych mohl jít pořád na sever. Až na severní pól. Naučil jsem se ho rozeznávat v přírodě podle časopisů. Došel bych k Baltskému moři, v přístavu se proplížil na loď a plul přímo do Narviku. A potom bych zamířil přes polární kruh k severnímu pólu. Snít o tom bylo krásné, tak krásné, až jsem zapomněl na své trápení.

Jeden návrat domů byl pro mě zvlášť těžký. To mi bylo dvanáct let. O prázdninách jsme se měli odstěhovat z Dolin do města. Taky mi připadá, že to bylo včera. Šel jsem Lipůvkou svátečně oblečený a cítil úzkost. Ne kvůli vysvědčení, které jsem si nesl ve složce. To kupodivu nebylo tak hrozné. Ale protože všechno končí – a navždy.

Nejprve jsem se vrátil od brány Afky, potom od dubů u potoka. Pořád mě to táhlo zpátky k ústí aleje, hlídaného svatým Floriánem. Vůbec jsem se neradoval, že už nebudu muset jít do školy, kde jsem prožil tolik krušných chvil. Bylo to k nesmiřeni – už nikdy neuvidím Galku, svou spolužačku Galinu z vedlejší vsi, volyňskou Češku, která mi jednou při výletě k Macošce usnula v autobuse na rameni. Potřeboval jsem být s ní; musím se teď vrátit, utíkat dolů k řece a do-

honit ji na pěšince za železničním přejezdem. A potom udýchaně vyhrknout:

„Galko, počkej! Nechoď ještě...”

Tenkrát jsem poprvé ztratil, co jsem ani nevěděl, že mám. Milovanou bytost. A ztratil ji dřív, než jsem poznal, že se bez ní neobejdu...

2.

Přestože jsme se z Dolin odstěhovali, ten prostor tajemného větvoří jako by šel pořád se mnou, tentokrát mnohem dál než na břeh řeky Luciny. Dostal jsem možnost se o tom přesvědčit. Nejprve v Ostravě, potom v Olomouci, pak v Praze... Byl ve mně dokonce i přesto, když jsem si jeho existenci neuvědomoval a skoro na něj zapomněl.

Jakmile jsem po letech do opuštěného domu v Lipůvce znovu přišel, připadalo mi, že jsem z aleje ani neodešel. Že jsem tam jaksi neviditelně zůstával. S alejí jsem se nikdy nemusel loučit tak jako s Galkou. Ta tu byla pořád. A zdála se mi stejná jako v mém dětství, třebaže vím, že nebyla a ani nemohla být...

Tady na fotce vidím stále ještě hliněnou cestu se zatlačenými kameny jako na zubatém snímku s Puntou a vlevo blízko příkopy běží dopředu jiný psík, černý dlouhosrstý kokršpaněl. Je tak černý a chlupatý, že mu nejsou vidět oči, vlastně je na té fotografii spíš jako černá skvrna. Jmenuje se César. Přivezl jsem si ho od rodičů.

Lípa na začátku aleje, která kdysi rostla u obchodu manželů Böhmových, samozřejmě chybí. Její torzo skáceli hned tenkrát po vichřici. Skoro není znát, že tam kdy stála. Ústí aleje méně připomíná hostii při pozdvihování, pozbylo nahoře svou okrouhlost. Možná že ta nepravidelnost je výraznější proto, že snímek pochází z léta, z doby, kdy v korunách stromů bývá plno listů a alej nad cestou se zdá nejnepronikavější.

Na dalším snímku jsou stromy holé, s volným prostorem nebe, do něhož šlehají chobotnice větví, a cesta je už vyasfaltovaná. Po ní běží vstříc objektivu dvě děti, moje dcera s velikánskou školní brašnou na zádech a syn s kočkou v náručí, která mu vyklouzává z předloktí.

Dcera jde ze školy a a vede bráchu z mateřské školky. Z jejich tváří vyzařuje radost, a to nejen z dětství, ale i z místa, na

němž se nacházejí. Na rubu fotografie by mohla být napsána slova, která jsem jednou zaslechl, když si dcera po příchodu ze školy povídala s mámou:

„V aleji už vždycky víme, že jsme doma.“

Oba spatřili světlo světa ve frýdecké nemocnici. Lidské životy už začínají a končí jinde než v aleji. Ani slunko tady včil nevychodí, ale spisovně vychází. Tu alej však milují stejně jako my kdysi. Ta je stejná.

Právě v době, kdy stromy měly nejvíc listů, se ke mně nastěhovala moje budoucí žena.

Nikdy si nemyslela, že se tady octne. Jezdila autobusem přes naši vesnici do školy, a když projížděli kolem ústí aleje, často se divila, jaké zvláštní místo to je. S Césarem si kupodivu padli okamžitě do oka. Byl to pes, který neměl rád cizí lidi. Stačilo podání ruky a hrozilo jim pokousání. Ji ale hned uznal za domácího člověka, dokonce se k ní lísal.

Zrovna tenkrát sovy houkaly celé noci a často nejhlasitěji k ránu. Žena se probouzela ze spaní a vyděšeně mě chytala za ruku. César byl klidný, zvuky nočních zvířat ho nerušily, od prvního dne, co jsem ho do Lipůvky přivedl, spal v noci jako zabítý. Pouze když alej šel někdo neznámý, když to nebyl soused, prostě někdo, kdo tu procházel náhodou, zvedl hlavu a zavrčel – byl ve střehu, dokud nepřešel.

Jak se věci mění a my s nimi, si člověk uvědomí najednou. Jednou večer jsme s ženou poslouchali z černých gramofonových desek Janáčka – Lišku Bystroušku a Po zarostlém chodníčku. Teprve při poslechu s ní jsem pochopil, co ta skladba Sýček neodletěl, která na mě vždy působila hlavně svou tragickou předtuchou, vlastně obsahuje. Že není jen temná, noční, prostoupená neblahou zvěstí, jak jsem si myslel. Že je v ní i plno něžnosti, jemných dotyků a uklidnění. Moc málo v tom křiku a houkání sýčka zůstává děsivého. Působí spíše pokojně a chlácholivě, třebaže člověk ví, že ta hudba je o smrti.

Netrvalo dlouho a žena si na nečekané hlasy sov a výrů v noci zvykla, tak jako lidé brzy přivyknou tikotu a odbíjení hodin. Já jsem byl zvyklý je nevnímat už dávno.

„Slyšíš ji?“ připomínala mi občas s úsměvem zahoukání někde hluboko v aleji. Bylo to namístě, většinou jsem tu sovu neslyšel.

S Césarem se muselo chodit na procházky. Vždycky netr-
pělivě vyběhl na alej a čekal, kudy půjdeme: Jestli nahoru k Böhmovu obchodu, nebo dolů k orelskému hřišti. Pokaždé si vybral správný směr o chvilku dřív, než jsem si své rozhodnutí uvědomil. Připadalo mi nemožné, že by dokázal předem číst mé myšlenky, schválně jsem si dával pozor, abych svůj úmysl nijak nenaznačil, ale stejně ho vždycky uhádl a vyběhl o zlomek sekundy napřed.

U hřbitova pod kopcem, asi tři sta metrů od aleje, byla hospoda, kam jsme skoro vždycky došli. Její nevelký vývěsní štít měl tmavě zelenou barvu, jakoby převzatou od myslivců, a na něm bílými písmeny stálo HOSTINEC. Skoro nikdo tam nechodil. Hospoda působila útulným a čistým dojmem, pamatovala generace. Byla radost usednout v lokále za stůl a posedět. Na stěně se rozvážně klimbalo kyvadlo starodáv-
ných hodin ve vyřezávané skříňce, zdobené hlavně květino-
vými motivy, z vysoké mosazné pípy důstojně vytékalo zlaté pivo a pěnilo ve sklenici. Nalevo u pultu stál malý kulatý stoleček, u kterého sedávali dva tři stálí hosté.

Měl jsem ten tichý hostinec pod hřbitovem rád, místo k přemítání a poklidné rozmluvě se známými, a taky pes si ho oblíbil. Když jsme do hostince přišli, César bez pobízení vlezl pod stůl a natáhl se, jako kdyby hned vycítil nezvyklou pohodu a jako by předem věděl, že odtud brzy neodejdeme.

Stará paní Zelinová, v čisté zástěře zavázené přes široký pás vzadu na mašli, s prošedivělými vlasy stočenými v zátylku do drdolu, beze spěchu obsluhovala hosty. Natočila pivo, došou-

rala se ke stolu, postavila půllitr na porcelánový tácek, a než se vrátila k pultu, s každým si trochu popovídala. A když už jste se rozhodli odejít, spočítala čárky na tácku, přijala peníze i tuzér a pak vás vyprovodila ke dveřím, pokývala uctivě šedivou hlavou a rozloučila se zpěvavě protahováním:

„Naaazhledanoooo, a přitě zas!“

Ať už to bylo její promluvou, v níž zněla melodie nářečí, upřímností, s jakou hosta zvala, člověk to pozvání musel chtít nechtět přijmout, přinejmenším si další návštěvu předsevzít.

Chodil jsem k ní s Césarem často. Na rozdíl od jiných hospod, kde hrála televize, vrčely ventilátory, bouchaly kulečnickové koule a ťukala tága, kde chlapi na sebe řvali, aby se vůbec slyšeli, a pro kouř nebylo vidět ani do extrovny, u paní Zelinové buď vládlo ticho, odměřované tikotem starých hodin, občas krátce narušené hukotem kompresoru stlačujícího vzduch do měděných trubek, anebo plynul poklidný hovor lidí u vedlejších stolů.

Hostinec zanikl tak rychle, že jsem si jeho konec nestačil ani pořádně uvědomit, a když už mi došlo, co se stalo, pořád jsem jaksi nevěřil, že jde o nezvratnou skutečnost. Jednou přijdeme k tomu dlouhému stavení pod kopcem a na dveřích prosklené verandy, kudy se chodí dovnitř, visí cedule:

Z TECHNICKÝCH DŮVODŮ UZAVŘENO.

Nevěřicně si ji prohlížím a nerozumím tomu. Co se, sakra, děje? Za chvíli se nápisu divíme tři. Traktorista ze státního statku a Pavel, s kterým jsem kdysi pracoval v hutí.

„Proč tady není napsané, kdy zase budou otvírat?“ ptá se nás traktorista.

„Taky o tom přemýšlím,“ říká Pavel.

Konečně se za sklem objeví paní Zelinová, odemkne dveře a s lítostí nám oznámí, že má – bohužel – zavřeno. Potom nás přece jenom pozve dovnitř; nevěděli jsme to a vážili cestu; ale musíme do světnice, která sousedí s lokálem. To víte, lidi jsou všelijací, mohli by žalovat.

Pijeme ve světnici pivo, natočené v lokále. Paní Zelinová vaří na nízkém železném sporáku odpolední oběd pro vnučku. Za chvíli přijde z práce. Když má od vaření na moment pokoj, vybídne nás na exkurzi k cínové vaničce, abychom si prohlédli corpus delicti. Vanička na mytí sklenic je bez vody, i když tam litinový vodovodní kohoutek ochotně sklání zobák, kdykoli připravený doplnit potřebnou dávku. Umývat sklenice se v ní docela dobře dá, vanička se naplní hnedka, püllitry a štamprle se vypláchnou, pak se použitá voda vypustí a zase se napustí nová. Jenže co je to platné, když vanička nemá soustavný odtok! A ten předpisy vyžadují, vitě?

Vrtíme nad vaničkou i předpisy hlavami. Pak zase pijeme pivo vedle ve světnici. Až zaslechneme z verandy, jak přichází vnučka. Je po směně, má hlad a navíc je na první pohled znát, že chodí v jiném stavu. Je jasné, že nás nevidí zrovna ráda. Raději se vytratíme ven.

„Vždyť je to hloupost,“ povídá traktorista, „pro maličkost zavírat celou hospodu. Hned zítra udělám babičce takový forrichtung, aby voda z vaničky mohla pořád odtékat, pod výčepem je přece kanalizační odtok.“

„Dobře žes to neslíbil, když jsme tam byli,“ podotkl pochmurně Pavel. „Viděl jsi mladou, ne?“

„Tak to je potom těžké,“ povzdechl si traktorista, když mu to došlo. A rozešli jsme se.

Pavel měl pravdu.

Byl jsem u paní Zelinové ještě třikrát nebo čtyřikrát. Po každé s některým z jejích štamgastů. Když jsem procházel kolem hostince, mávla na mě, abych zašel dovnitř. Stejně tak zvala své ostatní oblíbené hosty. Vypili jsme poslední sud piva, který jí zůstal. Vypili jsme ho vzadu ve světnici. A jednou jsme u ní seděli dlouho do noci, protože vnučka se svým manželem odjela odpočívát na hory.

Tehdy jsme paní Zelinovou utěšovali, že ředitelství restaurací nakonec přece jenom povolí, že určitě nevádí, že má ma-

lou tržbu, vždyť třeba právě na horách, kam zrovna odjela její vnučka, jsou místa, kde do hospody přijde sotva pár hostů za den; a každý je tak starý, jak se cítí; to nic, že jí brzy bude osmdesát – tak jsme utěšovali ji a trochu i sami sebe.

Se vším souhlasila, se vším, jenže bylo vidět, že nám nevěří. Většinou mlčela a dívala se pod nohy na podlahu. Stará, upravená a čistounká paní, s vlasy staženými do drdolu a ten frajersky propíchnutý lacinou ozdobnou jehlicí. Nebýt starostlivých vrásek kolem očí a svrastělých rukou posetých tmavými skvrnami, které nechala zapomenuté ležet v klíně, podařilo by se nám tvrzení, že každý je tak starý, jak se cítí, málem uvěřit. Hostinec pod kopcem u hřbitova si otevřela jako mladá holka – sice sama řekla, jako mladá holka, ale muselo jí být nejspíše kolem třiceti –, tenkrát, když jí zabilo muže na šachtě a když zůstala sama se třemi dětmi. Tady zestárla, tady prožila svůj život.

„Kdysi byla vzadu i kuželna, i taneční sál tady byl, malý, ale na zábavy stačil. Tam, jak si z toho vnučka udělala byt. To jsem měla moc velké štěstí, že jsem si v té hrozně době mohla vzít hospodu, jinak nevím, co bych si počala.“

Vstala namáhavě ze židle a šourala se k nálevnímu pultu dolít pivo. Využil jsem toho, zaplatil a rozloučil se. Doprovodila mě až na verandu – a tehdy v noci jsem za sebou naposledy uslyšel její zpěvavé:

„Naaazhledanooou, a přitě zas!“

Každé jaro, když jdu alejí, zvědavě pozoruji konce horních větviček lip, k nimž ještě jakž takž dohlédnu. V zahradách začíná kvést zlatý déšť, začíná se zelenat tráva, ale lípy pořád ještě spí. Teprve koncem dubna, někdy až v květnu na nich vyrazí drobné pupeny. To znamená, že přišlo skutečné jaro, jaro lipové.

Lípy se probudily. Teď půjde všechno rychle, pupeny vyrostou jakoby o překot, vzápětí puknou, lístky se povytáh-

nou ven a náhle se vše v aleji ocitne v hebkém zlatém a zele-
navém světle.

Vzduch začne plnit medová vůně. Je vždycky stejná. Na
některých místech bývá sotva patrná a člověk ji ani neucítí,
když nepozorní. Navíc u orelského hřiště víc voní černý bez,
který kvete ve stejnou dobu. Potom je najednou jako přívál,
zahrne člověka ze všech stran a prostoupí ho skrz naskrz.
Jemná, nepopsatelná vůně, která vyvolává radost a pocit svá-
tečnosti.

Jenže toho roku, když se na koncích větviček objevily
názny prvních pupenů, jednu z těch lip sousedé Grocholovi
setli – ve výšce střechy svého domu, hned u korýtky okapu.
Právě tu lípu, na niž mám výhled z okna svého pokoje.

Ještě ráno, když jsem šel do práce, byla lípa celá, v rozběhu
k novému životu. Teď zbyl jenom kus kmene s několika krát-
kými větvemi blízko místa, kde lípu uřezali.

Zůstal jsem ohromeně stát u zmrzačeného stromu. Ne-
chápal jsem, jak toho mohl být vůbec někdo schopný. A to
právě ve chvíli, kdy se lípy chystají k tomu nejkrásnějšímu, co
v sobě mají a co si šetří po většinu roku – mladou zeleň listů,
bílé květy a medovou vůni.

Nevím ani kdy, na dvorku se objevil soused, syn dědy Gro-
chola, který pracoval jako řidič autobusu. Všiml si, že se na
setnutý strom zaraženě dívám.

„Máme povolení,“ ozval se sám od sebe.

„To není možné!“ řekl jsem.

„Je... Chcete se podívat?“

Nechtěl jsem – žádný cár papíru nemohl změnit, co tomu
stromu udělali...

Jeho táta, děda Grochol – ten vysoký, štíhlý a krásný sta-
řec – pořád žije v mé paměti. Kdykoli vyšel dopoledne na
alej a zůstal stát ve slunci před tou lípou u svého domu, aby
vyhlížel listonošku s novinami nebo důchodem, připomínal

dobře udělanou sochu. Vlasy mu slámově zářily pod zelení stromů a i z dálky bylo vidět, že se pousmívá. V něm bylo stále cosi světlého, neskutečně radostného, snad jako by ani nestrávil celá léta pod zemí. Kdo ho neznal, ten by si o něm mohl myslet, že má před sebou spíše zahradníka nebo sadaře na zasloužilém odpočinku, zkrátka člověka, který celý život pracoval na zdravém vzduchu a je nasáklý a prostoupený sluncem jako zralý rezný klas.

Věnoval se hlavně včelám a stavbě dřevěného hradu před svým domkem.

Včely choval vzadu na zahradě, plné vzrostlých košatých ovocných stromů. Pod nimi se krčily barevné úly, stojící na krátkých nožkách. Vzduch voněl květy a odevšad bylo slyšet tichý bzukot. Když někdo za dědou Grocholem do zahrady přišel, radil mu, aby chodil pomalu a nedělal prudké pohyby. Sám se tak rozvážně a beze spěchu pohyboval pořád. Jeho zahrada navzdory čile se míhajícím a přeletujícím včelám i jejich pilnému bzukotu působila jako oáza klidu a míru.

Dřevěný hrad, který si každý, kdo šel alejí kolem plotu jejich domu, musel ať chtěl nebo nechtěl prohlédnout, tak byl zajímavý, začal děda Grochol stavět před léty podle kresby v nějakém starém časopisu. Na obrázku stál hrad na ostrohu, byl gotický, ale z kresby samozřejmě nebylo poznat, jaký vlastně je celý, v úplnosti.

Když děda Grochol udělal to, co na kresbě bylo vidět, přidělal další části podle své fantazie: různé přístřešky pro koně a pro vozy, malé hospodářské budovy na nádvoří, příkopy a padací mosty, další strážní věže a brány a ještě další nádvoří. Se stavebními slohy si hlavu nelámal, takže pomalu vzniklo jedinečné architektonicky nezařaditelné dílo. Když už se nedalo k hradu nic přidat, pustil se do vesnice v podhradí, vybudoval spoustu malých stavení, domek s kovárnou, hospodou a sýpkami. A protože zároveň musel svou stavbu pořád opravovat a obnovovat, stal se pro něj ten miniaturní

hrad celoživotní prací, úkolem, který se nedá ani dokončit a v němž se musí bez ustání pokračovat.

Zemřel náhle ve své dílničce, která byla v přístavbě za domem. Ležel na hliněné podlaze mezi hoblinami, tváří dolů. Našli ho až kvečeru, takže nikdo neví, jestli se mu během dne udělalo špatně a nedokázal si už přivolat pomoc, nebo odešel z tohoto světa, aniž si stačil uvědomit, že překročil řeku Léthé.

Po jeho smrti se hrad velice brzy rozpadl. Některé části dal syn dědy Grochola dětem na hraní – třeba věžičky a domky v podhradí – a potom zbytek hradu postupně spálil. Dřevo z hradu používal při zatápní ve sklepě v kotli ústředního topení.

Úly taky skončily v peci. Hned první zimu po smrti dědy Grochola včelstva umrzla. Syn je zapomněl na příchod zimy připravit. Možná že ani nevěděl, že se to má dělat. Jakmile zjistil, že je po včelách, začal bezcennými úly zatápnět.

„Proboha, proč jste mi ty včely raději neprodal,“ bědoval jeden včelař ze sousedství, když viděl syna dědy Grochola, jak úly štípe sekerou, „to byla nejlepší včelstva, jaká jsme tu široko daleko měli!“

„Škoda že jste mi to neřekl dřív,“ odpověděl Grocholův syn, „teď už je pozdě.“

Možná že je pozdě i ve všem, co mi jde hlavou. Nebo se mýlím odjakživa?

Nikdy by mě nenapadlo, že se lamentace nad komáry, nad smetím v rýnách nebo nad množstvím spadaneho listí, nad tím, že tu „nima vidno“, protože lípy cloní a ani pivoňky před domem nerozkvetou, změní v uťatý strom.

Přitom tak divoká vichřice jako kdysi v mém dětství už nikdy nepřišla. Občas se silnému větru při bouři podařilo srazit starou suchou větev, ale škody na zahrádkách a na střechách nestály za řeč.

Ale je pozdě. Musím si to přiznat.

Kdysi bylo v aleji víc proluk než domů. Teď převažují poschoďové vily, krabice. Místo kamenité polní cesty se mezi stromy vine hladký pruh široké silnice z litého asfaltu. Ubylo příkopů, na mnoha místech zmizely docela. Před domy parkují auta. Všude jsou ploty. Už se nezdravíme s každým, koho v aleji potkáme, přišlo sem spoustu cizích lidí a někteří na pozdrav ani neodpoví, jen překvapeně vzhlednou.

Tady je teta na konci svého života. Stojí spokojeně ve vrátkách svého domu v květované zástěře, usmívá se, vedle ní dvě paní v jejím věku a jeden mladší pán, všichni ve svátečním; vpravo tetina lípa, ta, co mohla spadnout na dům a nikdy nespadla; vlevo, zrovna tam, kde po válce ležela dlouhá hlaveň děla, vyčuhuje záď nového embéčka, kterým návštěva za tetou přijela. Jsou to kamarádky z dětství, ze Slovácka, a přivezl je syn jedné z nich. Brzy po jejich návštěvě teta vážně onemocněla a nastěhovala se k nám. Jak říkala, přišla k nám dožít.

V Lipůvce bývalo kdysi zvykem, že když někdo umřel a vynášeli ho v rakvi z domu, třikrát se dotkli na rozloučnou prahu u venkovních dveří. Tetě se ta zvyklost velice zalíbila, u nich na Slovácku se to prý nedělá. A přitom je to tak pěkné. Mockrát mi připomínala, abychom ji po smrti zanesli do jejího domku a taky se tak dotkli prahu. Byla přesvědčená, že ji konec života potká u nás a snažila se navzdory všem obtížím vydržet.

Jednou kvečer dostala ale tak silné bolesti, že mi nakonec dovolila zavolat sanitku. Dlouho se převozu do nemocnice bránila. Až do půlnoci. Kruté bolesti ji pak přemohly a přinutily souhlasit.

Sanitka přijela naštěstí brzy, doktor odhadl, že se jí zřejmě ucpala břišní tepna a že bude muset okamžitě na operaci. Muži v bílých pláštích ji odnášeli na nosítkách. Než ji zasunuli do sanitky, požádala je o chvilku strpení. Navzdory

bolestem se posadila, zvedla ruku a konečky prstů zamávala dolů do aleje:

„Sbohem, můj domečku! Sbohem, Lipůvko!“

Zemřela na operačním sále. Její rakev z nemocnice přivezli rovnou do kostela. Abych aspoň trochu splnil tetino přání, zašel jsem po pohřbu do jejího domku, kde jsme spolu prožili velký kus života, a třikrát tam položil dlaň na ošlapaný venkovní práh.

Pamatuji si, že dřevo prahu bylo vlhké a studené, protože končil duben a na dvorku a zahradě ležel ještě tu a tam sníh.

A stalo se, co se muselo stát. Zanedlouho lípy v aleji rozkvetly jako jindy na jaře. Nečekaly na zraněný strom, jestli se vzpamatuje nebo umře. O to smutnější pohled nabízela zubožená lípa. Strom, jemuž uťali ruce a kus těla, vzali plíce a nechali ho napospas svému osudu. Lípu nejenom zranili, ale možná i zabili.

Kolem dokola slavnost včel a květů, vůně ovládající celou alej, lípy jsou cítit všude, v kuchyni, v ložnici... Dívám se oknem na uťatý strom. Trčí na příkopu jako výčitka, jako memento mori.

Ještě v prosinci se zdálo, že uříznutý strom zůstane mrtvý. Vypadalo to, že se dočká zimy neprocitlý a zemře. A tu najednou se na koncích jeho větví objevily pupeny. Jako by se pahýl stromu rozpomenul na své pravé poslání – žít, vyhnat pupeny, pokračovat mladými světle zelenými listy a potom bílými květy se zlatými pestíky. Zatímco okolní stromy usínaly, opouštěly stále víc nehostinný svět, on se do něj hlásil.

Ze stromů v aleji i na zahradách snad už spadly i poslední listy. Holé větve na chladné skleněné obloze přikyvují větru, aby přihnul co nejdřív sníh. Dívám se oknem na okolní staré lípy, teď ještě starší než jindy, a přeji jim bílý úkryt. Jsou v šerosvitu konce podzimu samý šrám, větve se ohýbají únavou, smetí letí dolů na cestu a do rýn. Staré stromy na konci pod-

zimu jsou jen na lítost. A ještě víc ten odsouzenec, který se příliš pozdě a příliš odvážně pokouší ožít, navzdory nelítostné roční době. Sebral všechnu svou sílu a vehnal ji do zbylých větví a do pupenů, některé se už rozevírají. Vyráží z nich mladá zeleň světa. Zohavený strom vypadá v aleji jako přízrak.

Už aby napadl sníh.

Ať začne zima, ať ho milosrdně uspí. Ať přijde hodně sněhu na přikrytí. Sníh na lípy i na havrany, kteří krákorají v jejich korunách. Sníh na všechno...

3.

Uplynulo ještě pár roků. Holé větve na chladné skleněné obloze zase přikyvují větru, aby přihnaly sněh...

Místo něžných bílých vloček padajících pomalu k zemi se však jednou ráno, kdy je sobota a kdy si můžeme přispat, rozeřvou motorové pily.

Připomíná to řev tátovy motorky. Jenže zesiluje, přidávají se další pily a za chvíli se zdá, že se lipovou alejí valí celý motocyklistický peleton. Ječení řetězů zakusujících se do dřeva plní uši.

Do holých větví stromů, které ještě nedávno voněly jemně, nepopsatelnou a často sotva patrnou vůní, po jejichž rozbrázděné kůře stoupaly vzhůru tisíce červených ploštic zvaných ruměnice pospolná, a lezly výš a výše, v nichž navečer neslyšně létaly sovy jako stíny, potom houkaly temně nocí a často nejvíce k ránu, začaly stoupat výsuvné plošiny a štíhlá ocelová ramena jeřábů z těžkých aut se zapnutými silnými motory.

Jeden po druhém vycházejí před dům lidé. Probuzení ve volný den. Udivení tím, co se děje. Jen ti, kteří před časem zmrazili svou lípu a zaplatili si pokutu, jsou spokojeni. Po letech se konečně dočkali. Ostatní vypadají spíše zaskočeně, pochmurně mlčí.

„Proč kácíte zdravé stromy?“ ptá se moje žena muže s řetězovou pilou.

„Paní, a vy poznáte, že ten strom je zdravý? Podle mě je shnilý!“

„Podle vás je takový, za co vám zaplatí!“

Hluboká a hrozivá žuchnutí, žluť pilin, vzduch plný syrového dřeva. Dřevina a míza lip přebijí pach spáleného benzinu.

Přichází k nám starosta, chlapík menší postavy a seniorského věku, který se na obci snaží v klidu dočkat zlepšení penze. Trochu se lekl zaražených tváří i převládajícího zachmuření. Nasazuje chápavý výraz.

„Jsem vyučený zahradník,“ povídá smířlivě, „stejně jako byl můj táta. Kdo ví, co by tomu kácení řekl? Ale musíte to brát asi tak, jakože ty stromy dosloužily.“

Když nikdo nic neřekl, promluvil jako Pilát Pontský:

„Nemohl jsem do toho zasahovat, protože v aleji nebydlím. Vy sami jste si na stromy stěžovali. Mi nezbylo, než kácení podepsat.“

Spoušť, co zůstávala po dřevorubcích, mi připomněla opět vichřici. Cesta v aleji rozevřená jako vnitřnosti při operaci, navíc hustě pokrytá ulomenými haluzemi. Některé jsou tak velké, že ční do vzduchu výše, než jsou ploty domků. Tu a tam se ve větvích objevují ptačí hnízda, naštěstí v tuto roční dobu prázdná. Smetí a drobné větvoří leží nastlané na cestě. Kmeny povalené na cestu nakládají dřevorubci na tahače a kamsi odvázejí. Jak dělníci postupují, místo korun lip vystupují obnažené střechy domků a zející nebe, přibývá podivného světla.

Lipová alej přestává existovat, zhmotnění času a připomínka věčnosti mizí, už není a nebude. A to jsem si vždýcky myslel, že my pod lipami jsme pomíjivější než ty stromy. Jak vidět, nejsme.

V albu zbývá poslední fotografie aleje. Už to vlastně ani není alej. Lipůvka poskládaná na hromady.

Fotku pořídila moje žena, když vypátrala, kam odvezli kmeny skácených stromů. Našla je na okraji zámeckého parku poblíž garáží nákladní dopravy. Kmeny navršené do výše jejich plechových střech a poházené na veliké ploše vedle budov, desítky a desítky kmenů nabízejících své roky i svá staletí k spočítání. Lípy přemožené a bezmocné, přichystané k odvozu na pilu.

Vzpomenou si nad tou fotografií na svou kdysi objevenou indiánskou víru, která se mi tak zalíbila – že ve starých strozech sídlí duše zemřelých předků. Kdyby to byla pravda, co

by se s jejich dušemi stalo, až je na pile rozřežou a rozdrolí na třísky? Kam poletí? Poletí nahoru k nebi jako bubliny? Poputují s větrem k Středozevnímu moři nebo rovnou na ten můj vysněný severní pól?

Na hromady naskládaných lip padá sníh. Na snímku jsou snášejíící se vločky znehybněné ve vzduchu. Na horních kmenech už leží tenká bílá vrstva sněhu, jako by to byla příkrývka.

Hodný bílý sníh položený na staré krabaté kůře.

Ted' a navždy

1.

V hospodě Na Špici hučí větrák, cinkají sklenice a chlapi mluví jeden přes druhého.

U stolu pod oknem s odhrnutými záclonkami zažloutlými kouřem z cigaret, za nímž se míhají korby nákladních aut, sedí bělovlasý šedesátník, můj děda, a povídá si s panem Slívou, sousedem z Lipůvky.

Aby se slyšeli, musí se k sobě naklánět přes stůl a zvyšovat hlas. Ani já nerozumím všemu, o čem se baví, přestože sedím vedle nich. Pan Slíva je robustní muž ve středních letech, posunovač na dráze ve Vítkovicích, má postavu tak na dva chlapy. Děda v jeho společnosti vypadá ještě menší, skoro jako kdyby proti sobě usedli Stan Laurel a Oliver Hardy.

Zrovna v okamžiku, kdy se děda panu Slívovi svěří, co by nikomu jinému neřekl, stane se zázrak – intenzita hluku z venku i v hospodě nečekaně zeslábně a rozhostí se ticho.

„Chybí mi žena,“ ozvou se jeho slova lokálem.

Slyším to nejenom já. Slyší to všichni v hospodě. Ti sedící nablízku i ti vzdálení.

O tom, že dědovo přiznání neuniklo pozornosti, svědčí i to, že chlapi u stolů jakoby na okamžik překvapeně znehybněli.

Přiopilý Bobin pod výčepem ale přímo ožil. S největším potěšením si dědova slova vychutnává. Chybí mu žena, hleďme! Rovnou na něm vidím, jak ho to zjištění baví a jaký jednoznačný význam mu dává.

Bobinovi je něco kolem padesátky, pracuje na šachtě jako strojník, a kdykoli může, bez váhání udělá druhým lumpárnu, tak či onak zavánějící chlípností. Ted' se naskytá příležitost. Zatímco se ostatní vrátí ke svým řečem a svému pití, zatímco už zapomněli, co před chvílí slyšeli, Bobin se rozchechtá na

celé kolo, vstane a s poloprázdným pŕllitrem v ruce míří k nám. Zpívá s vervou:

„Hosana, hosana, zdálo se mi zrána,
že vedle mě spala panna.

Hosana, hosana, kdopak to tu je,
stará baba cyckatá, co i bryn pije!“

Při produkci se natřásá, protože si připadá ohromně vtipně a taky si myslí, že má básnické střevo. Sám si tu rýmovačku složil. Così ho nutí, aby předváděl svou schopnost z fleku zrýmovat nějakou sprostotu. Zažil jsem to už kolikrát.

Pan Slíva si šklebícího se Bobina zle a zároveň dost varovně prohlédne. „Vypadni!“ řekne.

„Jsem ženatý dvaatřicet roků,“ obrátí se k dědovi, jako kdyby Bobin vedle ani nestál, „život bez ženy si neumím představit.“

Bobin zaváhá, na zem mu z pokleslého pŕllitru vyšpláchne trochu piva, ale zase spustí svou rýmovačku s vypŕjčenou melodií, a to ještě hlasitěji než předtím:

„Hosana, hosana, zdálo se mi zrána,
že vedle mě spala panna.

Hosana, hosana, kdopak to tu je,
stará baba cyckatá, co i bryn pije!“

Sotva to dohulákal a potěšeně se rozhlédl po hospodě, jako by očekával, že od přítomných sklídí potlesk, pan Slíva se zvedl, popadl ho za límec kabátu, za opasek u kalhot a dvojími vchodovými lítačkami Bobina snadno prohodil.

Třesky plesky – dělají dveře.

Pŕllitr se zbytkem piva leží na dlážce, rozbil se a po Bobinovi v hospodě zbyla žlutlá pěnivá kaluž s kusy skleněných střepů.

„Tak to bysme měli,“ řekne pan Slíva a zase se opře lokty o stůl.

„Nejde jenom o sex,“ vrátí se k tomu, o čem spolu s dědou mluvili.

„Já vím,“ řekne děda, „ale ten mi chybí taky.“

Teď k němu překvapeně vzhlednu já. Že by mu v jeho věku mohl scházet sex, to mě vůbec nenapadlo. Ale vzápětí si vzpomenu, jak jsme v létě seděli na příkopu pod lipou a kolem procházely maminky, které vedly děti dolů do kina, jak přivíral oči a zálibně pozoroval jejich vlnivou chůzi, ladně vzpřímené postavy a půvabnou gestikulaci rukou, až mu přitom cigareta dohořela k prstům a popálila ho.

Pan Slíva dědovo podotknutí o sexu přešel. Podle všeho měl na jazyku vlastní vyznání.

„Vy jste mě zamlada, pane Heinrich, neznal, protože jsem se do Lipůvky přistěhoval,“ říká zaujatě, zatímco hospodský Ponča smetá na lopatku střepy. „Já byl gauner první třídy. Samý chlast. Bylo mi jedno, jestli piju, jestli s nějakou holkou spím, jestli mám peníze nebo nemám, všechno jedno. Teď, když se ohlídnu zpátky, vidím, že neexistovala síla, která by mě mohla zastavit. A potom jsem potkal svou nynější ženu. Žádná velká láska mezi námi nebyla, ale muselo v její povaze něco být, co se mnou hnulo. Ona mě naučila všechno vidět jinak. Nenápadně a možná ani ne schválně. Víte, já si myslím, že ženské mají takovou vrozenou vlastnost, kterou my nemáme. Umí všechno převádět z té temné k světlejší straně... Že jste sám, je mi fakt líto... Já vás chápu!“

Tlustý hospodský Ponča jakoby šikovně vytírá podlahu hadrem, hbitě a ledabyly, jen aby se neřeklo. Sleduju jeho šolíchání podlahy. Prý se vyučil číšníkem v luxusním hotelu, kolem kterého chodím v Olomouci na fakultu. Ulízané řídké vlasy, pěkně přilepené od čela k zátylku, by tomu snad nasvědčovaly. Všecko ostatní je na něm ale špinavé, košile lezoucí z kalhot, tmavé plandavé nohavice, vesta držící břicho na způsob korzetu. Má rád Sovětský svaz. Jeden z mála lidí v širém okolí. S oblibou vykládá o tom, jaký je u nás binec, a že bude mnohem lepší, když nás pod sebe vezmou oni, a potom konečně udělají pořádek. Mohli bychom být

další sovětská republika. Hosty, kteří vedou protistátní řeči, šidí při nalévání i při placení.

Dívám se na něho a přemýšlím o svých vlastních věcech.

To, o čem pan Slíva mluví s dědou, je pro mě země neznámá. Mi žena nechybí a ani chybět nemůže. Snad jednou. Moc bych si to přál. Pro mě mají starosti jinou podobu. Brzy se stanu zkrachovaným studentem, dost se toho okamžiku děším, možná že nastane už zítra, kdo ví, jen na to pomyslím a je mi úzko. Zítra dělám opravnou zkoušku z dějin u Maršíčka. Obávaný profesor. Ten chce od studentů při zkouškách slyšet jenom fakta, žádné okecávání netoleruje. Možná že ta zkouška u něho bude moje poslední. Co si počnu, když ji neudělám? Co se mnou bude?

„Chcete ještě pivo?“ obrátí k nám Ponča obličej od země, pan Slíva přisvědčí a naznačí, že i pro dědu a pro mě.

A ejhle, lítačky se otvírají.

Bobin nahlíží škvírou, vypadá to, že se chce přesvědčit, jestli nehrozí nebezpečí. Vzápětí vstoupí důstojně dovnitř, překročí zhruba vytrěnou kaluž a zamíří k ochmelkům pod výčepem, u kterých seděl předtím.

„Vlasto, natoč mu taky pivo,“ zavolá pan Slíva na hospodského. „Snad už nám dá pokoj,“ dodává tišeji.

Dědovi se stalo to, co mnoha jiným lidem z vesnice. Vystavěli si domy pro sebe a své děti. Jenže děti odešly a usadily se ve městě. Ve velkých staveních se zahradami a někdy i kusy polí se ocitli sami. U dědy to bylo o to horší, že ještě před odchodem syna a dcery ovdověl. Ve dvou bytech domu, postaveného pro tři rodiny, zbylo vyzývavé prázdno. V pokojích po mých rodičích sice zůstal nějaký starý nábytek, stůl, gauč, kredenc, ale strýc Jura si s sebou odvezl všechno – v jeho bytě nahoře v podkroví čněly pouze holé stěny.

Snažil jsem se pobývat u dědy co nejvíc. Hlavně kvůli škole. V naší bývalé kuchyni zůstala kamna, v nichž se dalo

zatopit – uhlí bylo dost, děda jako vysloužilý havíř dostával deputát – a na širokém stole jsem si mohl rozkládat knihy a učení po libosti. A dalším důvodem návštěv u dědy byl můj táta, věčně nespokojený se vším, co jsem řekl a udělal. Přitom jsem cítil, že mě má pořád rád. S něčím ve mně se nemohl smířit. Někdy se do mě pustil pro nic za nic. Jenom se na mě podíval a hned vykřkl:

„To bych rád věděl, o co tobě a té tvé generaci jde!“

Nebo zničehonic prohlásil:

„Nemám rád krajnosti. To nenávidím! Ode zdi ke zdi, přesně jako ty!“

Jindy zase filozofoval o životě a chodil kolem mě doko-lečka:

„Život je složitý a zavděčit se je těžké. Jeden má rád to, druhý tohle. Všem se nezavděčíš! Ten má rád slané a ten zase sladké. Život je už takový. Všem nevyhovíš! Zvláště o tobě to platí!“

A když jsem nic neříkal a schválně se díval z okna, jak dole stavějí samoobsluhu a zdravotnické středisko, pokračoval:

„Mám půl aktovky věcí k vyřízení. To není jako ty, život bez starostí! Ale já to nějak zvládnou, neboj se!“

Spolehlivě ho rozlítlo, když jsem něco namítl, nebo dokonce řekl nějaký svůj názor. To vyletěl jako by v něm explodovala nálož.

Ale vůbec nejvíc ho rozzuřilo, když jsem jeho tvrzení opravil v maličkosti, a on cítil, že mám pravdu.

„To já nevím, tomu já asi nerozumím, tomu nemůžu rozumět, to víš ty nejlíp, jestli se říká perNamentka nebo perManentka! Chodíš na vysokou za moje peníze, živím tě, tak co se dá dělat! Budu muset říkat perManentka, nojo perManentka, ne jako všichni ostatní obyčejní lidi, kteří říkají perNamentka!“ vyváděl.

Poslouchat otce, jak doma řeční, vyžadovalo svatou trpělivost. Máma ji zřejmě měla, anebo byla už za ty roky zvyklá,

nevím, většinou mlčela, zřejmě tátovy proslovy ani nevnímala, občas přikývla a zahučela něco na způsob jojo, pravda!, aby měl pocit, že ho sleduje. Mě to ale hnětlo. Nejednou se stávalo, že jsem se nakonec sebral, sbalil si věci do batohu a šel na autobus do Dolin, ačkoli jsem s tím, že pojedu k dědovi, vůbec nepočítal.

Kdykoli jsem za dědou přijel, měl jsem jistotu, že ho najdu doma nebo v některé blízké hospodě. Nemusel jsem ho ani hledat ani se s ním domlouvat, pořídil jsem si svůj klíč.

Věděl jsem, že děda žije den ze dne stejně „v kruhu svém“, jak to kdysi nazval Masaryk. Jeho kruh začínal prací na zahradě a kolem domu, moc tomu ale nedal, pokračoval nákupem v obchodě u pana Böhma, občas térováním střech sousedům nebo čištěním rýn, potom hospodou a končil v širokých manželských postelích, v té jedné věčně rozestlané.

Někdy jsem ho zastihl v kuchyni, jak leží na otomanu a poslouchá malé aerodynamické rádio značky Moskvič, umístěné na polici nad stolem – buď pohádku pro děti, nebo nějaký pořad s písničkami na přání.

Jindy stál u kachlových kamen a míchal v litinovém hrnci fazole, které si obvykle vařil na celý týden dopředu. Případně spal obrácený tváří k malované dečce visící na zdi u otomanu s nápisem Do lesíčka na čekanou. Vybledlými barvami znázorňovala mladého myslivce s puškou přes rameno, s pérem na klobouku, les, veverky a vykukujícího srnce.

Tady se čas zastavil. Rozhodně měl jinou podobu než doma v Porubě či na koleji v Olomouci. Možná že se nezastavil, jenom byl jiný. Jeho hlavním rysem byla stejnost, opakování téhož, pomalost plynutí.

Jakobych při příchodu k dědovi vždycky podvědomě očekával, že právě takový zpomalený nebo skoro zastavený čas najdu, a opravdu se moje očekávání pokaždé naplnilo. Všechno při starém – kromě dědových občasných nachlazení,

drobných malérů či příhod, třeba jako teď s Bobinem, setrvalý stav – stejný jako když jsem odjížděl. Právě proto jsem neměl sebemenší podezření, že se může změnit. Vědomí, že o té stálosti vím a že ji v duchu ctím, mi dělalo dobře.

A tak se z hospody Na Špici vracíme společně. Děda s panem Slívou se šourají napřed a já jim hledím na zadky a nohy. Držím si límec kabátu těsně u krku. Z vypitého studeného piva mi drkotají zuby. Zvedá se vítr. V noci už bude mrznout. Světla svítí jenom kolem silnice. Jakmile odbočíme do aleje, ocitáme se v opravdové noci a pouze tu a tam září osvětlené okno. Ti dva se spolu baví, ale zase neslyším o čem.

Přicházíme k nízkému domku Bobina Brháčka s dvěma okny do aleje. V jednom je ještě hustší tma než venku, zato v druhém kmitá modravé světlo televizní obrazovky. U televize sedí Bobinova žena Květa, okolo ramen si drží deku.

Zvláštní dvojice, letí mi hlavou. Chlap, jemuž se všechno ve vztahu k ženám změnilo v oplzlosti, si vezme za manželku přísnou semetricku.

Vybavuji si, jak Bobin chodí slunečnou část roku co nejvíc zahalený. Na jaře a v létě rád kutí na zahrádce a ještě raději natírá plot. Trpí alergií na slunce, nosí slaměný klobouk s širokou krempou, skoro metr v průměru. Je vždycky v košili s dlouhými rukávy, v kalhotách s plandavými nohavicemi a kolem krku má uvázaný ženský šátek. Někdy nosí laciné sluneční brýle s růžovými obroučkami. Když vyjde ven tak vystrojený před svůj přízemní malý domek, připomíná včelaře chystajícího se vykuřovat zbloudilý roj.

Jakmile ale nastane podzim, obléká se jako lidé v létě, rozhalenky a kraťasy, na sobě co nejméně. Je štíhlý, jen tvář jakoby měl opuchlou a nad opaskem mu trochu přetéká břicho.

Zato jeho paní vypadá jako Věstonická venuše. Má hlavně boky a prsa. Ta na zahradě nepracuje nikdy, jen se chodí dívat, jak si vede manžel. Dívá se na něho přísně, obličej bez

výrazu, ale každý, kdo prochází kolem, vycítí, že s Bobinem nesouhlasí. Přitom paní Květa stačí pootočit hlavu, odpovědět kolemjdoucímu na pozdrav a hned znovu se očima vrátit k svému muži. Jakoby z něho oči ani neodtrhla. Těžko říct, jestli nesouhlasí s něčím v jeho činnosti, nebo rovnou s Bobinovou existencí.

Teď už je Bobin Na Špici v hráčském rauši, hraní karet je jeho další vášní, rozepnutou košili až na břicho a celý zevnějšek pokrčený, mává kartami spoluhráčům před nosem, nadává a kohosi překřikuje. Je tak zaujatý karbanem, že kromě karet nic nevidí a neslyší.

Míjíme jeho domek a po pár krocích se loučíme. Pan Slíva pokračuje dál, bydlí o dva domky níž, a my vcházíme do naší branky a míříme k verandě. Odemknu. V předsíni se děda vydá vlevo do dveří a já vpravo. Ještě než vstoupí do své kuchyně, se mě optá: „Kdy zase přijedeš?“

„Asi až koncem ledna,“ řeknu, „po Novém roce mám zápočty a potom ještě dvě zkoušky.“ A vtom si uvědomím, že doba, kdy se neuvídíme, zahrnuje i vánoční svátky.

„Zastavím se za tebou o Vánocích,“ slíbím.

„Dobrá.“

„Ty bys k nám ale taky mohl zajet, máma by byla ráda,“ dodávám zbytečně.

Místo odpovědi zavrtí odmítavě hlavou.

„Každý máme svůj život,“ říká přesvědčeně. „Zhasni světlo,“ pokyne k vypínači u mých dveří.

Abych stihl ranní rychlík do Olomouce, musel jsem vstávat v pět. Venku byla tma.

Usínat za tmy a probouzet se za tmy, to byl úděl chumlu lidí čekajících na autobusové zastávce na křižovatce nedaleko hospody Na Špici. Když jsem se zařadil mezi ně, všiml jsem si dívky stojící opodál. Ruce hluboko v kapsách, tašku přes rameno a dlouhé světlé vlasy stažené vzadu do ohonu

a převázané stužkou. Byla menší než já, drobná, navíc se choulila, zřejmě už prochladlá stáním na místě.

Přemýšlel jsem, jaké může mít zaměstnání, když jede tak brzy. Mi všechny práce začínající v šest ráno připadají jako galeje. Časně ráno jezdí hlavně dělníci. Chlapi a zkušené starší ženské, kteří si za léta na časně vstávání a těžkou práci přivykli. Ale co ona, ta křehká dívka?

Začala strkanice při nastupování do autobusu. Nevím, jak se to přihodilo, ale když jsem se ocitl v lidském proudu, nějaká síla mě vnesla dovnitř a přitlačila přímo na ni.

Propadal jsem se hanbou. Dav mě postrkoval ze všech stran a já se musel omlouvat.

„Nevadí, nevadí,“ odpovídala.

„Promiňte!“

„To nic.“

Kdykoli autobus zastavil, cestujících spíš přibýlo než ubylo.

Masa lidí se pohnula sem a tam a znovu mě přirazila k dívce, musel jsem se zase omluvit. Stáli jsme čelem proti sobě, držela si řemen tašky na rameni a nenápadně si loktem chránila prsa. Vnímál jsem na sobě nejen její předloktí, ale i dotek stehna a boku.

V prudké zatáčce, která přišla po chvilce rychlejší jízdy, ji odstředivá síla vynesla ke mně natolik, že jsem ucítil sponky na jejím podvazkovém pásu.

„Promiňte,“ vyhrkl jsem.

„Už se neomlouvajte,“ řekla, „tady nemusíte.“

„Autobus bývá tak plný každé ráno?“

„Hm.“

„Radši jezděte jiným,“ zkusil jsem zažertovat.

„Nemám na vybranou,“ řekla klidně – a za okamžik se mě zeptala: „Ale vás tu vidím poprvé?“

„Jedu na vlak. Chci chytit první rychlík do Olomouce. Jezdím tam do školy.“ A potom, nevím, co mě to napadlo, udělal

jsem to k vlastnímu překvapení. „Vladek, Vladislav,“ oznámil jsem jí své křestní jméno.

„Já jsem Ivana,“ odpověděla hned.

Zaraženě jsem se odmlčel. Vylekal jsem sám sebe. Kdybych se s ní chtěl vědomě seznamovat, určitě bych dlouho sbíral odvalu a pak si možná ani netroufl. Byla to příliš hezká holka!

„Naštěstí nejedu až do Ostravy,“ usmála se trošičku, „vystupuju na Hranečnicku a v tramvaji to pak už docela ujde,“ řekla.

Nejspíš mířila do kunčické huti. Proč by jinak přestupovala na Hranečnicku? Tím záhadnější mi připadalo její zaměstnání. Přece nedělá někde u pecí či na koksově? Nezmoohl jsem se na větu. Až se zpožděním jsem řekl:

„Já budu muset vydržet na konečnou.“

Zbytek cesty jsme strávili mlčky.

Na Hranečnicku mě požádala, abych ji pomohl vydrat se z chumlu lidí. Když se to podařilo, už byla v uličce, která vznikla mezi rameny, stehny a boky cizích mužů a žen, rychle se ohlédla a poděkovala mi.

„Na shledanou,“ připojila rychle s pousmáním.

Ani jsem jí nestačil odpovědět na pozdrav. Vysvobodila se z tlačence a vyskočila z autobusu. Ještě jsem ji zahlédl, jak v šedivé pustině kolejí a kandelábrů, tu a tam ozářené žlutým světlem z talířů svítidel, pospíchá k vzdálené tramvajové trati, která skutečně vedla do kunčické huti.

To bylo naposledy, co jsem ji viděl. V té chvíli jsem si to myslel.

Cestování vlakem je otrava. Navíc mě nemile překvapilo, jaký ruch vládne ráno na špinavém ostravském nádraží. Netušil jsem, že je tady hned po šesté tak živo. Restaurace v přízemí a bufety na peronech i před budovou hlučely mužskými hlasy. Skoro všichni lidé kouřili. Ventilátory běžely

na plné obrátky. Pomalu jsem pochopil. Nádraží asi bylo jediným místem ve městě, kde se dal v tuto časnou hodinu sehnat alkohol. U každého stánku venku i v hale se čepovalo pivo a rozlévala kořalka, takže výčepy byly v obležení chlapů po noční směně jak z hutí, tak okolních dolů. Mezi nimi se motali vagabundi, opilci a zmalované ženské, které sem dorazily po zavření barů. Na cvrkot dohlíželi dva železniční policajti, procházející mezi lidmi důstojným krokem.

Ampliony ohlásily příjezd mého rychlíku z Bohumína. Vydal jsem se dřevěným nadchodem na peron. Po chvíli čekání se vlak k nástupišti nasunul. Na rozdíl od pozdějších spojů byl poloprázdný. Snadno jsem našel volné kupé, kde jsem si mohl sednout k oknu.

Vzápětí přistoupilo několik spolucestujících, ale kupé se nezaplnilo úplně. Vlak se dal do pohybu, váhavě jsme podjeli pod dřevěnou konstrukcí nadzemního nadchodu a kola vlaku začala nabírat krok. Hodně pomalý, s náhlými výpadky a krátkým, chaotickým hrkotáním.

Už zase zastavujeme, jsme na svinovském nádraží, z něhož obvykle jezdím, když jsem doma u rodičů, ještě kdosi nastoupí, ale skoro hned nato se rozjíždíme a vydáváme se rozhodně pryč z Ostravy.

Za oknem se objevují světa Polanky. Rytmus kol přidává na tempu a začíná tepat jednotvárnými a pravidelnými údery. Pozoruji ve tmě okna ubíhající stín krajiny, tam někde jsou jistebnické rybníky. A myslím na děvče z autobusu. Cítím její vůni, teplo jejího těla. Objevila se jako zjevení. A přitom si z něho už odečítám nepříjemné věci: pach cizího potu a lidskou strkanici ráno za tmy. Co se nehodí, škrtněte. Tak to dělávám často. Pořád si vzpomínky vylepšuji, ani tentokrát se tomu nebráním.

Pak se mi myšlenky stočí ke škole a k mému otci. K tomu, jak jsme se kdysi měli rádi. Dnes z toho vztahu zbyly trosky, ale v dětství mi byl nejbližším člověkem; cokoli mě trápilo,

nebo kdykoli jsem něco nevěděl, první bylo jít za ním. Potřeboval jsem ho k životu jako kompas, jinak bych ztratil směr. Bez jeho polibku na dobrou noc jsem nedokázal ani usnout. Teď je táta podrážděný, kdykoli mě uvidí. Nejlepší by bylo, kdybych se domů ani nevracel. Jako kdybychom vedle sebe nedokázali žít. Kdy vlastně ta jeho averze vůči mě vznikla? Nedokázal jsem si vzpomenout. Možná že si představoval jinak mou budoucnost. Třeba jsem ho zaskočil školou. Nebo tím, že budu někým jiným, než čekal. Trápilo mě, jak je náš vztah napjatý a jak se změnil, jenže jsem nemohl nic dělat. Musel jsem být tím čím jsem, i když jsem nevěděl, co to vlastně je.

Možná ztroskotám hned na samém začátku. Netušil jsem, jak je těžké studovat vysokou školu. I přesto, že jsem se dostal na obory, které mě zajímaly, historii a češtinu. Nikdy jsem se ve škole nemusel moc učit, ale teď se na mě valily laviny přednášek, knih, poznámek a poškrtených skript, které jsem nestačil zvládat. Začala mě sužovat nejistota o sobě samém. Už jsem si přestával věřit...

Vzpomněl jsem si na to, jak mi jeden učitel na střední škole napsal do posudku: „Uzavřený, složité povahy, průměrných schopností...“ Jeho slova, která jsem náhodou zahlédl, když psal hodnocení, mi teď připadala jako hluboký postřeh – hlavně ta o mých schopnostech.

Snažil jsem se na ně nemyslet, ale jako naschvál mi nešla z hlavy: „Uzavřený, složité povahy, průměrných schopností...“ A k tomu všemu se mi zdálo, že mi je předříkávají kola jedoucího vlaku.

2.

Když si děda stoupl ke kuchyňskému oknu, viděl, že mraky nejsou jednolité a že se přes ně snaží prodrat bledé a studené slunce. Počasí jako by vůbec nevzalo na vědomí, že je Štědrý den. Holé stromy, holá zem. Nikde nic svátečního; podivně z toho zneklidněl. Uvědomil si, že zase bude sedět v kuchyni u malého vánočního stromku na stole sám.

Z pocitu opuštěnosti si vzpomněl na darované hodinky.

Na šachtě bývalo zvykem, že zaměstnanci odcházející do penze dostávali děkovný dopis z ředitelství, obálku s penězi a jako zvláštní pozornost věcný dar, který jim měl připomínat léta strávená na šachtě. Dědu si tenkrát nechali jako zlatý hřeb na konec, protože v dole odpracoval přes čtyřicet let. Jenže když na něho po půlhodině došlo, ukázalo se, že jediným věcným darem, který zbyl, jsou hodinky. Pěkné, pozlacené, s kovovým náramkem, elegantním černým ciferníkem, s bílými číslicemi i ručičkami. Chybu měly jenom v tom, že byly dámské.

Předseda odborové organizace, který dary předával, se pokusil trapnou situaci duchapřítomně zachránit.

„Rajmunde,“ řekl se smíchem, „tu máš hodinky pro manželku. Víš, aby mohla kontrolovat, jak dodržuješ domácí řád. Pamatuj, že až budeš sedět v hospodě, dycky se na ně bude dívat!“

Všichni přítomní se podařenému vtipu zasmáli a bouřlivě zatleskali.

Děda za dárek poděkoval, se stydlivým zaraženým úsměvem, a dámské náramkové hodinky v papírové krabičce s víčkem z plexiskla si strčil do kapsy starého, skoro nepoužívaného saka.

Doma hodinky dal do šuplíku v kredenci, kde měl duchodový výměr, úmrtní list své ženy a různé osobní dokumenty, a ani si ty hodinky jaksepatří neprohlédl. Nejlepší bylo na povedený dárek co nejdříve zapomenout.

Teď si ale na hodinky vzpomněl.

Vytáhl je ze šuplíku, vyndal z krabičky a konečně si je prohlédl. Byly pěkné, pozlacené. Zašel si do skříně ve světnici pro svou hodinářskou lupu – opravování nástěnných hodin a budíků ho pořád ještě bavilo – stiskl lupu obočím, druhé oko zamhouřil a přečetl si sotva patrný nápis dole na kraji ciferníku. *Molnija* a *Made in USSR*. A protože mu těch hodiněk nějak zabylo líto, natáhl je a seřídil podle nástěnných hodin v kuchyni.

Po chvíli uvažování se zamračil, dal je zpátky do krabičky a tu pak strčil do kapsy kalhot. Rozhodl se, že hodinky cestou do hospody vyhodí. Hodí je někam do příkopu nebo do olšiny. Do jara z nich nezbude nic, nanejvýš víčko z plexiskla.

Před polednem se – stejně jako loni a předloni – vydal na Štědrý den do hospody.

V horní hospodě Na Špici měl smůlu. Sotva si objednal pivo, hned si k němu přisedl bývalý rezník Matušínský, s nímž jednu dobu taky fáral. Přes brzkou denní hodinu byl už řádně nametený. A začal do něho hučet. Mermomocí chtěl od něho koupit betonové prasečí korýtko. Děda nechápal, jak se vůbec dověděl, že takové korýtko má. Byl by mu ho taky beze všeho prodal, vždyť už za života Žofky, když omarodila, přestali hospodářská zvířata chovat. Jenomže Matušínský tu koupi korýtka vymáhal takovým způsobem a takovými argumenty, až ho to uráželo.

„Jsi vdovec,“ ječel mu do obličeje, „žádnou hospodárku nemáš a nebudeš mět, dám ti padesát korun a jsme si kvit!“

Ať se Rajmund snažil jak snažil, Matušínský se nedal odbýt a pořád dokolečka vřískal to samé. Jsi vdovec, hospodárku nemáš a nebudeš mět, dám ti padesát korun a jsme si kvit! Radši tedy dopil pivo, zaplatil a zvedl se; možná že v dolní hospodě bude větší klid.

Když za ním zacvakly dvojité dveře se samočinnými mechanismy Brano, jimiž byla hospoda Na Špici prozíravě

vybavena, zastavil se na schodech a s úlevou se rozhlédl po krajině, jež se zvolna svažovala k řece. Tvář mu ovanul vítr, který se hnal z údolí, a v šedomodrých očích se mu zaleskly slzy. Spíše vinou štiplavého větru než z duševního pohnutí. Koneckonců neměl na vybranou, do večera bylo daleko a jenom spodní hospoda Pod Zámkem zbývala.

Vydal se okresní silnicí, zvanou Kaštanůvka, dolů do vsi. Silnice vedla zdánlivě souběžně s Lipůvkou, ale ve skutečnosti se obě cesty pomalu sbíhaly, až se nakonec zhruba po kilometru potkaly. Z Kaštanůvky bylo krásně vidět stromořadí starých lip v Lipůvce, v tom čase už holých a jen tu a tam okrášlených věčně zelenými koulemi jmelí. A jak děda šel zvolna dolů, v jednom místě se mu mezi kaštany, chalupami a garážemi otevřel pohled na jeho dům. Viděl ho spíše odzadu, neupravenou zahradu se zdivočelými hrušněmi a jabloněmi, chátrající stodolu s rozbitými prkennými vraty a zadní i boční stěny domku s šedivou opadávající omítkou. Kupodivu ho ten pohled na dům, ačkoli i z dálky viditelně zanedbávaný, jaksi potěšil a povzbudil. Ať je to jak chce, pomyslel si, s Žofkou jsme si na něj vydělali a sami ho s pomocí rodiny postavili. A k tomu vychovali dceru a syna.

V polovině Kaštanůvky byl hřbitov. Když k němu došel, nedalo mu to a odbočil k bráně. Zajdu se s ní aspoň pozdravit, řekl si – i když na návštěvu hřbitova neměl moc náladu. Hrob byl hned zkraje. Pomník ze slezské žuly a celé místo Žofčina odpočinku příkrývala obrovská deska ze zabroušeného betonu, tak jak si to přála dcera Maruška – aby hrob nevyžadoval údržbu. Jako by byla přesvědčená, že ani v tom nebude na tátu spolehnutí.

Zahleděl se na manželčinu porcelánovou fotografii, přicementovanou na pomníku. Žofka se usmívala, ale zvláštním přehnaným úsměvem, jaký u ní vůbec neznal. Její obličej byl zkrátka a dobře dílem fotografa. V paměti měl jiné její úsměvy, spíše taková pousmání. Ale nevadilo mu, jak se tady

směje, myslel si, že je to možná správné, aby člověk na fotce na náhrobku vypadal jinak než v životě.

„No půjdu,“ ukončil své rozjímání, „šťastné a veselé Vánoce!“ popřál Žofce polohlasem.

Když se odvrátil od hrobu, zjistil, že na hřbitově není sám. Na druhé straně hřbitova, ve staré části za centrální cestou, stála žena a opírala se o pomník, jako kdyby se jí udělalo nevolno. Obličej přikrytý dlaní, ramena jí cukala jako dítěti v bezmocném pláči, který nebylo slyšet. Přemáhala ho silou mocí.

Děda bez váhání zamířil k ní. Patřil k lidem, kteří nejdřív konají a až potom přemýšlejí, co měli či neměli dělat.

„Paní, můžu vám nějak pomoci?“

Žena prudce zavrtěla hlavou, že ne, že pomoc nepotřebuje, a rychle začala hledat v kabelce a potom po kapsách kapesník.

„Co se vám stalo?“ vyhrkl děda ještě odhodlaný pomáhat.

„Ale nic,“ snažila se žena vykoktat, „jenom, jenom...“ vtom našla v kabelce kapesník a přitiskla si ho na oči.

Teprve tehdy děda pochopil, že se neměl do toho plést.

„Promiňte,“ řekl a zrozpáčitel. „Víte, já tady mám ženu, jsem pátým rokem vdovcem,“ svěřil se, protože ho v té chvíli nena-
padlo nic lepšího. „A koho tady máte vy?“ zeptal se váhavě.

„Maminku a tatínka,“ řekla tiše.

„Vy jste odtud?“

„Já jsem se tu narodila,“ řekla paní, „jenže my jsme se brzy odstěhovali, mi ještě nebyly ani čtyři roky.“

„Ach tak,“ řekl děda, „teď už tomu rozumím... Kdybyste v Dolínách bydlela, to bych vás musel znát.“

Paní si osušila oči, ještě jednou nechtěně popotáhla a pak kapesník důstojně uložila do kabelky. Maličko se pousmála, jakoby na znamení díků. Vykročila k bráně a děda, aniž si to nějak uvědomil, se k ní přidal. Šli vedle sebe, bok po boku, jako by se to rozumělo samo sebou.

„Ani jsem se vám nepředstavil,“ řekl. „Jmenuju se Rajmund Heinrich.“

„Já jsem Otýpková... Vefka,“ dodala.

„Vlastně Jenovéfa,“ uvědomila si chybu.

„Stejně vám nikdo jinak neřekne než Vefka, že?“

„To máte pravdu.“

Přišli k bráně a vydali se nahoru chodníkem u silnice. Děda jí při chůzi neviděl pořádně do obličeje, ale všiml si, že má maličko našpulené rty jakoby pořád k pláči, hezký malý zvednutý nosík, takový pršáček, a tmavé rasy ještě mokré od slz. V té ženě bylo cosi nešťastného a zároveň milého, až ho to překvapovalo. Hrozně rád by jí řekl několik pěkných slov, jenomže nevěděl jakých.

„Člověku to najednou přijde líto,“ řekla paní Vefka a děda cítil, že vyslovila přesně to, co sám chtěl říct.

Pomalů se rozhovořili o svých starostech. Paní Vefka mu prozradila, že bydlí v Havířově u své vdané dcery. Má ještě tři syny, ale ti jsou kdesi ve světě. U dcery má svou místnost, takovou menší, nechce být na obtíž. Není nad to být vlastním pánem.

Ten názor děda sdílel, sám když navštíví dceru nebo syna, hledí, aby byl co nejdříve pryč. Mají svůj život a on má taky svůj. Dokud je člověk zdravý...

Po těch slovech se odmlčeli a kus cesty šli vedle sebe mlčky.

„A už jsme na zastávce, za chvíli mi pojede autobus,“ oznámila paní Vefka s ulehčením.

Děda sice tím brzkým příjezdem autobusu nadšený nebyl, ale tvářil se, jakože z toho taky má radost. „A kapra máte už zabitého?“ zeptal se.

„Ale kdepak – já jsem koupila pro sebe a dceru obyčejné rybí filé, kdo by se s tím zabíjením a kucháním otravoval. A co vy?“

„No já mám kapra, ale koupil jsem si ho už naporcovaného... Kdo by se s tím...“

Rozsemáli se a bezděky si přitom pohlédli do očí. Teprve tehdy děda zjistil, že paní Vefka má oči hnědé, temně hnědé jako dva právě vyloupanuté kaštany.

Když dole v aleji zaslechli hluk přijíždějícího autobusu, podali si ruce a starosvětsky, s úklonou, se rozloučili.

„Děkuji vám, pane, za doprovod a přeji vám pěkné Vánoce,“ pravila paní Vefka.

„Jsem moc rád, že jsem vás poznal,“ řekl děda a dále ho nic nenapadlo.

Autobus zastavil, se syčením otevřel dveře a paní Vefka zamířila ke schůdkům. Už byla skoro nahoře, když se děda vzpamatoval. Rozběhl se za ní a ještě na okamžik ji zadržel.

„Hezké Vánoce,“ vykřikl a vtiskl jí do dlaně papírovou krabičku s víčkem z plexiskla. „A to si dejte pod stromeček!“

Dveře se zabouchly a motor autobusu se rozběhl do obrátek. A všechno jak rychle začalo, tak rychle skončilo.

V dolní hospodě byl Štědrý den stejně otravný jako v horní. Hospoda poloprázdná a jenom několik starých štamgastů, s nimiž nebyla žádná kloudná řeč, si tady bez zábran dávalo do nosu. „Vykuř gumovou hadici!“ hulákal jeden z brigošů, který neodjel domů na svátky.

„To je jako s Polákem hutorit česky!“ řval napadený.

Několik kluků hrálo kulečnick, ale moc to neuměli, kazili úplně jednoduché štouchy, škoda se na ně dívat.

Děda vypil dvě piva, několik rumů a potom se odhodlal jít domů. Myslel totiž stejně jen na jedno jediné: poprvé od smrti Žofky potkal ženu, jejíž blízkost a něhu hned hmatatelně cítil – a to ho nesmírně překvapilo. Roky ho týrala touha. Ale teď to bylo jiné, těžko říct.

Zahloubán do předu svých udivujících myšlenek, otevřel branku a zamířil k domovnímu vchodu vzadu za domem. Někdo tam stál pod stříškou verandy. Hned věděl, že je to ona, ale to, co uviděl nejprve, byly její oči, hnědé jako čerstvě vyloupanuté kaštany, široce otevřené a jakoby vystrašené.

„Vítejte,“ řekl s potlačovaným pohnutím v hlase.

„Tak drahou věc od vás nemůžu přijmout,“ vydechla paní Vefka překotně, „už hodinu se na vás všude kolem vyptávám... A teď jsem tady...“

„Vítejte a pojdte dál,“ řekl.

„Jsem ráda, že jsem vás vůbec našla. Teprve v autobuse jsem zjistila, co jste mi dal.“

Odemkl dveře a otevřel je dokořán. Pak ji vybídl, aby šla dovnitř.

„Vy jste se zbláznil, pane Heinrich...“

„Pojďte, pojdte, prosím, dál.“

„Takovou věc od vás nemůžu přijmout,“ říkala a podávala mu krabičku s víčkem z plexiskla, „v žádném případě...“

Nabídl ji židli u stolu v kuchyni s malým vánočním stromkem ozdobeným staniolem, který stál přesně uprostřed.

„V žádném případě,“ říkala odhodlaně a podávala mu krabičku s hodinkami.

Děda tu krabičku od ní vzal. Vytáhl hodinky a požádal ji, aby mu podala levou ruku. Navlékl kovový náramek na útlé zápěstí, vzal ji jemně za obě ruce a zadíval se do jejích polekaných hnědých očí.

„Přeju vám šťastné a veselé Vánoce, neodmítejte to prosím,“ řekl. „Už jsem je natáhl, jdou přesně.“

Ostrava i Olomouc jsou města stejná, připadají mi jako pruhy kouře na nebi, které vidím v Dolinách nad lipami. Putují odněkud nikam, ale vytrvale, bez přestání. Ten ostravský je jenom černější. Mají taky podobná nádraží, i když olomoucké se tváří jaksí moderněji a chybí mu ty strašné dřevěné nadchody.

Teď jsem však okolní svět moc nevnímal. Za deset minut jsem z nádraží dorazil na fakultu a nastalo nepříjemné čekání.

Když mě profesor Maršíček konečně zavolal dovnitř, byl jsem už tak otupělý a vystrašený, že se mi zdálo, že nebudu schopný promluvit. Podal jsem mu index a on pokynul bradou, ať ho položím na roh stolu.

„Posaďte se.“

Profesorovi jsem byl lhostejný, cosi vyráběl, lepil na listinu velkého formátu různé značky, nápisy a šipky. Bůhví co to mělo být, nejspíš nějaká historická mapa. Soustřeďoval se na drobnou věc v prstech, aby ji umístil správně. Vypadalo to, že moji existenci nevnímá.

„Víte něco o římském právu?“ optal se náhle a vzhlédl od svého přilepování.

Přikývl jsem. Trochu se mi ulevilo, právě jeho skripta o římském právu jsem celé dny studoval, něco jsem si z nich určitě pamatoval.

„Co bylo zdrojem práva za vlády císařů?“

„Leges generales, císařská nařízení,“ vyhrkl jsem s pocitem vysvobození a začal říkat, co o tom vím.

Taky při druhé a třetí otázce jsem měl štěstí, profesor se trefil do mých znalostí.

Natáhl se pro index.

„Napíšu vám chvalitebně,“ řekl a zatvářil se milostivě, „mohl bych vám dát i za tři, ale něco jste přece jenom pověděl, dejme tomu.“

Když jsem vypadl z vysokých dveří na chodbu, čekající kluci a holky na mě jeden po druhém vybafávali typickým způsobem: „Máš to?“ A já odpovídal pouze: „Mám.“

Okamžitě mi gratulovali. Maršíček byl profesor, u něhož se nepokračuje otázkou „za kolik?“, uměním bylo vůbec projít.

Mohl jsem se vrátit domů. Školní povinnosti mi toho roku skončily. Ale slušelo se ještě zkoušku zapít v restauraci U Nebožtíků.

Hospoda si jméno vysloužila svým sousedstvím s pohřební službou. Nebyla velká, ale v místnosti za lokálem se podél oken táhl dlouhý stůl pro více než tucet hostů. Ten jsme po zkouškách vždycky postupně celý obsadili.

Už byl skoro plný. Přisedl jsem si ke spolubydlícímu z koleje Zdeňkovi, naproti seděl Jeroným s Ester.

Bavili se o Luisi Buñuelovi. Do kin právě přišel jeho film Deník komorné. Ještě jsem ten film neviděl, ale věděl jsem, že ho začali hrát i v Ostravě.

Hlavní slovo měl Jeroným, skoro dvoumetrový kluk, jehož mohutná postava u stolu vynikala. Uměl se držet zpříma, což se u vysokých lidí vidí málokdy. Nejchytřejší kluk na škole. Co řekl, to byla zajímavá myšlenka. Teď tvrdil, že obraz dokáže vždy vyjádřit víc než slovo. Neurčitost slova, konkrétnost obrazu. Rozváděl to. Dva tři kluci u stolu se s ním přeli. Spor se točil pořád kolem Buñuelova filmu.

Pozoroval jsem Esterku krčící se po jeho boku. Malou tichou černovlásku, která za Jeronýmem chodila jako pejsek. Přestala studovat chemii, aby mohla být s ním. Nevěřil jsem tomu. Spíš studium vzdala, stejně jako já to jednou udělám. Občas Jeronýma čekala na chodbě, zatímco on seděl na přednášce nebo diskutoval na semináři. Já jsem s holkou ještě nikdy v životě nechodil, zažil jsem pouze krátké známosti. Musí to být báječné být si s někým blízký. Měl bych tedy Jeronýmovi závidět. Jenže v jejich vztahu bylo cosi divného. Tak jsem si

chození s holkou nepředstavoval. Mělo by se víc podobat přátelství, nevím. Vzpomněl jsem si na dívku z autobusu. Jak si loktem, s rukou na řemenu tašky, chránila prsa. Jak ke mně skláněla svůj krásný obličej lemovaný světlými vlasy.

Vtom Jeroným sáhl do kapsičky košile pro bankovku. Podal ji Ester a řekl: „Dojdi mi pro cigarety.“

Poslušně vzala peníze a šla k výčepu. Když jsem se za ní díval, bylo mi jí trochu líto. Ale nevěděl jsem, proč.

Přibližoval se Štědrý den, jenže taky zápočty a zkoušky po Novém roce, i když ne už tak obávané jako u profesora Maršička. Nezbyvalo než zase sedět nad knížkami. Už jsem u nich nemohl vydržet. Čím dál častěji jsem chodil k oknu a díval se, jak stavějí samoobsluhu a zdravotnické středisko. Jeřábem skládali z tahače přivezené panely. Chlapa v kabině v úrovni našeho patra jsem dobře viděl. Jednou po poledni slezl z jeřábu a na poslední z postavených panelů napsal křídou: UŽ SE MI NECHCE. A šel pryč. Dělníci se zasmáli a taky se vytratili. Vidím ten nápis z okna kuchyně. To je přesně můj pocit. Jako bych ho tam napsal sám. Už se mi nechce – učit se, udělat školu, ani existovat. Nemám nikoho zvlášť rád ani nerad. Víc věcí mě nebaví než baví. Už se mi nechce nutit se k činnosti, připadám si zbytečný a prázdný.

A když se k učení vrátím, pocit marnosti ještě zesílí. Už se mi nechce přečíst ani větu – jakoby to bylo jen ubíjení času bez jakéhokoli smyslu. Už se mi nechce nic poznávat, jako bych byl už všude a nic nepotřeboval. Pak si vzpomenu, jak se kluci přeli kvůli Buñuelovu filmu. Prý jediný jeho záběr vydá za tisíc slov. Možná že ho v Elektře ještě hrají.

Jdu na tramvaj. Venku je zima, třebaže po sněhu není ani památky. Musí být pod nulou. Další Vánoce budou bez sněhu. Ani v tramvaji se neohřeju. Za okny letí plochy polí, které začínají hned za posledním domem sídliště. Pustá pustina,

křoví a stará tráva uválená větrem. Dole se mihne řeka a zase křoviska a tráva. Trvá to dlouho. Konečně se Hulváky a Vítkovice na kopci blíží. Většinu svého života jsem spatřil s Ostravou. Kdybych mohl, nevybral bych si to. Vzpomněl jsem si, že Leoš Janáček, jehož život skončil tady na Fifejdách, ji vždycky nazýval předpeklím. Mám podobný pocit. Když chci do Dolin k dědovi, musím celé město projet napříč a vyjet z něho zase do polí. Ale vždycky se snažím z centra zmizet, a když tam jdu za nějakým určitým cílem, jako třeba teď, snažím se jít nejkratší cestou. Ostrava je zabydlená fabrika, není místem k příjemnému pobývání a nějakým procházkám.

Spěchám od divadla k Elektře. Oči přimhouřené proti prachu. A najednou mi jde vstříc dívka z autobusu, o níž jsem si myslel, že ji už nikdy neuvidím, jde proti mně a usmívá se už z dálky. Nesnaží se ani zakrýt, jak je ráda, že mě potkala. Já jsem taky rád, ale víc jsem rozpačitý.

Zastavili jsme se a dali se do řeči. Myslím, že z jejího popudu. Že nakupuje vánoční dárky. Já zase říkám, že mám namířeno do kina, v Elektře hrají Deník komorné, film slavného španělského režiséra. Hodně jsem o tom filmu slyšel. Kupodivu ji to zaujme a řekne, že by se šla na něj taky podívat, jenomže dneska nemůže.

„Tak pojďme zítra,“ navrhnou pohotově. „Můžu jít klidně zítra!“

Nepřikývne hned, zarazí se jakoby se náhle vzpamatovala a rozmyšlí se, ale výsledkem je nakonec ano. Skoro si toho jejího váhání nevšimnu, připadá mi, že jaksí patří k souhlasu s prvním randem. Co jiného to vlastně je? Ze samé radosti se nabídnu, že půjdu po obchodech s ní. „Taky bych měl něco koupit rodičům a možná i dědovi. Jenomže nevím co.“ Proč to říkám, když mám sotva na kino, nechápu.

„Já už to mám rozmyšlené. Tátovi seženu papuče a mámě šálu. Mám ještě starší sestru, s ní si ale dárky nedáváme, tak jsme se domluvily, je vdaná a má svou rodinu.“

Chodíme z obchodu do obchodu. Dívám se na ni pořád, když ne rovnou, třeba aspoň poočku. Nemůžu z ní spustit oči. Je kouzelná. Při nakupování jako by ožila. Kolik obličejů a grimas při vybírání dáreků udělá. Neuvěřitelné! Všechno, co cítí a co si myslí, prozrazuje mimika, bezděčná gesta. V jedné chvíli mi nabídne tykání, což mě úžasně potěší. Nakonec nakoupí víc dáreků než chtěla, i pro sestru. A mě přesvědčí, abych své mámě koupil aspoň lak na vlasy, který prý bývá málokdy k dostání. S penězi mi to naštěstí taktak vyjde.

Doprovodil jsem ji na stanoviště autobusů za divadlem. Kvůli vysokým pecím Žofínské huti hned za parkujícími autobusy patří prostor za divadlem k nejprašnějšímu místům ve městě. Tady se musí pořád přivírat oči. Přivírám oči nadšeně. Když mi na rozloučenou zamávala, připadal jsem si jako nejšťastnější kluk pod sluncem.

Nálada se mi úplně změnila. Teď se mi chce všechno. Moc se mi chce. Chvilími se mi zdá, že se na ulici nahlas jako blázen rozesměju. Pak zapochybuj, jestli jsem ji vůbec potkal. Ale vím, že ano, že je to pravda. Připadám si jakobych ze sebe shodil těžký náklad a mohl volně kráčet, možná i létat – teď zvládnou cokoliv!

Druhý den sedíme vedle sebe v kině, na klíně drží jednou rukou složený kožíšek a druhou má položenou vedle. Víc sleduju tu štíhlou ruku u sebe a Ivanin jemný profil a ladnou šíj vyčuhující z bílého roláku, než to, co se děje na plátně. O čem film je, nechápu. Dlouhé záběry plné detailů, ničemu nerozumím. Zkusím se její ruky opatrně dotknout. A stane se zázrak. Sama mi ji vloží do dlaně. Držíme se za ruce, cítím, jak je její ruká teplá, jaké Ivana má útlé prsty, nic jiného už nevnímám, jen její ruku, dotek její sukně a její blízkost.

Vyšli jsme z kina.

„Jak se ti to líbilo?“

„Nevím.“

„Já taky nevím.“

Oba se tomu smějeme.

„Chvillemi jsem se ale dost bála,“ přiznala.

Byla vlezlá zima, s večerem začínalo mrznout. Falešný kožíšek s vysokým, zvednutým límcem měla zapnutý až k bradě a na hlavě beranici, já byl frajersky oblečený po lehku, v tenké bundě, polobotkách a hlavu samozřejmě bez čepice. Mezi cípy límce, který si přidržovala rukou v hnědé rukavičce, jsem viděl její nos, oči a kousek čela, do něhož jí padal pramínek světlých vlasů.

Byl jsem nevýslovně šťastný, poprvé jsem zažil schůzku s dívkou, s níž jakobych se znal odjakživa. Ivanka byla nejen krásná, ale kromě toho jsem se s ní cítil úplně uvolněně. Když se mnou mluvila, se samozřejměstí se mi dívala do očí a mě ani nenapadlo uhýbat pohledem. Bavili jsme se, ani nevím o čem.

Neuvěřitelné, že mě takové štěstí mohlo potkat, nikdy mi u krásných holek seznamování nevycházelo, vždycky jsem se cítil nesvůj. Teď všechny rozpaky a nejistoty ze mě opadaly. Hleděla na mě vstřícně, očima s nazelenalými duhovkami přivřenýma ne kvůli koketnosti, ale před prachem.

Zajímalo ji všechno, co povídám. Myslím, že jsem mluvil víc já než ona.

Když si všimla, jak jsem promrzlý a jak si nenápadně zahřívám zkřehlé ruce, vybídla mě, abych si je vsunul pod její kožíšek. Už jsme čekali za divadlem na zastávce. Roze-pnula si knoflík a jednu ruku mi vsunula k podšívce do tepla svého těla a druhou mě přiměla, abych si strčil do kapsy jejího kožíšku.

Kdy jsme se políbili, nevím. Způsobila to blízkost. Najednou jsme se na zastávce u divadla líbali. Kousek od nás stáli lidé, choulili se do kabátů, ale byli nám lhostejní. Koneckonců o žádné vášnivé polibky nešlo, jenom nesmělé doteky rtů.

Do Vánoc zbýval týden. Síčila zima. Víc mrazem a ledovým větrem než sněhem. Setkávali jsme se každý den, chodili spolu po ostravských kinech, kavárnách a hospodách. Ivana přijížděla do města rovnou z práce a domů se vracela večerním autobusem. Opravdu pracovala v huti, v rozmnožovně výkresů na mostárně. Vyučila se se sice švadlenou, ale kvůli výdělku i pevné pracovní době bez nekonečných přesčasů jí tu práci obstaral známý jejího táty.

Setkávali jsme se v cukrárnách a kavárnách. Docházely mi peníze. Ivana vždy chtěla zaplatit svůj díl útraty, jenomže já jsem to rázně odmítl. Samozřejmě jsem věděl, že brzy budu bez koruny, a často docela nevinně pomyslel na Doliny. Zato-pit v kamnech, uvařit si grog – to by bylo mnohem příjemnější a levnější než courání po Ostravě. Neodvažoval jsem se ji však ještě pozvat. Držení za ruku, pohlázení a polibky byly zatím všecko, k čemu mezi námi došlo. Přitom Ivana bydlela ve vedlejší Královci. Sotva čtvrt hodinu chůze od naší aleje.

V Ostravě není kam jít v létě, natož v zimě. Jednou jsem vymyslel – to už bylo po Novém roce –, že bychom se mohli jít podívat do zvěřince v zimovišti cirkusů u jámy Šalamoun. Byla to nevídaná atrakce přímo uprostřed města. Trvale tam stál barevný dřevěný cirkusový stan s dvojitou kupolí a s okolními nízkými přístavky, v nichž přes zimu bývaly stáje a ubytovny.

Když se cirkusy do dřevěných staveb na Fifejdách začaly ze světa sjíždět, ukázalo se pokaždé, že pro všechny nestačí. Většina zvířat i zaměstnanců cirkusů pak přecházela zimu v maringotkách a klecových vozech. Za prohlídku zvěřince cirkusáci vybírali vysoké vstupné. Měl jsem peníze, už jsem dostal lednové kapesné.

Začátkem roku jsme byli jediní návštěvníci. Mezi vozy, maringotkami, auty a traktory samé bláto. Přestože mrzlo,

byly místy rozježděné a rozbahněné kusy země. Aby se dalo po prostranství chodit, vysypali cesty pilinami. Pořád jsme se museli dívat pod nohy. Jakmile jsme zaplatili, přidal se k nám stejně starý kluk jako já. Prý, že nám bude dělat průvodce, ale doprovázel nás jenom kvůli Ivaně. S kovbojským kloboukem na hlavě, vyhrnuté rukávy, potetovaný na pažích i na krku. Hrozně se vytahoval, kde už všude byl a že se právě vrátil z Indie. Dokud ho od maringotky cirkusu Beskyd nezavolal chlapík v holínkách a s bičem, ať se jde postarat o koně.

Zvířata v klecích měla čisto, nanejvýš piliny v kožichu. Lvi, tygři a medvědi spali. Čekali na krmení. To jediné jim kromě cvičení v manéži zbývalo. V prostorách za mřížemi se sotva mohli otočit. Byla to přehlídka apatických zvířat, která se na nás nanejvýš podívala nepřátelským okem, v pozadí s neustálým hučením fabrik, řinčením tramvají a lomozem vlaků jedoucích na trati Ostrava–Bohumín.

Zajít do zvěřince nebyl dobrý nápad. Třebaže se mi na chvíli zdálo, že se Ivaně velbloudi a poníci docela zamlouvají. Když jsme si potom při odchodu ze zimoviště prohlíželi boty, jestli je nemáme od bláta, sama mi řekla:

„Radši jsme sem neměli chodit... Těch zvířat je mi jenom líto.“

Tak se stalo, že do Dolin jsem přijel dávno po Vánocích a po Novém roce, opravdu až na konci ledna. Ještě ne kvůli Ivaně, ale kvůli hromadě učení, které se nakupilo. Teprve cestou z autobusové zastávky na křižovatce jsem si vzpomněl, že jsem dědovi slíbil o Vánocích návštěvu. Zabylo mi trapně. Takové sliby, zvláště osamělým starým lidem, by se měly plnit. Navíc pro něho nemám ani žádnou maličkost a on mi určitě jako obvykle dá peníze, jakože pod stromeček.

Co teď s tím? Pak mě napadlo, že mu prostě povím o Ivaně, o tom všem, jak jsem ji potkal a jak jsem šťastný. To pochopí. O tom jsem nepochyboval.

Vešel jsem k němu do kuchyně hned po zaklepaní, tak jak jsem byl zvyklý.

Děda seděl u stolu, na oku hodinářskou lupu a šťoural se pinzetou ve vnitřku nějakých starých kapesních hodin. To jsem očekával. Překvapením však pro mě byla paní u kamen. Žena o deset nebo snad ještě o víc let mladší než děda, stejně velká jako on, trochu při těle, s výraznými rty a se zvednutým malým nosíkem. Ale žádná babka, která by se hodila k dědově věku. Právě taková žena, jaká se ještě může líbit spoustě mnohem mladších mužů. Ne sice mladá, ale ještě ne stará; nijak zvláštní krasavice, ale žena kypící zdravím i oblymi tvary.

V květované zástěře, uvázané vzadu na ozdobný uzel, míchala cosi u plotny.

Podívala se na mě provinilým pohledem.

Děda radostně vyskočil od stolu, objal mě i s hodinářskou lupou na oku, jako kdybychom se bůhví jak dlouho neviděli a teď se po letech shledali, konečně si lupu sundal a odložil ji na stůl.

Nastalo představování. Dostrkal mě k paní, ta přestala vařit a otočila se ke mně.

„To je, Vefko, můj nejstarší vnuk Vladek... A Vladku, to je paní Jenovéfa Otýpková...“

Nevěděl, jak má pokračovat, jak má říct, proč je podo mácku oblečená, proč má trepky a proč mu vaří oběd. Místo obvyklého zelí nebo fazolí voněla v kuchyni rajská omáčka. Dotáhl mě ke stolu a donutil usednout na židli. Potom si taky sedl vedle mě.

„Tak jak se daří vašim?“

Přikývl jsem, že dobře, že doma je vše při starém. Že máma sice chytila chřipku, ale už je v pořádku.

Zatímco jsem odpovídal, mi ale šlo hlavou: Kde se tu vzala ta paní? Děda přece nikam nechodí, nanejvýš do obchodu k Böhmům nebo do hospody? Vždyť jsem ji nikdy nikde

nepotkal? Nevěřil jsem tomu, že by si děda dal inzerát, ale to bylo jediné vysvětlení, které mě napadlo.

„Podařilo se ti udělat zkoušku?“

„Ano... Měl jsem štěstí...“

Jak se s ní vlastně seznámil? Divil jsem se a na nic kloudného nepřicházel. Jedno ale bylo jisté: děda zářil štěstím, tak šťastného jsem ho dlouho neviděl. Šťastného a upraveného, jak poslední léta už nebýval. Čistá vyžehlená košile, pečlivě zapnutá vesta, místo věčných cajkových kalhot zánovní manšestráky, hladce oholený a pěkně ostříhaný.

Paní konečně odešla pro něco do komory. Sotva zmizela ve dveřích, děda se ke mně naklonil a zašeptal:

„My spolu žijeme, víš!“

A když se ještě nevracela, dodal potichu:

„Už od Vánoc!“

Paní se objevila se sáčkem nějakého koření, usmála se na mě trošičku a řekla:

„Dnes budeme mít k obědu vařené hovězí maso, houskové knedlíky a rajskou. Dáte si s námi?“

Pohotově jsem zalhal, že jsem už jedl doma v Porubě. Představa, že s nimi budu sedět půl hodiny u talířů a nebudu tušit co říct, byla pro mě hrozná. To si stokrát radši ohřeju večer konzervu.

4.

Když Ivana poprvé přišla do Dolin, představil jsem ji dědovi a paní Vefce. Brali jako samozřejmost, že mám holku. V mých devatenácti letech, proč ne? Byli na ni milí. A dědovi se líbila. Navíc znal trochu jejího tátu ze šachty. Povzbudivě se usmíval.

Pak jsem Ivaně ukázal, v čem žiju, když přijedu k dědovi. V kuchyni kachlová kamna, kredenc, gauč, stůl a dvě židle. Ve světnici postel bez matrace – jen s drátěnkou, kamínka petry a štokrle. V rohu místnosti knihovnička, dole s dvířky a nahoře s posunovacími skly. Byla plná mých knížek z dětství, které jsme v Porubě neměli kam dát. Na podlaze nic, jen natřená a už ošoupaná prkna.

Zůstala stát v kuchyni a dívala se zvědavě do světnice. Udivená vším. A vyvedená z míry. Teprve díky jejímu pohledu jsem si uvědomil, v jakém provizóriu žiju. Na všem bylo znát, že je ten byt ponechaný svému osudu a používaný jen někdy.

„Kde spíš?“ optala se.

„Na gauči v kuchyni.“

Ohlédla se k rohovému oknu. Že říkám pravdu, dokazoval polštář a nepořádně složená péřová přikrývka, kterou zakrývala károvaná deka. Jediné místo, které prozrazovalo přítomnost člověka.

„To teda!“ vyhrkla a rozesmála se z rozpaků.

Zkusil jsem jí vysvětlit, že k dědovi jezdím jenom se učit. Vlastně nic víc. Proto jsem v obou místnostech nechal všechno tak, jak to bylo – stálo, viselo nebo leželo. Pravda ale byla, že kdybych trochu vnímal, v čem žiju, a malinko, aspoň trošičku se snažil, mohlo to tady vypadat příjemněji – asi mi scházel sebemenší smysl pro útulnost. Kdyby v těch pokojích pobýval kdokoli jiný, určitě by si pověsil obrázek na zeď, dal záclony nebo položil do světnice kousek koberce. Uvědomil jsem si, že mi to dosud vůbec nevadilo a že v sobě mám

jakýsi sklon k bezdomovectví, který do té chvíle, než sem Ivana přišla, bez zábran zesiloval. Okamžitě jsem se rozhodl, že to změním, i když nevím jak, vzápětí jsem si totiž taky vzpomněl na vánoční dárek od dědy – peníze v obálce. Tak to tady aspoň nějakým způsobem zabydlím, něco koupím, a třeba se i na půdě najde použitelná věc.

Když si Ivana sedla na odestlané místo na gauči, ocitli jsme se skutečně sami. Od chvíle, kdy jsme se seznámili, jsme nikdy nebyli bez lidí okolo, v bezpečné intimitě. Proletělo mi hlavou, co může přijít. Byla to taková myšlenka, která neměla slova. Myslel jsem však na tu možnost. Ne teď, ale někdy, jednou, zkrátka někdy k tomu možná dojde. Moc zkušeností jsem s tím neměl.

Neodvážil jsem se samozřejmě něco takového ani naznačit, nebo se o to pokusit odvážným dotekem, jen jsem Ivanu chytil za ruku, stejně jako tenkrát v kině, a potom se s ní vášnivěji líbal.

Všiml jsem si, že pro dědu i Vefku začalo velice šťastné období života. Že vládla tuhá zima, mrazem praskaly kolejnice a školy měly uhelné prázdniny, málem nezpозorovali. Jak se poslední roční období překlápělo ke svému konci, zjišťovali, že si rozumějí nejen slovy, ale i fyzickou blízkostí, dokonce pouhou přítomností.

Celé dny si povídali, měli toho hodně, co si museli povědět. O svých dětech, o rodičích, svých manželstvích. Co prožili v dětství, v mládí. Jaká zklamání zakusili, jaké radosti. Vyprávěli si o svém životě napřeskáčku, tak jak jim to na mysl přicházelo.

Občas jsem z jejich povídání něco vyslechl.

Brzy se Vefka k dědovi přestěhovala úplně. To proto, aby si nemusela pořád jezdit pro své věci k dceři. Žádný majetek ale neměla, šlo hlavně o oblečení. Na přestěhování stačilo jedno dodávkové auto.

„Připadám si jako vypražžený kůň,“ přiznal se jí děda jednou v stmívajícím se odpoledni. „Už nemám žádné povinnosti.“

A ona mu na to řekla: „Já jsem tak šťastná, jako bych měla brzy umřít.“

„Já vlastně taky,“ řekl děda, „bojím se, že se vzbudím a zjistím, že se mi všechno jenom zdá.“

Havraní smích na zahradě dozněl, roztál sních, vyrašila tráva a vzduch se plnil jarním prozpěvováním a pokřikem procitlého ptactva. Příroda jako by kopírovala jejich rozpořazení. Dávala čím dál víc příslibů, naděje a měnila svět do krásy.

Poprvé jsme se spolu vyspali. Byl jsem hrozně nešikovný. Víc než jsem čekal. Zdálo se mi však, že Ivaně to nevadí. Těšilo ji, že jsme se sblížili, a chovala se teď ke mně s ještě větší důvěrností a samozřejmostí než předtím. Večer jsem ji doprovázel domů. Loučili jsme se až u verandy jejich domu. Řekla, že kdybychom zůstali u branky, viděli by nás její rodiče z okna. Hlavně mamka, že je zvědavá. Loučili jsme se vždycky dlouho. Stejně se brzy stalo, že ve venkovních dveřích náhle zarachotil klíč, ve světle z předsíně se objevila její maminka a pozvala nás dovnitř. Vedla nás do obýváku. Pan Jaroš, její táta, vstal z křesla, podal mi drsnou hornickou ruku a pozval mě na bábovku. Už byli na mě připraveni. To bylo vlastně dobře. Nemuseli jsme se skrývat. Nebylo ani proč. Jen doma v Porubě jsem zatím nevysvětlil, proč teď tolik času travím v Dolinách a proč z Olomouce jezdím rovnou k dědovi.

Všímal jsem si, jak se děda mění díky vztahu s paní Věfkou. Byl stejný, ale zároveň jaksi nový. Vypovídal o tom třeba už jeho vzhled. Teď jsem ho ráno nepotkával neoholeného a neučesaného. Vedl pravidelnou životosprávu. Když žil sám, nedokázal bych odhadnout čas, kdy vůbec něco jedl,

i když si občas vařil. S paní Vefkou dostalo všechno své místo a svůj pravý čas. Brzy ráno od nich z kuchyně voněla káva. Dopoledne šla paní Vefka k Böhmům nakupovat. Obědvali skoro přesně v poledne. Kolem čtvrté pili zase kafe. Večeřeli v sedm. A až do desáté večer u nich hrávalo rádio, hlavně muzika. Když se jim nepodařilo naladit lidovku, zněl z dědova rádia Beethoven, Mozart, klasika. V neděli po obědě poslouchali pohádku, přitom spolu leželi na otomanu. Večer po desáté nastalo výmluvné ticho, to si vlezli do manželských postelí v ložnici.

Oba vypadali svěže. Ve výrazu Vefčina obličeje jsem se tak nevyznal, ale děda rozhodně omládl o několik roků. Začínal jsem už rozumět tomu, co tenkrát v hospodě říkal. Teprve teď bylo vidět, jak moc mu žena scházela. Z chlapa bez budoucnosti, jenž nemá nikoho, komu by na něm záleželo, kterému se do ničeho nechce a jemuž je všechno vlastně fuk, se stal vyrovnaný a činorodý muž.

Taky na domu a zahradě jejich spokojené soužití bylo znát. Najednou jsme měli čistá okna. Byl jsem z těch krásně čistých skel skoro nespokojen, zvykl jsem si na jejich šed'. Zasloužila se o to samozřejmě paní Vefka, i u mě je umyla, když jsem byl pryč.

Děda se ale taky činil. Za stodolou zryl pro Vefku záhonek, aby si mohla pro radost sama vypěstovat zeleninu nebo kytky. A začal chodit s pilkou a zahradnickými nůžkami od stromu ke stromu a přemýšlet, co se s těmi zpustlými jabloněmi a hrušněmi dá udělat. Nejvíc ze všeho potřebovaly omlazovací řez, ale na takové ošetření bylo pozdě. Muselo se počkat na vhodnou roční dobu. Rozhodl se tedy aspoň odstranit suché větve a na volná místa v zahradě vysadit sazenice třešní, hrušní a švestek.

I já se pustil do vylepšování bytu. Po poradě s Ivanou jsem koupil záclony a do světnice malý čtvercový koberec. Když mi záclony ušila a dali jsme je na okna, začal se opuš-

těný byt podobat zabydlenému domovu. Na půdě jsem našel dvě křesla, stará, prosezená, ale nepotrhaná, koberec sešitý z odstřížků – kdysi takové byly v každé domácnosti – ten jsem dal v kuchyni ke gauči, zasklenou reprodukcí Degasových tanečnic, tu jsem vyčistil a pověsil na prázdnou zeď nad postel. A objevil jsem i slamník. Kdyby se mi podařilo vyměnit slámu, mohl by zaplnit kovovou kostru a drátěný rošt postele dole ve světnici, místnost by vypadala hned líp a navíc by se na posteli možná dalo přespávat.

Neměl jsem ale slámu. Děda po babiččině smrti vymetl stodolu a nezbylo tam nic. Ale aspoň mi poradil, za kým v Lipůvce zajít. Za panem Slovikem. Ten sice slámu měl, a měl jí hodně, jenže sklízenou sekačkou, s hrubými a s dlouhými stonky. Nacpal jsem ji do slamníku, co se do něho vešlo.

„Máš někoho, kdo ti to slehne?“ usmíval se pan Slovik.

Teprve doma jsem jeho škádlivou poznámku pochopil. Postel vypadala hezky, zvlášť když se ustlala. Jenže ležet se na ní nedalo, sláma píchala jako hřebíky na fakířském lůžku.

Na půdě jsem našel štokrle. A to mě přivedlo na nápad. Kdyby se přikrylo nějakým malým ubrusem, posloužilo by jako stoleček. Snesl jsem ho do světnice. Rozestavil u něho křesla. Tím jsem vyčerpал své nápady. Kdoví, co na mou snahu řekne Ivana. Snad to všechno vypadá dobře. Mělo by se tady i vymalovat, určitě, ale na malování zatím nebylo kdy a ani jsem na to neměl.

Nemohl jsem usnout. Rohovým oknem do zahrady, přes záclony, jsem hleděl na jasné nebe.

Noc plná hvězd, svítily jich tisíce, a jak zacházel měsíc, objevovaly se ještě další a ty, co už byly na obloze dřív, zvyšovaly svůj jas, až se noc najednou proměnila v nádhernou slavnost bezbřehého vesmíru.

Kus té světelné slávy vstupovalo do pokoje, kde jsem se choulil pod pérovou dekou s Ivankou v těsném objetí. Ivanka

před chvílí usnula, cítil jsem její dech na krku a snažil se nehýbat, abych ji nevzbudil. I oheň v kamnech jsem nechal vyhasnout. Brzy se světnicí začala neúprosně rozlézat zima. Všude, kde se mě Ivanka nedotýkala, jsem byl prochladlý, i tam, kde jsem byl přikrytý dekou. Hleděl jsem na hvězdy v okně, poslouchal Ivančin dech a kromě toho se zaposlouchával i do ticha v domě.

V myslí mi vytanul rozhovor s Ivančíným tátou. Jako obvykle se odehrával u zapnuté televize, protože u Jarošů doma, když nebylo večer co na práci, se sedělo hlavně u televize. Většinou mlčky, s pohledem upřeným na obrazovku. Najednou se mě Ivančin otec zeptal, kolik si vydělám, až skončím vysokou školu, až se stanu učitelem nebo bůhví čím to budu.

Nikdy jsem se o svůj budoucí plat nestaral, neměl jsem dokonce ani potuchu, kde bych mohl pracovat. Přihlásil jsem se na neučitelský obor. Na žádné konkrétní zaměstnání jsem nepomyslel, konec školy mi připadal v nedohlednu. Uvedl jsem jakousi částku, která se mi zdála dost vysoká, možná spíš vyšší, než by asi mohla být ve skutečnosti.

Neřekl na to nic. Mlčeli jsme. Pak se mě zeptal, jak dlouho ještě budu chodit do školy. Když jsem odpověděl že nejméně čtyři roky, pan Jaroš se zachmuřil.

„Tak to se nevyplatí, měl bys toho nechat! Najdu ti u nás na šachtě líp placenou práci, chceš?“

Zdvořile jsem mu poděkoval a odmítl. Ještě jsem dodal, že peníze nejsou všechno. Že bych chtěl mít vzdělání, že se mi to zdá potřebné.

Všiml jsem si, jak paní Jarošová, jinak přívětivá a srdečná paní, do mě zapíchla oči a bez hnutí mě okamžik sledovala. Jediná z rodiny mi stále vykala.

„Nemusíš se bát, na šachtě není jenom dřina, mohl bys dělat i něco lehčího, třeba u měřičů. Spíš se zamažeš než nadřeš!“

Zase jsem mu poděkoval a zopakoval, že peníze nejsou všechno, a tím to pro mě skončilo.

Jenže za chvíli se zase ozval:

„Ivaně je osmnáct, než dostuduješ, bude jí dvaadvacet, pak půjdeš na vojnu... To má na tebe bůhví kolik let čekat? Já na jejím místě,“ nedokončil.

Podíval jsem se na Ivanu, zaujatou televizí. Vypadalo to, že nás vůbec neposlouchá.

„Záleží na Ivaně,“ řekl jsem.

Dělala, že neslyší, nepromluvila, netušil jsem, jestli nás poslouchá a co si o tom myslí.

Mě takhle přemýšlet o budoucnosti dosud nenapadlo. To je fakt. Teď jsem si uvědomil, jaká časová vzdálenost se otevírá. Jaroš měl pravdu. Opravdu potrvá hodně let, než si ji budu moci vzít. Než budeme mít děti. A já chci s Ivanou být, teď a navždy. Víím to od začátku. Zatím mě pohlcovala přítomnost a myslet na budoucnost nebylo kdy. Je pravda, že jí chci ukrást nejméně čtyři, možná pět roků života...

Pohládl jsem ji po boku a zkusil jí stáhnout kombiné, které se vyhrnulo. Nešlo to, musel jsem potáhnout i lem pod dekou vpředu na břicho. Přitom jsem se dotkl hustého porostu, vybíhajícího z klína. Dotek zaplašil chmurné myšlenky. Choulila se ke mně jako dítě, dodávalo mi to pocit síly. Starat se o to, co jednou bude nebo nebude, nemělo smysl.

I pro ni asi bylo chození se mnou nové. Sama od sebe se mi jednou svěřila, že od šestnácti let měla známost s klukem z vedlejší vsi, dokonce se s ním zasnoubila.

„Nedovedla jsem si představit, že by to mohlo být jiné, dokud jsem nepoznala tebe,“ řekla mi.

Tehdy jsem se taky dověděl, že kvůli mě – krátce po tom, co jsme se seznámili – zrušila zasnoubení. Svému snoubenci napsala na vojnu a jeho mamince vrátila prstýnek. Lekl jsem se, přímo vyděsil, netušil jsem, že jsem přebíral dívku vojákově.

„Víš, s tebou je mi lehký a hezký, z něho jsem měla strach, pořád strach, byl takový divoký, stejně jako jeho kamarádi, zvlášť když se opil, a žárlil, strašně, pořád jsem se musela zpovídat, proč jsem se zasmála, proč nechci, když... Musela jsem přísahat, on byl můj první... S tebou je to jiné, mi je pěkně, už když na tebe myslím, jako bych tě znala odjakživa, všechno ve mně ti věří, i při milování... Jen se bojím, že za to, že jsem se s ním rozešla, když je na vojně, budu potrestaná. Maminka říká, že každého, kdo ublíží, život jednou potrestá. A já mu ublížila. Napsal mi, že stejně jednou budu jeho, že si na mě počká...“

Políbil jsem ji do vlasů. S tím vojákem mě to mrzelo víc, než si dokázala představit. Ale i kdybych o jejím snoubenci věděl od samého začátku, stejně bych s ní šel nakupovat, pozval ji do kina a stalo se i to ostatní.

5.

Myslím, že děda s paní Vefkou si ani nevšimli, jak jejich vztah vnímá nejbližší okolí.

Mnoha lidem v aleji vadil věkový rozdíl a taky to, že láska k závidění potkala právě chlapíka, o němž si mysleli, že se bez hospody neobejde. Když je sousedé potkávali venku na ulici nebo v aleji, hezky se s nimi zdravili, ale po straně se pochechtávali a pomlouvali je. Ten starý ožrala se tváří jako mlsný kocour! To je ale podívaná! Asi ji dostal na svoji havířskou penzi, nebo jí slíbil chalupu!

Bobin Brháček si taky samozřejmě přísazoval. Zajímavé bylo, že v jeho posměchu bylo víc sebeuspokojení než závisti či pohrdání. Aspoň k tomu byla jeho úchylnost dobrá. Kdykoli je zahlédl v hospodě – občas si přece jen do hospody vyšli – třeba jak seděli někde stranou v koutě, děda u piva a Vefka u limonády, začal bujaře zpívat:

„Dala mu, dala mu – lu, lu, lu, lu!

On ji dal, on ji dal – ti, ti, ti, ti!“

Už se ale při svých posměscích neosměloval k dědovi přijít, hulákal to zpozďalečí a do prostoru, takže málokdo z hostů chápal, komu se vysmívá a proč ječí. Brali to, jakože mu z chlastu přeskočilo, což se ožralcům v hospodě často stává. A dědovi byl Bobin v tom okamžiku pohroužení do Vefčiny blízkosti naprosto lhostejný, viděl a slyšel jenom svoji Vefku.

Ani moji mámě dědova známost nevoněla. Sám jsem jí o paní Vefce nic neřekl, ale jednou v kuchyni na mě najednou vyjela: „Ještě je u něho?“

Tvářil jsem se, že nevím, nač se ptá. Docela mě překvapilo, že se o paní Vefce dověděla, vždyť v Dolínách nebyla nejmeně půlroku.

„Nepředstírej, že nic nevíš! Má tam ženskou! Jsou prý jako dvě hrdličky.“

„To je pravda,“ přiznal jsem neochotně.

„Ach, bože! Jestli pije stejně jako on, to zas bude ostudy, to abychom chodili kanálama!“

„Nepije.“

Nechala moji odpověď bez povšimnutí.

„Nepije nikdo z nich – ani děda, ani paní Vefka!“ nenechal jsem to být.

„Paní Vefka? Podívejme...“

„Občas si spolu do hospody zajdou, to je pravda,“ pokusil jsem se o obhajobu, „ale spíše než do hospody si vyjdou na procházku.“

„To určitě... Už vidím dědu, jak jde do hospody na procházku!“

A Bobin pořád nepřestával. Jednou jsem viděl z otevřeného okna světnice, jak se v lipové aleji Vefce a dědovi, kteří se v chůzi zamilovaně drželi za ruce, uklonil a pozdravil je. A když ho přešli, zavolal cosi na dědu. Děda se ohlédl – a Bobin mu ukázal kolečko z prstů s prostrčeným ukazovákem, kterým zakmital sem a tam.

Možná že za své postižení nemohl, možná že v životě jen něco nepochopil, ale vycházelo nastejno, jestli ano či ne. Počkal jsem si na Bobina. Když došel pod okno, řekl jsem mu:

„Poslyš, jestli ještě jednou něco takového vyvedeš, povím to Květušce.“

„Drž pysk! Co se do toho sereš!? Máš přece svoji myšku! Starej se o sebe!“ hudroval

Pořádně jsem ho naštvál.

Pohrozit mu Květuškou mi nedávno poradil pan Slíva. Přisedl jsem si k němu v hospodě Na Špici, když jsem se vracel od Jarošů.

„Kde máš dědu?“ optal se. „No jo, samosebou,“ nečekal na odpověď.

„Co je to za paní, s kterou žije?“

Pověděl jsem mu, co jsem věděl. Že je vdova, že má dceru a tři syny, a že je ráda, že dědu našla. Dcera ji u sebe moc

nechce, jeden syn dělá kdesi na šachtě, druhý je zavřený a ten třetí jezdí po montážích. Navíc má jenom malý vdovský důchod.

„Pasujou k sobě,“ pravil pan Slíva.

„Jste asi jediný, kdo si něco takového myslí. Ostatní lidi je spíše pomlouvají, a Bobin se přímo vysmívá.“

Tehdy mi povykládal příhodu s Bobinem. Jednou, když byla jeho manželka sama doma, k nim přišel. Nechal se pozvat do kuchyně, že potřebuje projednat naléhavou věc. Potom rozložil na stole v kuchyni stokoruny, od jednoho kraje stolu k druhému kraji, a zeptal se manželky, jak ho za tu částku uspokojí. Žena z toho málem dostala hysterický záchvat, ale včas se vzpamatovala; uvědomila si, že zrovna o to Bobinovi jde. Zachovala klid a podařilo se jí ho přimět, aby si bankovky posbíral, a vyprovodila ho z domu.

„Když mi o tom řekla, chtěl jsem Bobinovi rozbít ciferník,“ vyprávěl, „ale žena do mě v jednom kuse hučela, ať ho nechám být, že si to vyřídí sama – poví o tom Květě, a to že bude stačit. A víš, že stačilo. Dneska se moji ženu bojí i pozdravit.“

Už jsem musel o Ivaně doma říct. Nemohl jsem dál mlčet. Právě tehdy, když se mě máma vyptávala na paní Vefku, jsem pochopil, že na mou známost stejně brzy přijde. Nejvhodnější chvíli pro takový rozhovor byl nedělní oběd.

U oběda táta míval dobrou náladu. Seděli jsme v obýváku a na stole plno jídla. Snědli jsme polévku, vývar z kostí, a máma odnesla talíře. Zdálo se mi, že příhodný okamžik nastal. Na stole se ocitlo pečené maso a spousta příloh. Máma se posadila. Mohl jsem začít školou, kde se mi teď celkem dařilo.

„To bych rád věděl, čeho si vy mladí dneska vážíte?“ pronesl otec spokojeně.

Cítil jsem, že nemusím odpovídat, že je to jen předmluva k dalšímu povídání.

„Když jsem byl malý kluk, chodil jsem do hospody stavět kuželky. A víš, co jsem pak za to dostal – rohlík!“

Přidal si zelí.

„Nedovedeš si představit, co pro mě takový rohlík znamenal? To bylo něco!“

Jíme mlčky.

„Maso jsme měli jenom v neděli, a to ne každou, jenom někdy.“

Přidal si maso.

„Rád bych vám něco řekl,“ spustil jsem. Pochopil jsem, že teď už promluvit musím.

„Chodím s holkou, mám ji rád, jmenuje se Ivana.“

Máma vzhledla od jídla, přímo se lekla, zatím o tom skutečně neměla potuchy. Táta se sice taky zarazil, ale vypadalo to, že moje oznámení nebude brát tak tragicky jako máma, odložil příbor.

„To nemyslíš vážně?“ pravil, ještě se nerozčílil, zatím si myslel, že jde o nějakou provokaci.

Protože měl ještě v ústech sousto, musel dožvýkat. O to víc vypadal komicky.

„Myslím to vážně.“

„Ale...,“ namítla máma, „jsi student...“

„Neplánoval jsem to. Byla to náhoda, potkal jsem se s ní. A mám ji rád. To je všechno.“

„Mám ji rád, mám ji rád... A co škola, vždyť jsi teprve v prvním ročníku, jak se můžeš seznamovat s děvčetem, když studuješ?!“ optal se našťavaně.

Vždycky si přál, abych dělal technickou školu, mít za zadkem komíny, to bylo ono! Kdybych chodil na báňskou, možná by byl tolerantnější. On sám dělal v huti šéfa závodu, což pro něho nebyla bůhví jaká kariéra, ale takové zaměstnání představovalo životní jistotu. Kdysi měl vlastního šoféra, teď sestoupil o několik pater níž, ale pořád byl někým a měl slovo. Jenže já se dostal na olomouckou univerzitu – k inte-

ligentům! – a do žádné pořádné fabriky nesměřoval. Vydržovat nezdárného syna na podivných studiích, který si navíc našel holku, mu připadalo nespravedlivé.

„Nemluvím o škole. Chci studovat. Nic se nemění. Jenom jsem chtěl, abyste věděli, že jsem se seznámil s Ivanou.“

„Taková nezodpovědnost! No to jsi mě překvapil! Toho bych se od tebe nenadál!“

Povstal, teď už se to v něm začínalo vařit. Začal rázovat obyvákem a přednášet o odpovědnosti. Chybí mi naprosto. Ta vada se u mě projevovala už v dětství, nikdy jsem pořádně nevěděl, co chci. Nezáleželo mi na ostatních. A teď si najde ke všemu holku, zrovna když začal studovat na škole, kterou si vytrucoval...

Uvažoval jsem s ironií, která mi vůbec nebyla příjemná, co ho tak vlastně překvapilo, když se moje neodpovědnost projevovala už málem od narození. Ale bylo mi to hlavně líto. Stále dobře jsem si pamatoval, jak jsme se měli kdysi rádi a čím pro mě táta byl...

„A jak si to teda dál představuješ?“ zeptala se máma.

„Nevím,“ řekl jsem. Neměl jsem chuť jim povídat, co si myslím. Že Ivanu mám rád nejenom na teď, ale navždy. Že jednou se vezmeme... Mohl jsem všechno vysvětlit jenom tím, co cítím. Jenže kdybych to udělal, táta by všechno široce rozebíral, a to přesně stejným způsobem, jaký teď zvolil.

„Očekávám, že se s ní slušně, ale definitivně rozejdeš. Nevím, jestli ti zbývá kousek cti v těle, ale měl bys ten krok bez odkladu udělat. Pokud ne, nechápu, proč bych tě na studiích nadále vydržoval!“

Na to jsem neodpověděl. Kdyby trval na tom, abych mu to slíbil, musel bych říct, že neposlechnu – že se s Ivanou nerozejdu. Neříkat nic byla nejlepší odpověď.

Okno dokořán, zpívají ptáci. Do místností vnikl svěží, v noční vláze vykoupaný vzduch, v němž už dýchaly lípy.

Ještě jsem si vlezl pod příkrývku na gauči vychutnat chvilku lenošení. A jak ležím a přemítám, zaslechnu volání o pomoc. Nejprve jsem si myslel, že se mi to zdá. Přicházelo z Lipůvky a nebylo zřetelné, protože kuchyňské okno vedlo na druhou stranu domu do zahrady. Nějaký neurčitý křik, jako kdyby někdo chtěl přivolat neposlušného psa, nemuselo to být zrovna volání o pomoc. Stejně mě to znepokojilo. Raději jsem se rychle oblékl, košili a kalhoty, a vyšel na Lipůvku zjistit, co se děje.

Hlas vycházel z vnitřku domu.

Chvilku jsem nedokázal určit z kterého. Když se ale ozval opět, pochopil jsem, že vychází z pootevřeného okna Brháčkovy chalupy. Vzpomněl jsem si, že paní Brháčková odjela do lázní. Nejspíš se něco stalo Bobinovi, nikdo jiný v chalupě nebyl.

Obešel jsem domek, vchodové dveře nad schůdky nadkrytými stříškou by měly být zamknuté, alespoň jsem to předpokládal, ale když jsem zkusil zmáčknout kliku, otevřely se. V příšeří předsíně několikrát hnědé dveře do pokojů. Za kterými je, odkud jsem ho slyšel? Naštěstí se Bobin sám ozval, zřejmě zaslechl klapnout venkovní dveře.

„Jsem tady, v ložnici!“

Byl nahý, v počůraných podvlékačkách, a ležel na zádech v uličce mezi skříněmi a nožními deskami manželských postelí. Ruce bezmocně podél těla a třesoucí se jako sulc. Jeho tras připomínal chvění člověka, který právě vylezl z ledové vody.

„Co se ti stalo, Bobine?“ dřepl jsem si k němu. Hleděl do stropu, oči vyvalené.

„Nevím.“

Sáhl jsem mu na krk, ucítil divoký pulz. Kolem dokola krku rudá rýha. Pod pootevřeným oknem se sklopenou mosaznou klikou ležel na podlaze kožený pásek. Rázem jsem pochopil. Zachránilo ho jen to, že se mosazná klička při zatížení

sklopila a opasek se vysmekl z díry na konci. Možná se přitom otevřelo i to okno.

„Ležel jsem v posteli, a najednou jsem na podlaze... Nevím, co se stalo...“

„Zavolám doktora,“ řekl jsem.

„Ne, nikoho nevolej...“

„Proč ne?“

„Nechají mě odvézt do odmašťovny.“

„Kam?“

„No přece na záchytku...“

„Dobrá. Zajdu pro dědu, aby mi pomohl dát tě zpátky do postele – a uvařím kafe!“

Přisvědčil příkývnutím roztřesené brady. Přikryl jsem ho peřinou z postele, tak jak ležel na zemi.

Vyšel jsem pomalu na Lipůvku, a jakmile jsem se ocitl kousek od jeho domku, rozběhl jsem se k Böhům zatelefonovat pro záchranku.

Chvilí trvalo, než se mi podařilo na dispečink lékařské služby první pomoci dovolat, něco zabralo i vysvětlování situace, než pochopili, že by měli opravdu přijet, potom si zapisovali adresu moji i Bobinovu. Nakonec slíbili, že přijedou do dvaceti minut.

Když jsem se k Bobinovi vrátil, byl dům zamknutý. Co teď?

Obešel jsem dům. Nahlédl jsem okny dovnitř, bral jsem jedno okno po druhém, ale Bobin byl skutečně fuč. Zabouchal jsem na dveře, zaklepal na okno od ložnice. Žádná odpověď. Bobin utekl. Asi uhádl, že zavolám doktora. A zatímco zmizel.

Vrátil jsem se do obchodu k Böhům znovu telefonovat na dispečink služby první pomoci.

Tam mi vynadali, že prý sanitka už vyjela, ať si příště situaci líp ověřím, a ať se obracím na místního doktora, a ne hned na ně.

Když jsem o tom po návratu dědovi vyprávěl a podrobně mu vylíčil, jak jsem Bobina našel, taky si myslel, že se pokusil o sebevraždu, a potom vyslovil i svou domněnku, proč:

„Bobin asi prohrál. Nejspíš moc peněz. V brigádnických domovech na Kamčatce hrajou o tisíce, prohrávají i výplaty, co teprve dostanou...“

Poprvé jsem slyšel o dělnických ubytovnách na Kamčatce; trápilo mě však, jestli jsem se vůči Bobinovi zachoval správně.

„Možná jsem měl radši počkat. Nemusel jsem hned jít volat záchranku...“

„Nic jsi nepokazil,“ uklidnil mě děda. „Možná že v té chvíli bych ji šel volat taky. Stejně nevíš, co bude dál...“

Stále víc jsem si uvědomoval, že Ivana je ještě hezčí, než se mi na počátku našeho seznámení zdála. Na ní bylo fantastické všechno, i to, když říkala své „nevím“. Slušelo jí všechno, co na sebe vzala. Třeba když jsem přišel, měla oblečené tepláky. V minutě se převlékla do sukně a halenky, samozřejmě hned vypadala líp, ale líbila se mi vlastně stejně jako v obyčejném domácím oblečení. Obdivoval jsem na ní všecko. Její veliké nazelenalé kočičí oči ověncené dlouhými řasami, skoro blondaté rovné vlasy, překvapivě jemné při doteku, a svázané vzadu do ohonu, ale splývající po rozpuštění až na záda. Obdivoval jsem její ramena, útlé ruce, nohy, ňadra. Obdivoval jsem, jak vysunuje spodní ret, když se na mě zlobí nebo se mnou nesouhlasí. Překvapující na ní bylo, že barvení vlasů, lakování řas, malování rtů jí spíše ubíralo než přidávalo na půvabu. Jednou když si nabarvila vlasy henou, jsem jí to řekl. Hned vysunula dotčeně spodní ret, úplně jí mé mínění vyvedlo z míry, rozhodně něco takového nečekala, a potom dotčeně vyhrkla: „Vždyť jsem špinavá blondýna, musím s tím něco dělat!“

Kdykoli ke mně přišla, kdykoli jsme osaměli, došlo na něžnosti, ještě dřív než jsme si stačili cokoli povědět. O tom, co nového se zběhlo a jak jsme prožili čas mezitím, co jsme se neviděli, jsme si povídali až pak. Tenkrát na jaře jsem poprvé poznal jedno intimní tajemství, o němž jsem do té doby neměl ani zdání. Milování Ivanku těšilo víc než na začátku, dokonce jako by ji dělalo čím dál šťastnější. Pro mě bylo krásné vždycky, obdivoval jsem každý kousíček jejího těla jako zázrak přírody, který mi kupodivu pánbůh dopřál, abych se ho dotýkal, hladil a užíval do sytosti, cítil jsem se nádherně. To, co jsme před chvílí prožili, u ní trvalo. Měnilo se v čím dál větší radost. Byla jako dítě na pouti, které se raduje z kolotočů, břinkavé hudby a papírových růží. Když jsme se vraceli k nim domů pozdě večer, aby se vyspala na

zítřejší směnu v mostárně, točila se přede mnou, s rozejatýma rukama balancovala na obrubníku, zvedala hlavu a dívala se na oblohu v takovém záklonu, že kdyby spadla, určitě bych ji včas nezachytil. Bože, jak mi stouplo sebevědomí! Jsem muž a dokážu udělat takovou nádhernou dívku šťastnou!

Vracím se domů.

Jdu nocí a mezi domy se zhasnutými okny, všude pusto a prázdno, možná že Ivanka už stačila vklouznout do postele a stulit se pod prošívanou deku, zastavím se, nahmatám v kapse schované cigarety a s potěšením si jednu zapálím. Kouřím jen občas, dvacítká startek mi vydrží víc než týden, jenže teď je ta pravá chvíle, kdy se dají vychutnat všechny chuti opojného kouře. Vlastně do té chvíle jsem neměl ani zdání, kolik toho oběma dává vztah mezi mužem a ženou. Jaký to může být div divoucí!

Blížil se konec semestru, začínalo zkouškové období a mi nezbývalo, než sedět doma u knih a učit se. Na Ivanku čas nebyl. Jindy jsme spolu chodili do kina, procházeli obchody a cukrárny ve městě, navštěvovali známé. Teď jsem vstával v pět ráno, stejně jako ona, četl jednu knížku za druhou, psal si poznámky a večer se snažil naučené zopakovat.

Abych sezení u knížek vydržel, chodil jsem ven na krátké procházky, buď k Lucině nebo k rybníku u nádraží. Mám možná ještě raději les, většinou chodím do Pežgovského lesa, ale když nemám kdy, jdu dolů k řece. V napětí bylo stejně lepší mít prostor nad hlavou. A tam u řeky a Volenského rybníka se nebe klenulo od obzoru k obzoru.

Prosil jsem Ivanu, aby za mnou nechodila, dokud zkoušky neudělám. Jenže den co den kolem čtvrté odpoledne zaťukala na dveře a se smíchem vběhla dovnitř. A hned mi skočila do klína. Nastaly dlouhé přestávky, takové, po nichž se vrátit k učení už fakt nechce. Abych se dokázal s Ivanou roz-

loučit, obvykle jsem ji hned vzal dolů k Lucině a k rybníku. A potom jsem ji odvedl rovnou domů.

Jednou jsem ji zavedl na hráz Volenského rybníka, lemovanou starými duby. Když jsme se dívali na potápku nedaleko břehu a snažili se odhadnout, kde se vynoří, mi Ivana řekla:

„Víš, že jsem tady nikdy nebyla.“

„Jak je to možné, vždyť rybník je sotva dva kilometry od vašeho domu?“

„Nevím.“

„A kam sis chodila hrát v dětství?“

„Do písčiny v lese. Měli jsme tam tajnou skrýš.“

„Tu písčinku znám.“

Potápka zmizela pod hladinou a ne a ne se vynořit. Když se objevila, byla už daleko od nás. Až skoro u ostrůvku uprostřed rybníka, kde v rákosí hnízdili pokřikující raci.

Chtěl jsem Ivanku odvést domů. Vklouzla mi do náručí a objala mě kolem krku.

„Nechci jít domů,“ řekla.

„Musím se učit.“

„Půjdu k tobě,“ řekla.

„Já se fakt musím učit. Když u mě budeš, bude to prima, ale při zkouškách vyletím. Říká se, že první dva roky na škole jsou nejhorší. Až se dostanu do třetího ročníku, budeme mít na sebe víc času. Vydrž...“

Byl jsem jí vděčný, že po mně nikdy nechtěla, ať školy nechám. „Vím, že to chceš,“ odpověděla mi, když jsem se na to přímo zeptal. „Mi se líbí, že se snažíš vystudovat. Já bych to nedovedla.“

Šli jsme pomalu nahoru od kostela. A když jsem nabral směr ke kaštanové aleji, abych ji odvedl domů, zase se ke mně přitulila a začala mě přemlouvat, ať jdeme ke mně do Lipůvky.

„Budeš se učit – a já se na tebe budu jenom dívat,“ navrhovala.

„Myslíš, že se dokážu učit, když se taková hezká holka jako ty bude na mě dívat?“

„Nevím.“

Ty její odpovědi „nevím“ byly milé – a zároveň provokativní. Občas jsem si s nimi nevěděl rady.

„Nechci jít domů.“

„Snad by to šlo, ale musela by sis sama něco číst. Přines si z domova nějakou knížku, co máš ráda, a můžeme to zkusit.“

„My doma žádnou knížku nemáme,“ namítla. A když to řekla, uvědomil jsem si, že jsem u nich opravdu nikdy žádnou knížku neviděl, jenom časopisy a noviny.

„Tak si něco najdeš u mě, v té skříňce ve světnici mám plno starých knížek z dětství, určitě tam mám něco od Dumase, Twaina i různé cestopisy, něco z toho by tě mohlo bavit.“

A pak pronesla to, čemu jsem se zpočátku zdráhal uvěřit.

„Já jsem nikdy žádnou knížku nečetla.“

„Jak nečetla?“ myslel jsem, že špatně slyším.

„No obvykle. Nečetla.“

„Ani jednu?“

„Ne.“

„Vždyť jsi chodila do školy a do učení!“

„To byly učebnice. Z nich jsem se učila.“

„A co pohádky, když jsi byla malá, ty jsi nečetla ani pohádky?“

„Ne, pohádky mi četla máma před spaním, to bylo fajn.“

Šli jsme kaštanovou alejí nahoru ke křižovatce – já jako v ohromení. Nikdy by mě nenapadlo, že tady někde u nás existuje člověk, který až do své dospělosti nepřečetl jedinou knížku, třeba jen z nudy. Byl jsem tak udivený, že jsem nedokázal cokoli říct. A jí vylekalo, že najednou mlčím. Nevěděla, co počít, nechápala, proč jsem zaskočený a co mě tak zasáhlo.

U jejich domu jsme se rozloučili. Krátkým objetím a rychlým políbením kamsi za krk. Ještě jsem se nevzpamatoval.

Zamávala mi a provinile se usmála. Oplatil jsem jí pousmáním a odpověděl stejným gestem ruky. Poprvé od chvíle, co jsem se s ní seznámil, jsem při jejím odchodu pocítil cosi jiného než radost. Uvědomil jsem si, že o ní skoro nic nevím.

„Jindy zvedáš ruku výš,“ podotkla vyčítavě.

Měla pravdu, mimoděk jsem jí zamával na rozloučenou trochu ledabyle. Jako bych chtěl mít loučení za sebou.

Když za ní klepla vrátka a zmizela za rohem domu, proniklo mým ohromením cosi jako úleva. Proboha, to snad není možné, vždyť já si přeju, aby už byla pryč! Ještě se mi nestalo, abych na její odchod netrpělivě čekal. Nebylo to tím, že bych ji měl méně rád, ale potřeboval jsem si srovnat v hlavě, co mi řekla.

Několik dní za mnou nepřišla. Podle všeho ji také překvapila moje reakce. Jenže mé rozčarování z poznání, že v životě nepřečetla žádnou knížku, rychle tálo jako led na letním slunci. Myslel jsem na Ivanu pořád a cítil, že bez ní nedokážu být.

Vadilo mi, že babička Žofka četla jenom bibli a modlitební knížky? Vadilo mi, že jedině, co můj děda za celý život přečetl byly hornické kalendáře? Ani máma a táta si na čtení knížek nepotrpěli. Kdyby nebylo mě, měli by doma určitě jen pár knih pro ozdobu v sekretáři.

To, jestli někdo rád čte nebo nečte, mi připadalo čím dál méně důležitější. Nedá se z toho usuzovat, jaký člověk je, ani nic podstatného. Jestli je moudrý, nebo prostoduchý. Špatný, nebo dobrý. Znal jsem z koleje sečtělé a namyšlené hlupáky, s nimiž se dalo vydržet sotva pár minut.

Mrzelo mě poslední rozloučení s Ivanou, na druhé straně zas bylo dobré, že za mnou nechodila a že jsem se mohl v klidu učit. Aspoň teoreticky. Ve skutečnosti jsem zvládl jen totéž co předtím, když mě navštěvovala. Navíc jsem i trochu zlenivěl. Paní Vefka si všimla, že jsem živý jen z párků a konzerv, a začala mi nosit obědy a večeře. K tomu, abych

jedl s nimi v kuchyni, jsem se nenechal přemluvit, takže mi zkrátka to, co navařila, přinesla ve dvou talířích – v jednom bylo jídlo a druhý talíř ho přikrýval, aby nevychladlo. Vařila výborně. Když jsem jídlo spořádal, natáhl jsem se na gauč a nadlouho bylo po učení.

Myšlenky na Ivanu byly však neodbytné. Někdy se je na chvíli podařilo odehnat, ale jednou, když se mi učení pořád a pořád nedařilo, jsem se prostě sebral a šel za ní.

Byla doma. Seděla bokem na sedačce se skrčenýma nohama a četla jakousi tlustou knihu, asi tak pětisetstránkovou.

„Ahoj,“ zaradovala se, že jsem přišel, „podívej, kolik jsem toho přečetla,“ vyhrkla ještě dřív, než jsme se přivítali.

Polilo mě horko, uvědomil jsem si, že čte tu knihu kvůli mně, právě proto, že mě má ráda, stejně jako já ji!

Prohlídl jsem si tu bichli. Pět novel, vydal Odeon. Četla na dva a osmdesát stránek. Nalistuju obsah a s překvapením zjišťuju, že jde o výběr ze současné české prózy: Jan Procházka – Zelené obzory, Jan Kozák – Mariana Radvaková, Ivan Kříž – Oheň chce dobré dřevo, Jiří Fried – Časová tíseň, Jan Trefulka – Prešelo jim štěstí.

„Líbí se ti to?“

Vysunula spodní ret, zamračila se, asi uvažovala, jestli má zalhat, a potom pokrčila rameny a vyprskla smíchy.

„Vůbec ne!“

„Kdo ti tu knížku poradil?“

„Paní v knihovně, řekla jsem ji, že chodím s klukem, co studuje češtinu a dějepis, a že bych si chtěla přečíst něco, co by se i jemu líbilo. A ona mi vybrala ten tlustospis!“

„No, vybrala dobře, přímo nákladák literatury... Některé věci z toho ani neznám.“

Byli jsme v obýváku sami, táta nebyl doma a maminka schválně zůstávala v kuchyni. To dělávala často, když jsem za Ivanou přišel.

„Až to dočteš, můžeš mi ji pak půjčit?“

„Nepůjčím!“

Přitiskl jsem ji k sobě, brzy se podvolila, pootevřela ústa a dotkli jsme se jazyky, zmocnila se mě touha, příval, skoro jsem zapomněl na maminku v kuchyni.

„Pojď se mnou, pojď ke mně do Lipůvky!“ zašeptal jsem jí do ucha a hladil ji pod blůzkou.

Podívala se na mě svýma orosenýma nazelenalýma očima, v nichž se stejně jako v její tváři zračilo potešení.

„Nemůžu, musím si tu knihu dočíst, víš!“

Přimhouřila oči a usmála se na mě s takovou směsí koketnosti a něžností, jakou jsem u ní nečekal. Žertování u ní bylo vzácností.

„Tak si tu knížku vezmi s sebou a dočteš ji u mně!“

„No to bych mohla,“ seskočila se sedačky a rozevřenou knihu nechala tam.

Věděl jsem, že ji miluji – že miluji a jsem milován! Co víc si přát...

Zůstali jsme spolu skoro až do půlnoci. Pro toho, kdo musí vstávat v pět ráno, to byla nejzasší doba ponocování. Stejně se vyspí málo. Nazítří jsem musel odjet do Olomouce, a nevěděl kdy se vrátím. Loučili jsme se venku u verandy, tichá noc s hvězdami nad hlavou, vůně zrajících třešní – loučili jsme se, jako kdybychom se rozcházeli navěky.

V knihovničce ve světnici jsem našel Malého prince. Teď si tu tenkou knížku ode mě vzala, ale zase se od dveří rozběhla zpátky a zase mě políbila.

7.

Na koleji jsem bydlel s ještě třemi studenty, a to znamenalo nejen ztrátu soukromí, ale často i nevyspání. Kluci byli vzhrůru dlouho do noci a často i popíjeli, já někdy s nimi. Když jsem potřeboval napsat Ivaně, nejlepší bylo zajít do studovny.

Psal jsem jí dlouhé dopisy o všem možném a Ivana mi odpovídala krátkými jednostránkovými lístky, vloženými do malé obálky, a vždy o několika větách, které byly skoro navlas stejné. Že mě má ráda a že na mě myslí. Ale těšilo mě, když jsem to četl, bylo to jako dotek na dálku, hned se mi vybavily její oči, vzpomněl jsem si na nějaké její gesto, lalůček ucha, štíhlé prsty a bylo mi líp.

V druhé polovině června jsem našel na vrátnici dopis psaný jiným rukopisem. Ve větší obálce. Chvilí mi trvalo, než jsem pochopil, od koho vlastně je. No panečku, dopis od dědy! Otevřel jsem ho a četl:

„Milý Vladku,

předem dopisu pozdravuji a sděluji, že v sobotu 8. července o jedenácté hodině se budu na našem národním výboru ženit. Přijed' prosím tě.

Vím, že Vefka je o dvanáct let mladší, ale myslím, že spolu budeme žít spokojeně. Oba jsem sami, máme se rádi.

Tvoje máma s mojim sňatkem nesouhlasí. Byl jsem s Vefkou Marušku pozvat na svatbu, chtěl jsem, aby nám šla za svědka, ale odjeli jsme z Poruby s nepořízenou. Řekla mi soukromě, že je ostuda, když se takový starý chlap žení. Asi má strach, že přijde o dům a zahradu. Přitom jsem už při pozůstalostním řízení u notáře po smrti Žofky nechal všechno přepsat na ni.

Těž Jura mi řekl, že mu do mého ženění nic není, ať mu dám pokoj.

Proto se obracím na tebe. Přijed' na svatbu a buď mojim svědkem. Moc tě o to prosím. Víš, že tě mám rád. Věřím, že to

pro mě uděláš. Vefce půjde za svědka její dcera Věrka, u které dříve bydlela. Dej mi vědět, zda přijedeš.

Vyřizuji pozdrav od své nastávající manželky a zdravím z celého srdce.

Tvůj děda Rajmund“

Překvapil mě nejen dopis, ale i to, že měl správnou adresu. Nejspíš si ji zjistil u mámy. Když jsem se díval na jeho písmo – úhledné, se zdvojováním dříků a zachováváním ostrých hran, podobně jako v kurentu, uvědomil jsem si, že děda chodil do školy ještě v době, kdy se učil krasopis. Dosud jsem od něho dostal jenom pár pohlednic a korespondenčních lístků z lázní, to byl první delší dopis, který mi napsal.

O tom, že dědovi půjdu na svatbu za svědka, jsem se ani nerozmýšlel. To mi bylo jasné už ve chvíli, kdy jsem ty řádky četl. Ani strýcův postoj mě nepřekvapil. Takový byl odjakživa. Jenom odmítnutí mé mámy se mi zdálo nepochopitelné. A proč mu k tomu ještě říká tak hrozná věc? Kvůli majetku určitě ne. Její naštvání z dědova ženění vyznívalo stejně, jako kdyby ji tím svým rozhodnutím nějak urazil.

Hned jsem zaběhl na poštu a odeslal dědovi stručný telegram, ať si nedělá starosti, že přijedu a budu mu svědčit.

Semestr i celý ročník se mi podařilo ukončit celkem dobře, pouze u profesora Vaška jsem to raději sám nechal na druhý termín. Zkoušel podobně jako Maršíček, třikrát a dost! Se spolubydlicím Zdeňkem jsme se navzájem zkušebně vyzkoušeli. Dal mi tři otázky. Ani jednu jsem nedokázal říct správně. Nevěděl jsem, kudy vedla první poštovní trať z Budapešti do Vídně, jak se jmenovala vdova po pražském tiskaři Sönfelde-
rovi a kdy začaly vycházet první české noviny v Kutné Hoře. S tím se nedalo jít k Vaškovi, koneckonců stejná situace jako loni. Půjdu k němu až po prázdninách.

Už když jsem studoval na střední škole, chodil jsem o prázdninách pracovat, nejčastěji jako nádeník na stavby.

Kolikrát se mi podařilo i nečekaně slušně vydělat, peníze za prázdninové brigády mi pak vydržely dlouho v záloze, ale tentokrát si o prázdninách nevydělám. Měl jsem jiné plány. Nejdřív si uděláme s Ivanou dovolenou, potom půjdu do novin na praxi a až pak se budu učit na odloženou zkoušku.

Nejvíc jsem se samozřejmě těšil na výlet s Ivankou. Chodili jsme spolu půl roku a zatím jsme společně byli jen v Ostravě. Navrhoval jsem jí, abychom si aspoň na týden vyrazili do hor. Můj návrh byl takový: Začneme na Pustevnách, půjdeme přes Kněhyni a Tanečnici na Velkou Polom a pak po hřebenech pujdeme přes Těšínské Beskydy až do Bukovce. Spát můžeme v turistických ubytovnách, kde jsou noclehy levné. Napsal jsem jí o svém plánu několik dopisů; Ivana připustila, že by si mohla vzít volno, na horách dlouho nebyla, ale přímo neodpověděla. Nevěděl jsem, jestli se jí ten nápad líbí nebo ne.

A teprve po tom výletu s Ivanou jsem měl v úmyslu jít pracovat, šéfredaktor krajských novin, do nichž jsem občas přispíval, mi odepsal, že opravdu od poloviny července mohu nastoupit jako elév. To sice znamenalo, že si moc nevydělám, protože budu placený jenom za otištěné články, ale lákalo mě práci v novinách zkusit.

Bohužel po prázdninách budu bez koruny, žádné úspory nemám a stanu se naprosto závislý na rodičích. Ale třeba se najde možnost, jak si něco přivydělat. Na brigády se chodilo celý rok, nabídky příležitostných prací visely i na nástěnce studijního oddělení. Ještě nebylo, aby jaksi nebylo – vzpomněl jsem si na dědovo rčení.

Už jsem se těšil na prázdniny, na Ivanu, na hory, na praxi v redakci a samozřejmě i na dědovu svatbu. Byl jsem přesvědčený, že mě čekají ohromné prázdniny...

Odhrnul jsem jí vlasy a políbil ji za ucho, aby se přestala tvářit tak vážně. Tvrdila, že to zrovna nemá ráda, že ji příšerně lechtám, ale pokaždé ji polibek za ucho spolehlivě

rozesmál. Tentokrát sice taky vyprskla smíchy, ale škádlení nezabralo.

„Tak dobře, půjdu s tebou na hory, dobře, ale musím se zeptat.“

„Koho se chceš ptát?“

„No přece mámy a táty!“

„Vždyť je ti osmnáct!“

„Chci s nimi být zadobře, víš.“

To jsem chápal. Taky jsem chtěl s rodiči vyjít co nejlíp.

Večer jsme zůstali u Jarošů u televize. A zase se mluvilo s pohledem na obrazovku, právě vysílali estrádu Ein Kessel Buntés. Čekal jsem, kdy se Ivana zeptá, chtěl jsem dovolování, nebo spíš oznámení, že půjde na hory, nechat na ní, určitě bude umět s rodiči promluvit líp, než bych to svedl sám. Jenže neříkala nic.

„Kdy ti začínají prázdniny?“ zeptal se pan Jaroš.

„Už začaly,“ odpověděl jsem – taky už s očima upřenýma na televizi jako oni.

„A co budeš dělat, půjdeš někam pracovat?“

„Mám domluvenou stáž v Rozvoji.“

„V těch novinách,“ ujistil se pan Jaroš, „co tu všichni čtou kvůli pohřbům a fotbalu?“

„V těch,“ potvrdil jsem.

„Kolik ti za to dají?“

„Nic. Zaplatí mi otištěné články.“

„To asi moc nebude, co?“

„Asi ne.“

Pan Jaroš povzdechl, zavrtěl hlavou, v duchu nade mnou zlomil hůl. A Ivana se ten večer doma o výletu na hory ani nezmínila.

Když jsem se s ní loučil na schodech venku a vyčetl jí to, tvrdila, že se ptát nemohla, protože jsme se začali tak nešikovně bavit o novinách, nebyla vhodná chvíle.

„Zeptám se, neboj! Hned, jak to půjde!“ chlácholila mě.

Druhý den mi řekla, že na hory jít nemůže.

Neptal jsem se, proč. Jestli se rozhodla sama, nebo kvůli rodičům. Věděl jsem vlastně už včera na schodech, když mi své váhání vysvětlovala, že se tak rozhodne. Proč mi to ale nepověděla rovnou, proč mi neřekla důvod, proč nechce jít, tomu jsem nerozuměl.

Měl jsem při návratu do Lipůvky, o čem přemýšlet. V mé šťastné a krásné lásce se najednou objevilo něco, s čím jsem nepočítal. Něco je špatně, ale co?

Ani na dědovu svatbu se mnou Ivana nechtěla, že prý tam nikoho nezná. Namítl jsem, že přece zná mého dědu a paní Vefku.

„Ale ty ostatní neznám,“ trvala na svém.

Tak děda se žení! Kdyby mi loni někdo něco takového říkal, zdálo by se mi, že mluví z cesty. Ale už jsem začínal tušit, že velké změny v životě přicházejí neočekávaně.

Jdeme lipovou alejí dolů do vsi. Zeleným tunelem, jímž vede stužka cesty klesající k bývalému orelskému hřišti a ztrácející se v korunách právě odkvetlých stromů v mírném protějším stoupání. Lípy ještě voní, ale drobné bílé květy už v zeleni listů nejsou vidět. Svítí ještě nízké dopolední slunce, procházíme místa v plném světle a v příjemném, jakoby sametovém stínu.

„Mrzí mě, že kluci nepřijeli,“ slyším, jak paní Vefka přede mnou promluví k dědovi. On místo odpovědi pohladí její ruku na své paži.

Děda si nechal ušít nový oblek, jednořadové sako a kalhoty s nemoderními plandavými nohavicemi a širokými záložkami. Kvalitní na obleku je pouze bavlněná látka, tmavá s nenápadnými proužky. Pan Višňovský z Družstva se snažil, jenže celé pánské obleky šil málokdy, spíše si vydělával spracováním svršků. I paní Vefka byla v novém. Měla na sobě

tmavě modrý kostýmek, šedivý klobouček a v ruce nesla kytici pestrých gerber, které jí sehnal děda. Kytici opatřil u našeho známého zahradníka pana Grose na Podlesí.

„Možná že tvoje dopisy nedostali,“ řekla Věrka, její dcera, která šla se svým manželem, štíhlým mužem jdoucím rovně jako svíčka kousek za nimi.

„Možná,“ připustila paní Vefka.

„Třeba se přestěhovali,“ řekla dcera.

„Možná“

„U Oldy bych se nedivila, pořád jezdí po montážích.“

„Asi bude pryč.“

Že by se ale znenadání přestěhovali všichni tři synové, bylo nepravděpodobné.

Lítost paní Vefky a dědy z neúčasti dětí na svatbě byla pochopitelná. Kousek z ní jsem taky cítil, protože jsem za jejich zády kráčet z naší rodiny jediný. Každý soud o druhém člověku je projevem nelásky – četl jsem ve Werflovi. To je možná pravda, ani jsem neměl chuť někoho posuzovat nebo odsuzovat, ale rozumět bych chtěl, velice bych to potřeboval. Hlavně u Ivany...

Konečně jsme došli na konec aleje a otevřel se nám pohled na údolí zalité sluncem. V pozadí byly zřetelně vidět hory, vzdálené desítky kilometrů. Na Lysé hoře, kterou křišťálový vzduch přibližoval skoro na dosah, se daly rozeznat průrůby a mýtiny.

„Když jsou hory dobře vidět,“ řekl děda, „přijde pořádný liják... Zítra, nebo pozítří,“ dodal. To byla průpověďka, kterou jsem slyšel od dětství. Jak od dědy, tak od babičky.

„Poslouchal jsem v rádiu předpověď,“ namítl pan Koziorek, Věrčin manžel, zaměstnaný v dětmarovické elektrárně, „žádné srážky hlášeny nejsou, příští týden má být hezky.“

Od příjezdu do Dolin to byla jeho první dlouhá promluva. Věrčin manžel, s přísným obličejem kontrolora, o hovor moc nestál, ale musel se kvůli zřejmému omylu o charak-

teru počasí ozvat. A dcera paní Vefky se taky tvářila nasu-
peně. Hrozil jsem se toho, až usedneme v dědově kuchyni
u tří sražených stolů k hostině a budeme se spolu bavit. Proč
a o čem? Ani oni neměli o tu svatbu zájem, natož aby se z ní
nějak těšili. My všichni dohromady jsme vykonávali povin-
nost. A ti dva nešťastníci, jímž jsme hleděli do zad, tu všeo-
becnou lhostejnost odhodlaně nesli – tím statečněji, čím blíží
jsme byli obřadní síni.

V průchodu budovy, kde sídlil národní výbor a kdysi byl
čeledník zámku, se uhnízdlily vlaštovky. Jejich švitoření a po-
křikování za letu, když kličkovaly nad našimi hlavami, nám
pomohlo zbavit se tísnivých pocitů a napětí. Měli napilno
kvůli mláďatům.

V kanceláři v přízemí jsme se ohlásili u matrikářky národ-
ního výboru. Odvedla nás do patra po schodech k obřadní
síni. Po chvilce se objevil předseda Bystroň, narychlo oble-
čený do svátečního, podle všeho přiběhl od nějaké domácí
práce; muž přibližně v dědově věku, ale na rozdíl od něho
podsaditý a s lysinou na temeni hlavy. Kdysi dělal v huti
u vysokých pecích, teď byl v penzi.

„Vítám vás,“ řekl. „Už máš pokosenou zahradu, Raj-
munde?“ optal se dědy.

„Celou ještě ne,“ řekl děda.

„Tak dneska ji asi nepokosíš,“ zasmál se. „Počkejte chvilku!“

Potom zmizel za dvojdílnými dveřmi obřadní síně. Za
chvíli, když se ozval svatební pochod Mendelssohna-Bar-
tholdyho, jedna půlka dveří se otevřela a matrikářka nám
pokynula, ať vejdemo.

Předseda Bystroň už stál připravený před prapory, na krku
stuhu s medailí a v ruce červené desky.

Matrikářka nás přivedla k jeho stolu, porovnála, abychom
stáli správně, a pak šla zavřít dveře.

Poslouchali jsme hudbu z magnetofoného pásku, zřejmě
nahranou z nějaké starší desky. I když se v ní ozýval praskot,

zněla nádherně. Tolik víry v dobrou budoucnost a štěstí v ní bylo, jen roztáhnout křídla a letět!

V okamžiku, kdy se hudba rozklenula do obrovské šířky a výšky, matrikářka magnetofon vypnula. Ticho. Předseda Bystroň otevřel rudé desky a začal číst všechno, počínaje oslovením.

„Vážení snoubenci, vážení hosté...“

Děda stál v pozoru jako voják a paní Vefka se při zvuku jeho slov krčila. Kdoví, jestli rozuměli tomu, co předseda Bystroň odříkával. Vlastně to bylo jedno. Samé mockrát omílané fráze.

Vzadu vrzly dveře, zapraskala podlaha.

Ohlédl jsem se – vstoupil hubený dlouhán, o něco starší než já. Omluvně se usmál. Byl bláznivě oblečený – světlé kárované sako, násilím zapjaté na prostřední knoflík, a černé kalhoty, které končily nad světle šedivými ponožkami. Nej-nápadnější ale byly jeho rty, dvě nateklá jelita, která vypadala jako by před chvílí dostal do zubů.

Nešel dál, zavřel dveře a zůstal stát kousek od nich, bál se vrzající podlahy. Po mně se na rušitele obřadu ohlédla paní Věrka, pousmála se a zároveň i ušklíbla, potom ho přece jenom pozdravila přátelským přikývnutím.

Když už se zdálo, že nově příchozího nikdo nebere na vědomí, otočila se i paní Vefka. Kradmo se podívala přes rameno a strnula údivem. Vzápětí se po jejím obličejí rozlil úlevný, šťastný úsměv, při němž jakoby jí opustila úzkost a veškerá tréma.

Právě ten její šťastný úsměv, když se ohlédla, prostoupený mateřskou něhou, jsem si z celého obřadu zapamatoval nejvíce.

„Beru na vědomí, že budete užívat společné příjmení Heinrich, Heinrichová a prohlašuji vaše manželství za právoplatně uzavřené,“ konstatoval předseda Bystroň a zavřel červené desky.

Děda se bál, že doma bude na hostinu málo místa. Kdyby se dostavili všichni pozvaní, asi by v jeho kuchyni a světnici nebylo k hnutí.

Dokonce navrhoval, abychom mezi kuchyní a světnicí vysadili dveře ze zárubně, vynesli je do stodoly včetně otopného a kredence, vypůjčili si od sousedů další stoly a proměnili jeho byt v hodovací síň. Sice bychom neseseděli všichni pohromadě, ale místa by bylo dost. Ještě štěstí, že jsme to neudělali.

Najali si paní z vedlejší vsi, která chodila lidem vařit na svatby a rodinné slavnosti, říkalo se jí teta Fanka, a jako správná teta se opravdu chovala. Zeptala se dědy, kolik lidí pozvali a kolik jim opravdu slíbilo, že přijdou. A když to děda nevěděl, rozhodla, že tři stoly musí stačit a nic se vysazovat nebude.

Tři stoly sražené uprostřed kuchyně – jeden vypůjčený ode mně a druhý, který jsme snesli z půdy – málem zely prázdnotou. Teta Fanka začala nosit na stůl – mísy hovězí polévky s játrovými knedlíčky.

Nalili jsme si polévku a už to vypadalo, že se po přípitku pustíme rovnou do jídla. Vtom vstal Pepa, opožděný příchozí na obřad na národním výboru.

„Mami a dědo,“ řekl slavnostně – a ztratil řeč. Buď nevěděl, anebo čímsi strašně znejistěl. Chvilku trvalo, než našel odvahu pokračovat.

„Snad vám nevadí, pane Heinrich, že vám říkám dědo?“ optal se. „Když jsem byl u vás na šachtě za učně, tak jsme vám tak říkali všichni, vzpomínáte?“

Děda se pokusil rozpomenout a přisvědčil. To Pepu uklidnilo.

Nadechl se a slavnostně spustil: „Chtěl bych vám při této významné životní příležitosti popřát všechno nejlepší, hlavně zdraví! Abyste si rozuměli a měli se rádi. Abyste spokojeně prožili svůj podzim života. Aby vás nepotkalo nic

zlého. Abyste měli pořád peníze. Abyste... a víc už nevím!“ přiznal. Sedl si.

„Tak si připijeme na paní Vefku a na dědu,“ pomohl jsem mu a naplnil kelíšky na stole.

Vstali jsme, přitukli si s novomanželý na štěstí a pustili se do kouřící polévky.

Pepa, který seděl naproti mě, si rozepjal své podivuhodné sako. Všiml si, že ho pozoruju.

„Já vypadám, co?“ pochopil. „To všechno mám půjčené, víš.“ Pousmál se. „Neměl jsem kdy nakupovat, svatba byla moc brzo. Obešel jsem chlapy na domově u nás na Kamčatce a všechno si půjčil. Ale oblek si pořídím, neboj mami!“ vyslal chlácholivý pohled k čelu stolu.

Po jídle – tetá Fanka nám nasmažila kuřata a nachystala mísy mačkaných brambor a různých příloh – přišly na řadu zase kelíšky.

Zaměstnanec elektrárny už pít odmítl, jeho žena ještě ne, ale brzy ho následovala. Děda s paní Vefkou si sice nechali nalít, jenže jejich kelíšky zůstávaly schválně plné. Neměli v úmyslu se na své vlastní svatbě opít. Věděl jsem, že pro dědu bývalo kdysi těžké svodu alkoholu odolat, ale od té doby, co se seznámil s paní Vefkou, jsem ho opilého neviděl.

„Dědo, vy si na mě nepamatujete, že ne?“

Přitukl si s ním.

„Mí se ale hned zdálo, že tě odkudsi znám,“ pravil děda. „To víš, těch synků za ty roky dolem prošlo.“

„Zdař bůh!“

Teď si musel vypít i děda. Mírně zaklonil hlavu, položil okraj kelíšku na spodní ret, podobně jako se píská na zobcovou flétnu, potom zároveň otevřel ústa a převrátil čirou tekutinu do hrdla. Sledoval jsem, jak se mu stáhly svaly na sanicích i na krku, jak slastně polkl. Ještě to dovedl.

„Učil jste nás hrýzt bago,“ vzpomněl Pepa a sáhl po láhvi vodky, aby dolil.

Podruhé si děda nalít nenechal, položil na kelíšek ruku. Pepa nalil tedy mě a sobě.

„Dneska už na šachtě nenajdete havíře, co by hryzl bago. Vyšlo to z módy. Já si ale občas dám.“

Ťukli jsme si a vypili do dna. Na pití jsme zůstali s Pepou sami dva. Já se dolévání a nalévání moc nebránil, možná i kvůli tomu, že mám před sebou dny, kdy nevím, co budu dělat. Na hory Ivana nechtěla a v novinách jsem měl nastoupit až v polovině července.

Pepa vyprávěl o mamince. Obracel se ke mně, ale povídal to vlastně všem okolo dvou stolů. Třetí stůl zůstal neobsazený a teta Fanka jej začala používat pro odkládání talířů a nádobí.

Pepa vyprávěl a naléval. Maminka prý hrozně zkusila s tátou, byl totiž instalatérem, skoro pořád dělával fušky. O rodinu se nestaral. A když přišel domů, ještě mámu zmlátil. Vydělával hodně peněz, ale kam je dával, na to jsme nikdy nepřišli. Kašlal na rodinu. Umřel v dvapadesáti letech. Na pohřeb jsme si museli půjčit. Naštěstí tehdy Věrka už byla vyučená a mohla pracovat, šla za prodavačku, jeho a bráchu Milana vzali na hornické učiliště – Olda, nejstarší, se už učil za montéra ve Vítkovicích. Museli z domu co nejdříve pryč.

„Jako děcka jsme vystáli bídy a ponížení... Kdybysme neměli takovou hodnou mámu, strčili by nás do děcáku, nelžu!“

Rozebíral a podrobně popisoval rodinné poměry, vzpomínal na hrozné příhody i různé trapasy, a to rozšafně a s čím dál větším potěšením. Všechno povídal jakoby přímo mně, člověku, s nímž se setkal poprvé, ale zároveň i všem ostatním, vůbec mu nevadilo, že to říká i před mámou a sestrou, možná úmyslně, občas se tvářil, jako kdyby byly obě nepřítomné. Paní Věrka se snažila něco namítat, opravovala ho, Věrka zase kvůli jeho řečem vypadala víc a víc našťavaněji. Dědu to samozřejmě bavilo a stejně jako já pozorně poslouchal.

„Musela nás uživit z vdovského důchodu. A hlad jsme neměli nikdy! Mám pravdu, Věrka!?“

Sestra se odvrátila od bráchy, ale přece jen přisvědčila.

Teta Fanka rozložila před nás na stoly koláče, buchty a studené mísy, potom naznačila dědovi, že by s ním chtěla mluvit. Děda se zvedl a šel s ní do předsíně. Tam se finančně vyrovnali. Zanedlouho se teta Fanka s námi loučila, podávali jsme si ruce. Skončila dříve, než předpokládala. Nemělo ale smysl, aby zůstávala na veselce, kde už nikdo nic nepotřeboval.

Věrka s manželem její odchod taky chtěli využít. Chystali se odejít. Prý aby stihli autobus. Nejspíš jim šly na nervy Pepovy řeči.

A právě tehdy, když se odhodlali rozloučit, se otevřely dveře do kuchyně a v nich se objevil Milan. Menší než Pepa, zato statnější. Se sportovním pytlem na šňůře, v bulharském námořnickém tričku a potetovaný na pažích i na krku. Že je z rodiny paní Vefky, bylo znát na první pohled. Podle rysů ve tváři a výrazných tlustých rtů.

Nejdřív se k němu vrhl Pepa. Objali se bratrsky, s upřímnou radostí a plácáním. Pepa nechtěl bráchu pustit, a tomu to už přestávalo být milé.

Když se Milanovi podařilo z bráchova objetí vykroutit, položil pytel na zem k otomanu a zamířil k matce – stála u stolu jako solný sloup, dívala se na něho fascinovaně a do očí jí stoupaly slzy. Políbili se. Vzala ho kolem krku a přitiskla k sobě silně, s bolestnou a marnou láskou. Dlouho se nehybně objímali a paní Vefce potokem kanuly slzy, ani si je nesnažila utřít.

„Tady vidíš, koho z nás měla máma nejradši,“ řekl mi Pepa se šťastným úsměvem bez závisti.

Konec svatební hostiny byl rychlý.

Nejdřív Pepa usnul na otomanu, Milan si přisedl k němu a taky usnul, svezl se bokem rovnou na něho. Spali s nohama

na zemi, na boku pod dečkou s myslivcem, který jde na čekanou, a pod skotačícími veverkami.

Možná bych dopadl podobně, nebýt Milanova příchodu. Ten mě zastoupil v pití, nechával si nalévat bez protestů a já jsem prostě stejně jako děda kelíšek nedopil. Kdykoli se mi Pepa chystal nalít, stačilo ho upozornit: „Ještě mám!“

Bratři se bavili. Pepa mluvil a Milan mlčel. Když musel, tak odpověděl stručně, nanejvýš větami o třech čtyřech slovech. Poslouchal jsem rozhovor dvou bratrů s úžasem.

Z jejich řeči jsem vyrozuměl, že Milana právě pustili z plzeňského kriminálu. Nebyl zavřený poprvé. Na svatbu přijel pozdě proto, že špatně přestoupil v Zábřehu na Moravě. Pepa mu to nevěřil. „Přece nejsi tak blbý, umíš číst, ne?“ Dlouho se přeli, jestli Milanovi vlak skutečně ujel nebo se zdržel v hospodě. Úplně namol se Pepa rozhodl bratrovi domluvit, aby se napravil a vedl pořádný život.

„Jako nejmladší z rodiny ti musím říct, že ve třiceti letech nemůžeš krást koleje a dělat podvody!“ křičel. „To nejde! To nejde! Slib mi tady na místě, před mámou a dědou, že se polepšíš!“

Milan přitakával a se vším souhlasil.

Když usnuli oba na otomanu, děda nevěděl, co s nimi. Byla noc, zbyli jsme sami. I paní Vefka si šla lehnout. Navrhl jsem, že Milana vezmu k sobě a necháme ho přespat v posteli ve světnici. Zapomněl jsem v té chvíli, jak čerstvá sláma píchá a že se v posteli ani nedá spát.

Pepu jsme nechali ležet, kde byl – na otomanu. Jen jsme ho přikryli dekou.

Společně s dědou jsme Milana zvedli a odtáhli do světnice. Těžký byl víc než pytel brambor. Spustili jsme ho na postel s čerstvě vycpaným slamníkem. Teprve tehdy, když už Milan ležel na zádech, jsem si na pichlavou slámu vzpomněl. Jenže co s ním, zvedat ho teď znovu? A kam ho dáme? Ani jsem to dědovi raději neříkal.

Ráno se Milan vzbudil svěží a spokojený.

Mě bolela hlava jako střep, měl jsem vyprahlo v ústech a děsnou kocovinu. Když jsem ho viděl přicházet do kuchyně, jak je odpočatý a v dobré náladě, nemohl jsem uvěřit tomu, že včera s bráchou obracel jeden kelíšek za druhým a noc strávil na fakířském lůžku.

„Jak ses vyspal, Milane?“ zeptal jsem se opatrně.

„Prima. Já spím vždycky dobře,“ řekl.

8.

Začala mi praxe v novinách. Nejprve návštěvou u šéfredaktora. Čekal jsem na přijetí v předpokoji u povídavé sekretářky, hodné, ale zvědavé paní, která ze mě během deseti minut vytahala všechno – jaké je to ve škole, jestli mám holku, co dělají rodiče.

Pak se objevil ve dveřích šéfredaktor a zavedl mě do své pracovny s dlouhým stolem a spoustou židlí. Menší padesátník, štíhlé postavy, elegantního vzezření, ale s velice nervózními pohyby a neklidnýma očima. Zvláštní na něm bylo, že se neusmíval. Ani obvyklé zdvořilostní pousmání nevyhloudiv. Všiml jsem si toho už při předchozí návštěvě, když jsem se byl zeptat na možnost praxe. Vzhlížel jsem k němu s úctou – byl to člověk, který právě vydal román z dělnického prostředí, kritici ho vychvalovali a tvrdili, že je počátkem nového pohledu na současnost. Zbavil se prokletí schématickosti, kterou se česká literatura dosud vyznačovala. Zatím jsem jeho knihu neznal, ale chystal jsem se ji přečíst.

„Proč chceš u nás dělat?“

Ta otázka mě nepřekvapila, trochu jsem ji čekal. Vyhýbavě jsem na ni odpovídal už posledně. Samozřejmě že jsem chtěl poznat prostředí novin a lidi v redakci. Hlavní však pro mne byla pochybnost o sobě samém. Nepříjemná a hlodavá pochybnost, že nemám pro nic nadání.

„Chci se vyzkoušet,“ řekl jsem po pravdě. „Nevím, jestli dokážu v takové profesi obstát.“

„Za měsíc, co u nás budeš, to nepoznáš,“ zavrtěl hlavou. „Někdy trvá i léta, než člověk zjistí, jestli se pro novinářinu hodí nebo se mýlí.“

Zapíchl do mě jasné oči, ale proti očekávání mě pochválil: „Máš dobrý motiv.“

Potom mi vysvětlil, že jako elév budu patřit pod šéfa průmyslového oddělení, zkušeného novináře, a ten že mi zadá úkoly. Ale mohu si hledat náměty sám, psát, nač přijdu, a ty

materiály pak nabízet taky vedoucím jiných rubrik nebo rovnou vedoucímu vydání.

Vydal jsem se za šéfem průmyslového oddělení do třetího patra. Místnost, kde sídlil šéfredaktor, byla na konci chodby. Asi ve třetině něco vedle mě hrozně bouchlo a zasyčelo, lekl jsem se, trhlo to se mnou jako při výbuchu nečekané petardy. Ránu způsobila patrona potrubní pošty. Když vlétla do prosklené kovové skříně, vybuchla jako špunt z obrovského šampusu. Nikdy nic podobného jsem neviděl. Zvědavě jsem si to zařízení prohlížel. Připadalo mi zvláštní, že tady používají takový starodávný vynález. Ale líbil se mi.

V druhé části chodby za schodištěm visela nástěnka. V oranžovém rámečku nadepsaném NEJLEPŠÍ PŘÍSPĚVEK DNEŠNÍHO VYDÁNÍ byl přišpendlený výstřižek. Měl titulěk CESTA NIKAM. Šel jsem si ho přečíst. Stačil jsem pochopit, že je o nějaké omylem postavené silnici.

„Zase vybrali takovou hovadinu!“ ozvalo se za mnou, sotva jsem přečetl začátek.

„Ale jestli ti tam materiál dají, můžeš si jít do pokladny hned pro stovku.“ Poučil mě kluk, možná trochu starší než já, hubený a s nazrzlými řídkými vlasy.

„Já jsem Jindra,“ podal mi ruku, „jsem ze sportu. Nám na nástěnku nezařadí nic, my jsme pro vedení redakce vzduch... Ty ale máš šanci, budeš v průmyslovém oddělení u pana Nováka a tam se píšou významné věci... Ať se ti daří!“

Překvapilo mě, že ví, kam mám namířeno, vlastně jsem nemusel říct ani slovo. Pan Novák? Zvláštní oslovení. Ještě jsem nevěděl, že je to tady obecně užívaná titulatura toho starého a všemi váženého redaktora. Jak jsem později zjistil, v redakci si všichni raději říkali křestní jménem, než by souduhovali. Kromě pana Nováka...

„Stav se u nás někdy na kus řeči,“ rozloučil se Jindra se mnou a vešel do napůl prosklených dveří kousek od nástěnky.

Šéf průmyslového oddělení, slovatný pan Novák, ve věku téměř důchodovém, střední podsadité postavy, mě vítal pohotovým širokým úsměvem. Zavedl mě do sousední místnosti, ukázal mi na otlučený kancelářský stůl v rohu u okna a pravil: „To teď bude tvoje místo.“ Pokynul, ať si tam sednu. Sedl jsem si tedy na ohýbanou a stejně otlučenou židli jako stůl. „Nábytek je ještě z Hollarovy ulice, kde dříve bývala naše redakce. Pamatuje řadu redaktorů. I já jsem u toho stolu začínal. A tady vedle sedí ještě Hartvík, ale momentálně je na dovolené... Co studuješ?“

Když s vámi někdo začne podobně přátelsky mluvit, tréma opadne. Odpověděl jsem mu na otázku i tu následující, ta se týkala toho, co jsem zatím publikoval. Přiznal jsem, že skoro nic. Vzápětí jsem zjistil, proč byl sportovní redaktor Jindra natolik jasnozřivý.

„Mluvili jsme o tobě dneska ráno na poradě,“ řekl, „máš v podstatě volnou ruku.“ Vysvětlil mi totéž, co šéfredaktor. A pak mi zadal úkol, jediný úkol na celou dobu stáže.

„Podívej, pokus se každý den napsat něco z probíhající generální opravy vysoké pece ve Vítkovicích, třeba malou zprávu, glosu, nějakou drobnost nebo aspoň kuličku, vždycky abychom v novinách o tom něco měli. Oprava potrvá do září, takže ti práce vydrží přes celé prázdniny. A jinak si můžeš dělat, co chceš. Cokoli napíšeš nadto, bude z pilnosti.“

Zděsil jsem se, hrklo ve mně, stejně jako když v prvním patře vyletěla bomba potrubní pošty – měsíc mám psát den co den o něčem, čemu naprosto nerozumím! Navíc z prostředí, které mi nahání hrůzu už svou pouhou vzdálenou existencí. Kolem vítkovických vysokých pecí vedly některé tramvajové linky, nejednou jsem z okénka tramvaje viděl vysoké pece, kaupry a filtrovací zařízení z bezprostřední blízkosti, to všechno protkané potrubím a travezami. Gigantické nestvůry, z nichž se kouřilo, šlehaly plameny, vycházel děsivý hluk, skřípot, rachot a které jsem vždy s ulehčením míjel.

Pan Novák viděl, jak jsem se vylekal.

„Neboj se. Za týden zjistíš, že jsem ti vlastně dal jednoduchou práci.“

Poradil mi, za kým mám na vysokých pecích zajít, a nadiktoval telefonní čísla. Když jsem si je napsal a zvedl od bloku hlavu, poprvé se mi nabídl pohled z okna, který řadu dní budu mít pořád před sebou. Díval jsem se přímo na komín krematoria, vyčuhující z korun lip a kaštanů. Stoupal z něho pramínek černého kouře. Zrovna spalovali mrtvolu.

Psát o generální opravě vysoké pece byl pro začátečníka skutečně dobrý úkol. Brzy jsem poznal spoustu lidí a oni si na mě taky přivykli. Často už čekali, kdy se objevím. „Dneska tam napiš,“ začínali občas sami hovor, aniž bych se na cokoli ptal. Vyfasoval jsem svou helmu, kterou jsem si při odchodu odkládal na věšák u koupelen.

Na první pohled vypadaly práce u pece chaoticky a nepochopitelně složité. Ale oprava probíhala podle přesných harmonogramů, takže mi vlastně stačilo porovnávat, co se mělo udělat a co se splnilo. Brzy jsem našel okruh lidí, kterých jsem se mohl i důkladněji vyptávat. A každý den stačilo převyprávět do písemné podoby, co mi řekli, někdy přidat i trochu čísel nebo nějaký zajímavý postřeh. Nejtěžší bylo pojednat text každý den trochu jinak. Na to jsem musel myslet už při návštěvách v huti a potom o tom někdy ještě dlouho přemýšlet u psacího stroje.

Pohled na komínovou věžičku krematoria mě provázel den co den. Vryl se mi do paměti...

Konečně se v oranžovém rámečku na nástěnce objevil můj první článek. Nebyl z opravy vysoké pece, nýbrž o tahu motýlů, běláška zelného, pod horou Godulou.

Zaslechl jsem o něm vyprávět dělníka dojíždějícího do práce z Beskyd. Obtelefonoval jsem podhorské pošty,

národní výbory i obchody a podařilo se mi sehnat několik dalších svědků, kteří viděli bělásky zelné táhnout z úpatí Goduly v proudu dlouhém několik kilometrů. Přitom jsem se dověděl i o jiných tazích z dalších podhorských míst, ale už menších.

Byly prázdniny, ale na univerzitě v Olomouci jsem přesto zastihl přírodovědce, který byl ochotný se po telefonu se mnou o tom bavit. Tahy bělásky zelného v posledních letech mi potvrdil. A taky mi vysvětlil, proč k nim dochází a kdy jejich tahy skončí. Teď se můj nevelký dvousloupcový text skvěl na nástěnce. Byl jsem na svůj úspěch samozřejmě hrdý, asi jako kdyby mi na prsa připnuli nějaký metál.

A zase jsem jel do Dolin za Ivanou plný dojmů. Po svatbě se život v domě vrátil do starých kolejí. Odpoledne od dědy voněla káva a někdy i to, co paní Vefka pekla, vždycky nádherně a pokaždé nám přinesla pár kousků ochutnat. Buchty, koblihy, štrůdl. Večer hrálo rádio, opět většinou muzika.

Ivana se mi zdála ještě krásnější, než když jsem ji poznal. Měla nádherné dlouhé nohy, jaké má málo žen, překrásné štíhlé ruce s jemnými prsty a kouzelně klenutými alabastrovými nehty, které si ani nemusela lakovat. Když jsme se setkali buď u nich doma nebo zastávce autobusu, vždy jsem v jejích očích viděl, že mě miluje. Díky stáží v redakci jsem se na schůzkách mohli telefonicky domlouvat. Už v Ostravě, když jsem nastoupoval do autobusu, jsem se na okamžik setkání těšil. Tušil jsem už tehdy, že takové chvíle jsou v životě vzácné.

Ale čas od času jsem zjišťoval, že Ivanu nudím; moje ustavičné povídání o novinách a čerstvých zážitcích, které jsem potřeboval sdělit, bylo pro ni nezajímavé. Raději by se bavila o něčem jiném, jenže jsem netušil o čem. A když se rozhodla jít domů, už jsem ji někdy nepřemlouval, aby ještě zůstala. Vždyť jsem taky musel druhý den do práce. Doprovodil jsem

ji před dům, ale k Jarošům jsem už večer nešel. Někdy se mi zdálo, že ji to mrzí, Ivana měla své rodiče ráda a byla by spokojená, kdybych s tatínkem poseděl a taky mu povykládal něco z toho, co ji samotnou zrovna tolik nebavilo. Jenomže právě do povídání s jejím tátou se mi nechtělo.

Taky jsem do Dolin třeba i několik dní ani nepřijel. Vyplynulo to z mé práce v novinách, hlavně z nadšené horlivosti, která se mě zmocnila. Udělal jsem si panem Novákem stanovené penzum, napsal si něco svého navíc a potom zůstal v redakci s techničákem, vedoucím vydání a redaktory, kteří noviny dokončovali. Pomáhal jsem jim zpracovávat přicházející dálnopisy, učil se špíglovat a začal běhat o patro výš s rukopisy k bombě i dolů do tiskárny.

Vedoucí vydání pan Janča, jemuž kolegové i lidé z tiskárny říkali Věncu, což bych se samozřejmě neodvážil, když viděl moji snaživost, přestal se žinýrovat a den ze dne mi přidával další práci. Projevoval se jako flegmatik, kterého nic nerozchází. Jeho klid pramenil hlavně z toho, že kromě výkonu svého povolání byl v podstatě ve všem ostatním dost líný. Hlavně nerad vstával od stolu. Ochotně jsem mu běhal s bombami plnými rukopisů a posílal je potrubní poštou dolů do tiskárny. A ještě raději šel místo něho k metěrům na krácení článků a úpravu titulků – samozřejmě, že vždy vyzbrojený Jančovými instrukcemi, jak to mám provést.

Seběhnout pozdě večer o tři patra níž a pak projít dlouhou chodbou do tiskárny byla pro mě zábava, ale Janču, který byl tělnatý a navíc dychavičný, to silně zmáhalo. Přitom sejít dolů do tiskárny bylo zapotřebí prakticky ke každé stránce. Když Janča zjistil, že posílání eléva funguje, začal mě používat systematicky, vyslechl si vždy od volajícího metěra zezdola, v čem je problém, a potom řekl do sluchátka pouze: „Fajn – už tam Vladek jde!“ Byl rád, že objevil způsob, jak si chození ušetřit.

Prostředí tiskárny mě uchvacovalo. Od odpoledního ticha, kdy se v hale tyčily rotačky zastřené šerem – v tom okamžiku to tam vypadalo jako v nějakém technickém muzeu – přes podvečerní ožívání tiskárny, přicházení dělníků, sazečů a tiskařů do práce, rozsvěcení světel a přibývání ruchu, kdy se spustil typický šum linotypů připomínající déšť, po noční provoz, kdy už hluk v hale zesílil tak, že se muselo na každého, s kým chtěl člověk promluvit, zblízka křičet.

Cítil jsem se ohromně. Teď už jsem věděl, jaké to je vymyslet si větu, napsat ji na papír a sledovat, jak se promění v hmotu, v řádek písmoviny, který se dá potěžkat v ruce, jak se převtělí v místo sazby v rámu na metérově stole, potom na válcové matici, jak se objeví na papíru zbarveném tiskařskou černí, jak se změní ve šmouhu, co zběsile letí ve válcích rotačky, jak se myšlenka nad blokem nebo psacím strojem stává součástí novin, které zítra budou otvírat tisíce lidí a která je možná zaujme a něčím osloví. A přímo mě fascinovalo spouštění rotaček pozdě večer, někdy dlouho po desáté hodině. Halami a okolními prostory se v reproduktorech rozlehl hlas směnového mistra:

„Deník Rozvoj, náklad šedesát tisíc výtisků, vydání první, výjezd!“

Ženy v expedici zasedly k pásům a zapjaly počítačky u baliček novin. První rotačka pomalu a obezřetně vyjížděla. Tiskař se pozorně díval na ubíhající papír, jestli není roztržený. Dělník na konci rotačky sotva stačil odhazovat vadné výtisky. Když si byl tiskař jistý, že dál už je pás papíru dobrý, pokynul dělníkovi, aby poodstoupil, a přidal otáčky. Papír se rozběhl svižněji a každým okamžikem zvyšoval rychlost. Kovové klepání, sykot stlačeného vzduchu a samotný svistot letícího papíru vytvořily plynulý zvuk, v němž se už nedaly rozeznat jednotlivé takty stroje. Z výstupu se vyřítila řeka hotových novin, ze stran se do ní zacvakávaly pacičky a prudce ji vynášely ke stropu, rovnou k otvoru, kterým natékala do expedice.

Vyjely další deníky, bílých souvislých proudů pod stropem přibývalo a hukot nabral takovou sílu, že v uších zaléhalo. Teď už pracovaly všechny rotačky naplno, betonová zem pod nohama se zachvívala jemnými vibracemi a lidé u rotaček si nasazovali chrániče na uši.

Když jsem vyšel ven, překvapilo mě, kolik hvězd svítí na nebi. Navzdory osvětlení z města, jež se je snažilo pohltit, nebesa zářila jako posetá démanty. Některé z nich se třpytivě mihotaly.

Doma jsem teď býval víc. Samozřejmě, že kvůli tomu, že po desáté večer nemělo smysl jezdit do Dolin. I pro mě to byla změna, už jsem odvykl den co den vídat rodiče a spávat doma v posteli. Divila se tomu i máma.

„Ještě chodíš s tou holkou?“ optala se mě jednou.

Sám jsem na zlomek sekundy nevěděl. Vzápětí jsem však odpověděl, že ano. S Ivanou jsem se několik dní neviděl. Občas jsem jí telefonoval do práce, ale moc jsme spolu mluvit nemohli, v rozmnožovně pracovalo více žen, a tak mi odpovídala co nejméně a velice potichu, často jsem ani nerozuměl, co říká.

Překvapilo mě, že táta byl na mě najednou hodnější. Že by se s mou nepodařenou existencí smířoval? Pořád sice poučoval a bručel, jenže čím dál víc bylo patrnější, že mu přestává vadit, co dělám, a možná že se smíří i s tím, jaký jsem.

Moje jméno se teď téměř každý den objevovalo v novinách, třebaže ne vždy celé, protože jsem většinu menších příspěvků podepisoval šifrou. Ale táta poznával i mé šifry, koneckonců bývaly odvozené převážně z mých iniciál. Všecko, co ode mne v novinách našel, ráno u snídáně komentoval.

„Vybral sis úplně výjimečný případ,“ hučel nad včerejšími novinami, položenými kousek od kafe na kraji stolu. Hned mi bylo jasné, že si přečetl můj fejeton o chytrém romském klukovi, který přestoupil kvůli svému specifickému nadání

z ostravské báňské školy na chemickou vysokou v Pardubicích.

„Taková tvrzení jsou nanic! My nejsme žádní rasisti!“

Nadzvedlo ho, jak jsem popsal, co ten mladík zažil v tanečních, s jakým despektem se setkává v běžném životě i na koleji mezi studenty. Jen proto, že má odlišnou barvu pleti. Taky v redakci se zařazením fejetonu dlouho váhali, trvalo skoro týden, než ho pustili na pátou stranu.

„Kdes k němu přišel?“

„Jeho táta mě k nim pozval domů, chtěl, abych si s ním promluvil. Má asi dojem, že synovi chybí kamarád. Pracuje u vyzdívání pece. Bílý zedník. Postavil si domek za Ostravou, a to je jeho jediný syn. Říkají mu Janek. Jméno jsem ale změnil, i když mi tvrdili, že ho nemusím měnit.“

„Moc jednostranně všechno popisuješ, moc jednostranně. Vrány nejsou bílé, i když se mezi nimi taky občas bílá najde. To si uvědom.“

Už to ale neznělo jako rozsudek, spíše jako konstatování menšího nedostatku. Vždyť jsem dennodenně psal o generální opravě vysoké pece, nejdůležitější akci v huti, kde sám byl zaměstnaný.

9.

„Vím, že mě opouštíš.“

Přitáhl jsem jí deku výš. Nebyl jsem schopen na její smutné zašeptání nic říct.

Pohladila mě po krku a po rameni, schoulila se mi na prsou.

„Co mám udělat? Mám tě ráda.“

„Nic nemusíš dělat. Já tě mám taky rád.“

„My se asi málo známe,“ napadlo mě. „Proto tě kolikrát svými řečmi otravuju. Mám svůj svět a ty ho máš taky. Myslíš, že se kvůli tomu nemůžeme mít rádi?“

„Nevím.“

Přitom jsem cítil, že nás cosi opravdu vzdaluje, cosi, co jsem nedovedl pojmenovat. Strašně málo víme o druhých lidech, uvažoval jsem. Co vlastně vím o mámě a tátovi, co vím o dědovi či paní Vefce? Co vím o Ivaně? Kdybych o každém z nich měl napsat stránku, vystačilo by mi to sotva na odstavec.

„Chtěl bych si s tebou víc povídat,“ řekl jsem.

„Dobře. Ptej se.“

„Nechci tě vyslyšet. Jen tak mluvit.“

„Ptej se,“ opakovala umíněně.

„Koho jsi měla v dětství ráda?“

„Tátu a mámu.“

„Proč, vzpomněla by sis na něco?“

„Nevím.“

mlčeli jsme. A když jsem byl zticha, zeptala se sama:

„A ty? Koho tys měl rád?“

„Babičku a dědu. Hrozně rád jsem jim pomáhal na poli. Spíše jsem se kolem nich motal, ale velice mě těšilo, když jsem jim mohl něco podat nebo odnést. Kdykoli si na ně vzpomenu, vybaví se mi jako první jejich práce na poli. Jak jsou skloněni v řádích a jak poskakují kolem nich.“

Bříšky svých dlouhých prstů s krásnými nehty mě pohladila po tváři.

„Jak ses seznámila se svým klukem?“

Její ruka na mém ušním lalůčku se zastavila.

„Ani se mi nechce o tom mluvit.“

„Tak nic neříkej, já to nepotřebuju vědět.“

„Bylo mi šestnáct. Stalo se to na rodinné slavnosti – nebyl to příbuzný, ale kamarád jednoho bratrance – donutil mě vedle v pokoji... Předtím jsem ještě nikoho neměla, potom se mnou začal chodit.“

Víc jsem se neptal. Takové intimní věci jsem nechtěl vyvídat. Stejně mi to bude ležet v hlavě, prodobně jako mi leželo, když jsem se dověděl, že se s ním rozešla, třebaže byl na vojně. Potěšilo mě ale to, že se prsty na mém uchu opět daly do pohybu. Pohladil jsem ji lehounce po zádech a přitáhl k sobě.

„Mám tě rád, Ivo. Vydrž to se mnou.“

Mezi dědou a paní Vefkou se něco stalo. Najednou byli vážní a zachmuření. Zvykl jsem si na jejich spokojené tváře, na to, že když přijdu, budou mě radostně vítat a vyptávat se na všechno možné, ale místo toho mě pouze se zdvořilým pousmáním pozdravili. Oba vypadali upraveně, vlastně normálně, i když trochu jakoby se o to snažili. Třeba chyba spočívala pouze v tom, že jsem pořád očekával spontánní přivítání jako dřív. Nechápal jsem, co se děje.

Jedna věc však byla naprosto zřejmá, chybělo malé aerodynamické rádio značky Moskvíč na polici nad stolem. Poznal jsem to sotva, jak jsem k nim jednou vešel.

„Dal jsem ho opravit,“ vysvětlil mi děda jakoby nerad.

„Škoda, zatím hrálo výborně.“

Taky Ivana si brzy všimla, že od vedle neslyšíme muziku. Vyhrávající rádio patřilo k večerům v domě jako nejsamozřejmější samozřejmost.

Teď bývalo ticho. V něm bývali slyšet ptáci z aleje až do samého soumraku a byl taky slyšet vzdáleně hukot vlaků

z druhé strany údolí včetně vlečky z několik kilometrů vzdálené huti. A za tmy se dole u rybníků rozkvákal žábý a přehlušily všechny noční zvuky.

Nastala tropická vedra. Jednoho dne zničehonic teplota vyskočila už v deset dopoledne na osmadvacet stupňů a po poledni překračovala třicítku. A v dalších dnech se horko ještě stupňovalo. Slunce se rozehřívalo jako sálající pec, navíc většinou vládlo skoro bezvětří, takže se léto stávalo úmorné. Nejhorší to bylo odpoledne, kdy horko sahalo k pětatřiceti stupňům, a taky v noci teploty zůstávaly tropické. Starší lidi ani z domu raději moc nevycházeli, koupaliště byla v obležení. Začaly přibývat nejrůznější potíže, se zásobováním, s roztaženými kolejnicemi.

Pan Novák se vrátil z plánovací rady a povídá mi: „Dnes tu generální opravu nepiš. Mám pro tebe jiný úkol.“

To bylo poprvé od mého nástupu do redakce, co si na mě při plánovací poradě zase vzpomněli. Pozorně jsem poslouchal.

„U ocelářských pecí, ve slévárnách, válcovnách, zkrátka všude v horkých provozech je za takových veder hrdinství pracovat. Teplota u pecí místy přesahuje šedesát stupňů. Napiš o těch lidech. Ty provozy se nesmí zastavit. Uděláme z toho otvírák na titulní straně, třeba na pět sloupců. Sýkora ti k tomu něco nafotí.“

Ve mně hrklo, sevřel se mi žaludek. Uvědomil jsem si, že mi vlastně svěřili titulku zítřejšího vydání, úkol pro nejlepší psavce a zpravodajce.

„Dostaneš auto. Zajeď do Vítkovic, do Třince, do Bohumína, kam budeš chtít. Udělej z toho reportážní zkratky. Nebo co sám uznáš za vhodné.“

„Do kdy to mám odevzdat?“

„Domluv se s Jančou.“

Hned jsem za ním běžel. Vedoucí vydání už měl nahozený špičkl, dole zakreslil nějaký podval a pod hlavičku napsal

tužkou obrovskými písmeny HORKÉ PROVOZY V HORKÝCH DNECH. Už se potil.

„Pane Janča, prý mám napsat otvírák na jedničku. Kdy vám ho musím odevzdat?“

„Stačí kolem sedmé večer.“

„A kolik toho mám napsat?“

„Místa budeš mít dost. Napiš toho co nejvíc a já si to potom proškrtám. Raději víc než méně.“

Sáhl do kapsy kahot pro kapesník, utřel si čelo i začínající pleš.

„Zlom vaz,“ popřál mi netrpělivě, aby se mě zbavil.

Vyšel jsem na chodbu a zůstal stát, stěny chodby i celá patrová budova navazující na haly tiskárny na mě dolehla svou hmotností a rozlehlostí – měl jsem prostě strach. Zhlu-boka jsem se nadechl. O patro výš bouhla bomba potrubní pošty. A tak jsem si pomyslel – děj se vůle páně! jak říkala moje teta z Lipůvky. A vydal se dělat otvírák na zítřek, který byl možná nad mé síly.

K mému překvapení se všechno dařilo. Od první chvíle, co jsem začal u vítkovických martinských pecí, jsem se toho dost dovídal.

Spadl mi kámen ze srdce. Snad to bylo tím vedrem, nebo čím, ale všude jsem se setkával s nebývalou ochotou. Provozy mě provázeli samotní vedoucí závodů, redaktoři závodních novin, odboroví předáci, mistři. V Bohumíně se mě ujal dokonce sám ředitel železáren. Malý obézní chlapík s dokonalou pleší, který vypadal jako Chruščov. Na každém pracovišti, kam jsme přišli, se napil hořké limonády, hutnického piva Stomachos, které v hutích zavedli místo alkoholického piva. Pohovořil přátelsky s lidmi. Byl k nim vstřícný a oni mu opláceli zjevnou úctou. Můj blok se plnil poznámkami, už jsem jich měl tolik, že jsem cítil, že napsat otvírák nebude tak těžké.

Fotograf Sýkora se vrátil do redakce ještě před polednem. Prý už má materiálu habaděj. Já jsem chtěl objet všechny hutní závody. Podařilo se mi skončit až kolem páté odpoledne. Dvě hodiny jsem se mořil u psacího stroje. Před sedmou jsem ale stačil odevzdat tři a půl strojopisné strany. Janča zajásal a pustil se do krácení. Šlo mu to rychle, byla to mozaika postřehů z různých pracovišť, takže ji mohl snadno proškrtat na rozsah, který potřeboval.

Na rukopis s vyznačenými obálkami škrtů připsal pro sazeče typ a velikost písma – a podal mi ho.

„Hod' to prosím potrubní poštou do tiskárny.“

Vzal jsem jednu z patron na vedlejším stole, kam si seshora přinesené bomby odkládal, stočil rukopis do ruličky, nacpal ho dovnitř a patronu zašpuntoval.

„Jaké to je?“ nevydržel jsem se nezeptat.

„Fajn. Ty máš dobré péro,“ uchechtl se.

Teď jsem nevěděl, jestli je to pochvala nebo dvojsmyslný vtip. Ale co, dokázal jsem to, dokázal! To je hlavní.

Počkal jsem si na výjezd rotačky, i když to trvalo přes dvě hodiny; odnesl jsem si nahoru jeden výtisk, sedl si na rozvrzanou židli u stolu před oknem, z něhož se otvíral noční výhled na krematorium, a okouzleně pohlédl na první stranu novin. HORKÉ PROVOZY V HORKÝCH DNECH, skvělo se tam palcovým písmem, pod titulkem byla zalomena fotografie slévače v ochranném pracovním obleku. Pěkně mu bylo vidět do soustředěné tváře, a to, jak mu po lících stékají čůrky potu. A v domicilu otvíráku stálo moje jméno, nenápadně vytištěné, ale v té chvíli bych řekl, že rozhodně nepřehlednutelné.

Poprvé jsem měl otvírák na titulní straně. Hurááá!

Vedro pokračovalo. Možná že ještě větší než včera. V redakci jsem sklízel pochvaly. Nejen od šéfů, ale od každého, s kým jsem se potkal. Jindra ze sportu mě pozval na kafe.

„Jsi, hochu, dobrej, to jsem si ani nemyslel, nechceš jít dělat k nám?“ Věděl jsem, že to říká jen tak, v rámci uznání, přesto jsem se mu svěřil, že psát o sportu bych asi nemohl, nikdy jsem se o sport nezajímal, a podobně.

Ten den jsem skoro nic neudělal. Ale i tak jsem byl spokojený. Rozhodl jsem se, že zajedu do Dolin, tak trochu za odměnu, i když jsem se tentokrát s Ivanou ani nedomluvil. Stavím se pro ni u Jarošů.

V autobuse bylo strašné horko a naprosto nedychatelně, třebaže šofér pootvíral okna. Tělo na tělo, protože zase byla doba, kdy se lidé vraceli z práce. Celý zpocený jsem vystoupil v Dolinách, na zastávce na křižovatce, a zamířil do hospody Na Špici. Jazyk se mi lepil na patro, žízeň jsem měl jako trám.

Obojí lítací dveře s mechanismem Brano byly dokořán, zablokované klíny. Vevnitř plno lidí a řev jako obvykle. Okna dokořán. Větrák běžel na maximum. Zašel jsem k výčepnímu pultu, za kterým hospodský Ponča roztáčel piva. Beze všeho mi jeden dobře natočený půllitr přisunul, i ostatní chlapi si chodili pro pivo k pultu, Ponča nestačil roznášet.

Vzadu v extrovně, kde nebyly všechny stoly obsazené, jsem zahlédl pana Slívu. Zamával na mě. Zamířil jsem k němu.

„To je hic, co?“

Přisvědčil jsem. Sotva jsem naproti němu dosedl na židli, hned jsem zvedl pivo s pěnou a zhluboka se napil. Cítil jsem, jak studené pivo nádherně chladivě vtéká do útroh. Otřel jsem si rty.

Seděl jsem k výčepu zády, proto nevím, jak se to zběhlo.

Najednou mě někdo popadl vzadu za košili a táhl vzhůru. Uletěl mi knoflík u rozhalenky. Ani jsem toho člověka neviděl, všiml jsem si jenom, že je to nějaký velký chlap, skoro jako pan Slíva.

Než jsem se vzpamatoval, rozpráhl se a ze vsí síly mě praštil do brady sevřenou pěstí.

V té chvíli to ani nebolelo. Byl jsem tak překvapený, že jsem ránu ani nevnímal. Proletěl jsem uličkou a skončil v židlích na podlaze na samém konci extrovy.

Nejenže to nebolelo, ale necítil jsem nic, ztratil jsem vědomí. Kdysi ve škole před tabulí se mi stalo něco podobného. Omdlel jsem z dusna ve třídě. Nejdřív příjemná bílá mlha, a potom ležím na zemi a nevím proč.

Ucítil jsem ruku pana Slívy, jak mě poplaskává po lících. Pomohl mi vstát. Byl jsem omráčený. Chvíli trvalo, než jsem se probral klesl na židli.

Pan Slíva mezitím zaplatil a vrátil se pro mě. Podepřel mě, abych mohl vstát, a vyvedl mě ven. Teprve před hospodou jsem ucítil, jak mi trne a otéká čelist. Pořád jsem však ještě byl knokautovaný. Vedl mě pod paží a podpíral jako ožralého.

„Proč mě praštil?“

„V hutích stávkují, ne sice všude, ale je to velká stávka – stojí válcovny, aglomerace, nevykládají se vagony, vlečky jsou plné nevyložených vlaků,“ řekl.

I v tom omámení jsem pochopil, co mi říká a co jeho slova znamenají – a zděsil se. Čím víc mi to docházelo, tím víc jsem se propadal hanbou.

„Četl jsem ten tvůj článek a hned mě napadlo, že o tom asi nevíš.“

„Kvůli čemu stávkují?“

„Kvůli pivu.“

Slyšel jsem, jak mi popisuje situaci. Ze dne na den v hutích zavedli místo sedmistupňového piva hnědý nápoj se složením podle jakýchsi vědeckých výzkumů. Stomachos. Chutná jako hořký karamel, pít se nedá, některým lidem působí žaludeční potíže. Ani minerálky nejsou, zapomněli je v tak velkém množství objednat. Všude teče pouze užitková voda. Ty lidi jsou na suchu. Navíc v takových strašných vedrech.

Vybavily se mi ochotné a vstřícné obličeje mých průvodců ze včerejška. Vedli mě jako hloupého Honzu, kterému

ukázovali a povídali, co potřebovali, aby věřil. Naletěl jsem dokonale.

„Až přijdeš domů, dej si na to studený obklad, jinak budeš mít obličeje jako balon,“ radil mi pan Slíva.

Už jsme vcházeli do aleje. Nejhorší ale na tom všem bylo, že na samém začátku podvodu stála redakce, vedení novin, a možná že o něm věděl i kamarádský Jindra. Zneužili mě, jinak se to nedá nazvat, hodil jsem se jim jako nejméně zkušený člověk, nadšenec pro práci v novinách, užitečný idiot.

Ráno jsem oznámil šéfovi průmyslového oddělení, že končím. Zadíval se na moji nateklou čelist a po chvíli váhání se zeptal: „Proč?“

„Protože jste mě poslali zamaskovat stávku, takové věci dělat nebudu.“

Moc rozhodně to neznělo, jednak se mi špatně mluvilo, protože mi napuchla nejen čelist, ale i celá ústa, a jednak jsem o tom všem v noci, kdy jsem nemohl kvůli bolesti a z rozrušení spát, dlouho uvažoval. Pochopil jsem, že i já sám mám na tom velký kus viny. Podvedli mě, to ano, jenže taky je pravda, že jsem se při sbírání materiálů vůbec nesnažil něco samostatně zjistit. Bral jsem všechno, jak mi to předkládali. Takovou chybu by zřejmě žádný skutečný novinář neudělal.

„Co se ti stalo?“ Byl víc překvapený mým úrazem, než tím, co jsem mu říkal.

„Dostal jsem v hospodě pěstí.“

„Proč?“

Na to jsem mu už neodpověděl. Otočil se a šel do vedlejší místnosti.

Vzal jsem si své krámy ze stolu, pár bloků a tužek a zamířil ke dveřím chodby.

„Poslyš, já ti rozumím. Počkej chvíli. Vím přesně, jak ti je,“ vydal se za mnou. „Sedni si ještě ke stolu,“ říkal.

Nesedl jsem si, ale zůstal stát a čekal, co řekne.

„Neboj se, já ti to nebudu rozmlouvat. Taky jsem podobné situace zažil. Jako elév můžeš bez problémů odejít, samozřejmě, v tom ti nikdo nezabrání.“

„Děkuju, tak já půjdu.“

„Zítra přijde Hartvík z dovolené, takže bude v psaní z generální opravy místo tebe pokračovat. Nebudu proti tvému odchodu nic namítat... Měl bys to ale povědět šéfredaktorovi,“ upozornil mě, „nezapomeň, že právě on tě přijal do redakce a tak mu musíš říct, že odcházíš!“

„Dobře. Zajdu za ním.“

„A ještě něco... Je pitomé, že ti to říkám teď,“ vrátil se do polohy, v jaké se mnou obvykle hovořil, „jenže jindy už možná nebudu mít příležitost ti to povědět...“

Odmlčel se, ale jakmile si srovnal myšlenky, navázal:

„Kdyby ses v životě ocitl na nějaké osudové křižovatce, kdy nebudeš vědět, co se sebou, co máš vlastně dělat a čím se živit, jdi pracovat do novin. Hochu, máš na to buňky, věř mi! Já vím, co mluvím...“

Poděkoval jsem mu a šel se ohlásit k šéfredaktorovi. To, co mi na rozloučenou pan Novák řekl, na mě nijak zvlášť velký dojem neudělalo. Byl jsem otupělý, zklamaný a nešťastný. Mnohem víc mi uvízla v paměti slova šéfredaktora, menšího muže s neposednými očima, slovutného publicisty a prozaika. Když jsem mu vysvětlil důvody svého odchodu z redakce a dodal, že na lžích se podílet nechci, zapíchl do mě svůj ostrozrak a energicky mě setřel:

„Vždyť jsi nelhal, všechno, co jsi napsal, byla pravda! Viděl jsi na vlastní oči, jak tam ti lidé pracovali, to sis přece nemyslel!“

Dovlekl jsem se k lavičce v parku, za nímž byl hřbitov a komín krematoria, svezl se na ni zdrcený. Dlouho jsem zíral před sebe do prázdna. To, co mi šéfredaktor řekl, bylo podobné jako rána do brady Na špici. Seděl jsem otřesený...

Potom jsem si všiml svých bloků, průpisek a tužek v ruce, spuštěných bezvládně do klína. Otevřel jsem jeden z bloků a začal do něho psát zklamaně, ale i hodně trucovitě:

Co je pravda?

Není to lež!

Není to lež!

Není to lež!

Až se mi konečně ulomil hrot tužky a bylo to...

10.

Doma nastalo trápení. Jak jinak. Mámě můj náhlý odchod z praxe nevadil, jí bylo už předtím jedno, jestli dělám či nedělám v novinách, zato táta se vztekal. Pověděl jsem mu podrobně, co se stalo, i to, co mi nakonec řekl šéfredaktor. Toho se hned chytil a pustil se do mě.

„Všecko začneš a nic nedokončíš, to je pro tebe typické,“ říkal. „Jakmile narazíš na těžkosti, jdeš od toho. Mohl bych vypočítávat celé hodiny, kolik věcí jsi už začal a pak se na ně vykašlal.“

Chyba byla ve mně. Od svých přibližně šestnácti let si nevzpomínám na situaci, kdy by se mě táta zastal nebo se aspoň snažil mě nějak podpořit. Neuměl se – vlastně ani nechtěl – na věc podívat z mé strany. Naposledy mi pomohl na půmyslovce. Nešla mi matematika, hrozilo mi propadnutí. Místo láteření mi našel na doučování profesora v penzi, zaníceného sběratele brouků, velice klidného a vyrovnaného starého pána, a díky němu jsem zvládl integrály i diferenciální počet. Ovšem – ustoupil mi nakonec i s tou vysokou školou, musel jsem si přiznat.

„Zklamal jsi důvěru, kterou ti dali. Navíc se pereš v hospodě!“

Sbalil jsem si nejnutnější oblečení a prádlo do batohu a oznámil jim, že teď budu v Dolinách. Kdyby něco potřebovali, ať zavolají do obchodu k Böhmům a nechají tam vzkaz.

„Utéct! To je tvůj postoj k řešení problémů. Utéct!“ vyprovázal mě táta na cestu ke dveřím.

Zašel jsem k Jarošům. Domluvil jsem se s Ivanou, že se půjdeme koupat do Radvanic na koupaliště. Teploměr se pořád pohyboval kolem třicítky, pocitově vedro ani nepolevilo.

Sedl jsem si na lavičku pod starou třešni a čekal, až se Ivana převlékne. Třešně na stromě už nebyly, mezi listím zůstala jen sem tam prázdná žlutnoucí stopka. Příjemný

stín. Najednou si ke mně přisedla její máma, moc se s dcerou nepodobaly, paní Jarošová byla v bocích a ramenou široká a skoro o půl hlavy menší než Ivana.

„Už dlouho si chci s vámi promluvit. Teď mám konečně příležitost,“ řekla.

„O čem?“

„Myslela jsem, že jste slušný člověk, znám vaše rodiče i vašeho dědu. Brala jsem vás, že jste stejný jako oni, i když hned zpočátku, jak jste si s Ivanou začal, se mi hodně věcí nezdálo. Nic jsem neříkala. Nikdy by mě ale nenapadlo, že si chcete s holkou jenom tak užít a pak ji nechat!“

Strnul jsem, zasáhlo mě to i nespravedlností jejího soudu. Přestože to byl omyl, nějaké nedorozumění, vždyť jsem se ničeho takového, co by její tvrzení potvrzovalo, ani náznakem nedopustil, mě její netušené špatné mínění ranilo. Chvilí trvalo, než jsem se vzpamatoval.

„Mám Ivanu rád. Vy se mýlíte. Takový nejsem.“

„Tak proč večer co večer pláče, to mi řekněte? Snaží se, abych to neviděla, jenomže když za ní do pokoje zajdu, schovává obličej a polštář má celý mokrý.“

„Nevím, mi nic neřekla.“

„Je to velice citlivá holka, neublížujte ji.“

„Nechci jí ublížit.“

Na schodech se objevila Ivana, rozesmátá, ve vzdušných letních šatech, v ruce pestrobarevnou látkovou tašku s velkými dřevěnými kruhy jako držadla. Přesně opak v noci plačící dívky do polštáře. Celá zářila.

„Tak jdeme! Jsem přichystaná rovnou na pláž, co tomu říkáš?“

Pochválil jsem Ivanu a dal ji na tvář společenskou pusu. Bylo mi nepříjemné, že za zády mám oči její matky.

Koupaliště v Radvanicích, široko daleko jediné, které se v okolí našlo. Ani ne dvacetimetrový betonový bazén v kopci

v obležení dospělých a skotačících dětí. Původně to byla požární nádrž. Roztáhli jsme si deku na strmém svahu, neleželo se na ní moc dobře, protože sjížděla po uválené trávě. Z kopce se otvíral dokonalý panoramatický výhled na Novou huť a její dýmající komíny, chladicí věže s oblaky páry. Bylo vidět i násep trati, na nějž vyváželi žhavou strusku. Ideální místo pro vyfotografování hutě na pohlednici. Krajiny s žirafami kouře, haldami s doutnajícími ohni, divoce rostoucími břízami a křovinami, živého obrazu, který funguje jakoby sám bez lidí.

Ivana se slunila, měla tmavší pleť než já, nemusela se před paprsky moc chránit. Já jsem na sebe vypatlal plno ochranného krému.

Vypadala, že spí. Věděl jsem však, že je jenom poddajně rozložená na slunci a spokojená. Zblízka jsem viděl jemné a drobné chmýří na jejím krku a předloktí. Stačilo se rozhlédnout po ženách na koupališti a bylo jasné, že Ivana se mezi nimi skví jako perla v obyčejném kamení.

Před chvílí, když se šla namočit do bazénu, jsem se díval na její štíhlé nohy, svůdné boky a zadeček. Měla dvoudílné plavky, dost odvážné, ale nebyly to bikiny, které nedávno přišly do módy. Když se vracela, trochu se jí rýsoval na plavkách klín a na podprsence bradavky.

Ted' ležela vedle mě a vypadala, že spí. Připadal jsem si šťastný, stejně jako tenkrát v zimě. Bylo mi dobře, jako by ze mě zase spadla zemská tíže, přál jsem si, aby nikdo z nás nemusel říct ani slovo, aby ta chvíle trvala věčně. Ale nakonec jsem se přece jen zeptal:

„Ivo, ty si myslíš, že se s tebou chci rozejít?“

Dlouho neodpovídala. Už jsem si myslel, že na slunci usnula, když promluvila: „Asi to tak dopadne.“

„Proč si to myslíš?“

„Jsi jiný než já, nehodíme se k sobě, vím to,“ odpověděla váhavě.

„Já tě ale mám rád možná právě proto, že jsi jiná než já,“ řekl jsem.

„Já vlastně taky,“ přiznala po chvíli.

„Nesmíme si do toho nechat nikým jiným mluvit.“

„Dobře,“ přikývla.

Jdu pozdě večer od Jarošů a slyším už z dálky cinkot sklenic a hlasy. Na Špici zas mají dveře a okna dokořán, ačkoli všude lítají komáři. Je skoro půl jedenácté, za půl hodiny by měl Ponča podle vyhlášky zavírat, ale hospoda žije a hlučí jako odpoledne. Nahlédnu dovnitř, Ponča roztáčí pivo, kolem pípý a vaničky stojí patnáct nebo dvacet půllitrů. Některé schválně nedotočené, ošizené. Ty bude dávat těm, co nadávají na komunisty. Samozřejmě, jestli mají dost v hlavě, jinak by protestovali.

Po výčepem zase sedí Bobin, mexický klobouk a kašmírový šátek pohozený vedle na židli, stejně jako včelařské sako s knoflíky od shora dolů. Zase se hadá se svými kumpány, s kterými hraje komando. Zdraví mě zdvižením ruky.

Rozhodnu se, že si taky dám pivo. U Ponči to mám dobré, podle toho, že mi přisune pivo s vysokou pěnou a natočené na správnou míru. Vedle v extrovně kupodivu zahlédnu dědu a pana Slívu. Hlavně přítomnost dědy mě překvapí. Sedí skoro úplně vzadu. Nad sebou mají nápadnou barvotiskovou reklamu AERODYNAMIKU JELENA PROVĚŘÍ JEN ZELENÁ.

Zamířím k nim.

„Čím víc piju, tím je mi hůř. Pití mi vždycky pomáhalo, teď přestalo,“ říká děda smutně – sedí ke dveřím extrovně zády, takže si mého příchodu nevšimne.

„Ahoj!“ řekne pan Slíva. „Podívejte kdo přišel!“

Pozdravím se s dědou a sednu si vedle něho. Uvědomím si tu zvláštní, nečekanou větu, kterou pronesl o pití, a ponořím rty do piva a nos do pěny. Děda je zasmušilý, ostatně i paní Vefka je teď pořád taková. Asi proto děda zašel do hospody.

„Ani to pivo mi nejede, i když člověk v tom horku úplně vyschne.“

„Pití nepomáhá nikomu. Každý to ví. I ten nejhorší ožralec...“

Vtom se objeví Bobin, zřejmě šel za mnou, nebo uviděl dědu, nese si právě natočený půllitr, z něhož padá pivní pěna přes okraj.

Usměje se na dědu, mine pohledem pana Slívu, pak se zase vrátí k dědovi a zazpívá mu, jako by už dávno zapomněl na to, jak proletěl dveřmi:

„Včera jsem měl dívku,
dupal jsem s ní v chlívkou,
tralala, tralala
celá se mi zmazala.“

Pan Slíva se chystá vstát, ale děda ho chytne za ruku.

„Nechte ho být, prosím,“ řekne. „Mi pošklebování nevadí. Radši když spolu v klidu posedíme. Pro mě povídání s vámi znamená víc, než si myslíte.“

Popadnu Bobina za loket, druhou rukou mu přidržím půllitr, aby se mu nerozlil, chytím ho za rukáv rozepjaté košile silněji, potom za paži a pomalu, ale neústupně ho strkám zpátky do výčepu. Nechá se odvést, už je dost opilý, jenom mi znovu zopakuje svou hnusnou písničku.

„Děti za ní nechodí – ani za mnou. Chápu, každý máme svůj život,“ říká děda, když si znovu přisedávám.

„Ale ty dva kluky jsem u vás přece vídal, několikrát jsem je potkal v Lipůvce!“

„Chodili k nám v neděli na obědy. Pepa i Milan. Asi měsíc. Potom se vytratili, už nepřišli ani jeden.“

„A vás to mrzí?“

„Mě ani tolik ne, ale Vefku. Víte, ona neprožila moc šťastné manželství, ani děcka vlastně neměly pořádný domov. Teď se zdálo, že se zase dají dohromady, jako rodina, jako máma s dětmi, a po pár týdnech je po všem!“

„Musíte brát život takový, jaký je,“ řekne konejšivě pan Slíva. „Koneckonců máte jeden druhého, to je nejdůležitější.“

„Pravda.“

„Mně se zdá, že vám padl šťastný los, jsem o tom přesvědčený, uvidíte, že mám pravdu. Vám i Vefce. Nemusíte být smutný,“ nedořekl, nemohl.

U našeho stolu se objevil uspěchaný Ponča. Staví přede mě na elipsovitém alpakovém tácku velkou decovku vodky s tím, že to posílá chlapík od vedle. Ohlízím se do výčepu, ve skupině mužů u okna, natěsnaných kolem malého stolu, jeden hromotluk zvedá ruku a zdraví mě dobromyslným přátelským gestem.

„Víš, kdo to je?“ ptá se pan Slíva.

„Ne.“

„To je ten, co ti onehdy dal do huby. Už jsem mu všechno vysvětlil.“

„A já to mám teď jako vypít?“ žasnu.

„Ano... On se ti tím omlouvá... Přijmi to!“

Nemám sebemenší chuť se udobřovat s člověkem, který druhého rovnou praští do brady, aniž řekne jediné slovo.

„Napij se! Podaná ruka se neodmítá!“

Vzpomenu si na svou naivitu, jak jsem chodil po hutích a pilně zapisoval do bloku všechno, co mi vyprávěli. A tak nakonec pozvednu tu sklenku, naznačím na dálku přitůknutí a hodím vodku naráz do sebe.

11.

Vedra pominula, byl konec léta a já se začal učit na odloženou zkoušku i chybějící zápočty. Na stole v kuchyni ležely rozevřené knihy, hleděl jsem do jedné z nich a myšlenky se mi toulaly bůhví kde. Stejně jako se mi to stávalo kdysi ve škole a potom na průmyslovce. Jednu větu jsem četl třikrát, čtyřikrát a její smysl mi pořád unikal. A nebylo to tím, že bych byl neklidný nebo se něčím konkrétním trápil. Ztratil jsem prostě schopnost se soustředit. Skoro nic jsem se nena- učil, a přitom kvečerů jsem býval unavený, jako kdybych celý den dřel někde na stavbě nebo na silnici. Svalil jsem se vedle ve světnici na postel a zavřel oči.

Na slamníku se od té doby, co se v posteli vyspal opilý Milan, leželo líp než na gauči v kuchyni.

Byl pátek. V pondělí odjedu do Olomouce. Co nezvládnou během soboty a neděle, nezvládnou nikdy. V dálce, někde za dveřmi nebo zvenku, zaslechnu, jak někdo bravurně vyfukává na pianu Mozartovu skladbu Chléb s máslem. Průzračná, dětsky radostná a dovádivá hudba. A ten, co ji hraje, se skladbou sám baví. O muzice skoro nic nevím, ale když člověk slyší takovou hudbu a navíc skvěle a lehce zahranou, únava jakoby rázem zmizí. S radostí jsem se do hudby zaposlouchal, přišlo finále, poslední závěrečné tóny přesně na svém místě, kde nejspíš odjakživa byly, jen je tam skladatel objevil, a vzápětí se ozval rozhlasový hlasatel a cosi nesrozumitelně povídal. Teprve tehdy mi došlo, že ta skladba vychází z dědova rádia, že nemůže mít jiný původ.

Nedalo mi to, zvedl jsem se z postele a šel se podívat. Zaklepu na dveře a počkám, až se ozve „Dále!“ Kde jsou ty časy, co jsem se neobtěžoval čekat na pozvání a rovnou vešel dovnitř?

A když vejdu, uvidím obrázek, který těžko popsat, protože ho spatřím najednou a nevím, co jsem viděl dříve a co potom. Na jedné straně stolu sedí spokojený děda, obrácený

ke kuchyňským dveřím tváří, na druhé nadšený Pepa, otočený stejně jako on, na otomanu před dečkou s myslivcem vzpřímeně dřepí paní Vefka, se šťastným, mateřským úsměvem jako na svatbě, když se při obřadu ohlédla, uprostřed stolu ční načatá flaška vodky, z níž je upito, ale zatím je ještě skoro plná, a nad ní na polici vyhrává malé aerodynamické rádio značky Moskvíč další klasický kousek, který ale po Mozartovi někdo ztišil.

„Pojď mezi nás!“ raduje se Pepa. „To je fajn, žes přišel!“

Hned vstává a jde hledat do kredence sklenku pro mě.

No to mi chybělo, dneska se opít a zítra se učit s kocovinou, pomyslel jsem si.

„Tak rádio je spravené a hraje jako nové!“ pronesl jsem pochvalně. „Co mu bylo?“

Nikdo mi neodpovídá, podezřelé ticho, Pepa nalévá vodku nejen mi, ale i sobě a dědovi.

„Nic mu nebylo,“ řekne konečně Pepa, „jen si ho vypůjčil Milan a teď ho dědovi přese mě vrátil. Měl jsem cestu kolem. Na zdraví!“

Pozvedne sklenku a čeká, až ji do sebe obrátím celou, a teprve potom udělá totéž.

Nehlídaný děda upil jen trochu a stačil ji postavit na stůl.

O hodinu později se s Pepou přestěhujeme ke mně do kuchyně, s téměř prázdnou láškou. Pepa rázně odstraní ze stolu moje knihy a sešity, aby bylo místo pro sklenice a kořalku, uvelebí se na jediné židli, co mám, a povídá:

„Stejně s tebou potřebuju mluvit.“

Usazuju se na gauč v očekávání, že uslyším zmatené opilecké řeči, které po takovém prohlášení obvykle následují. Smířený s předem jasným výsledkem zítřejšího učení. Zpočátku mě pití mrzelo, ale s přibývajícimi panáky se mi zkouška a vůbec celá škola začínají jevit jako zbytečnost. Vlastně se mi udělalo dobře.

„Na zdraví!“ zavelel Pepa a já poslušně obrátil vodku do hrdla. Naštěstí jsme se blížili ke dnu, ještě jednou nebo dvakrát si nalijeme a bude konec.

„Jenom doufám, že to děda nepozná,“ pravil a nadechl se po zhltnutí vodky.

„Co nepozná?“

„No, že to rádio má vyměněné.“

Hned jsem nepochopil, o co jde.

„Ty si nedovedeš představit, jak jsem se nachodil a kolik mě stálo času, než jsem stejné rádio sehnal. Už se nevyrábí, abys věděl, koupíš všechno možné, rádií jsou mraky, ale takové neexistuje!“

S potěšením mi vyličil svou cestu po ostravských obchodá-
cích a bazarech, dohadování s prodavačkami a prodavači. Protože neznal značku rádia, věděl jenom to, jak vypadá, musel ho pokaždé dopodrobna popisovat. Černé, aerodynamické jako kapka padající vody, s bílými mřížkami, hnědou látkou reproduktoru a bílými konusovými knoflíky. Až mu konečně jeden chlapík v bazaru řekl, že to rádio se jmenuje Moskvíč, a dal mu adresu opraváře, který by takový krám mohl mít.

„Představ si, přijdu tam, vysvětlím mu co a jak, a on mě rovnou vede dolů do suterénu, kde má dílnu, a tam klidně stojí na dlouhé polici přes celou stěnu takových dědových rádií pět!“

„To rádio není od Milana?“ optám se přitrouble.

„Posím tě! Kde je Milanovi konec!“

Vyzunkli jsme poslední kapky vodky.

Se stejným gustem, jako vyprávěl o svém putování po ostravských obchodech, mi začal popisovat hledání Milana. Když se dověděl, že Milan dědovi ukradl nejen rádio, ale i peníze, a na vlastní oči viděl, jak je máma kvůli tomu nešťastná, když přitom poprvé v životě by se mohla mít fajn, začal po bráchovi pátrat. Chtěl ho najít a donutit, aby všechno vrátil.

„Myslím, že na Ostravsku není, na to dám krk! Musel zmizet někam do Čech nebo na Slovensko. Jinak bych ho dokázal vyšňupat!“

Jeho vyprávění mě zaujalo stejně jako předchozí anabáze za rádiem, najednou jsem si uvědomil, že Pepa je pozoruhodný kluk, jakého hned tak nepotkám. A taky se mi chtělo pokračovat v pití, což jsem u sebe neznal. Po krátkém váhání jsem vynadal z klopky kredence rum, který jsme si s Ivanou v zimě občas dávali do čaje, a postavil ho vedle prázdné flašky.

„Óóóóóó!“ řekl Pepa uznale.

„O čem jsi to chtěl se mnou vlastně mluvit?“ připomněl jsem.

„Správně díš!“ zasmál se od ucha k uchu, spokojený s výrazem, který použil, a hned naplnil skleničky tmavou tekutinou.

„Nevím, kolik peněz dědovi ukradl.“

„Na zdraví!“

Ťukli jsme si a kopli to do sebe.

„A co já s tím?“ polkl jsem, v čaji rum aspoň voněl, teď chutnal jako tinktura

„Máma neví – a dědy se nemůžu ptát, když mu to chci dát jakože od Milana! Stejně by mi nic neřekl.“

„A já mám jako zjistit, kolik to dělalo?“ optal jsem se nevěřičně.

„Právě to mě napadlo. Ty bys mohl. Samozřejmě, nenápadně.“

„Prosím tě, jak se mám dědy nenápadně zeptat, kolik peněz mu Milan ukradl? To nejde!“

„Něco si vymyslíš, máš dobrou makovici, určitě to šikovně navlíkneš.“

Začal jsem protestovat, že v žádném případě, vždyť děda mi zalhal i o rádiu, když jsem se ptal, proč zmizelo.

„Jenže já mu tu částku musím dát přesně, chápeš? Ani ne moc, ani ne málo. Právě akorát. Jinak neuvěří, že to je od Milana, chápeš?“

Handrkovali jsme se přesně jako dva opilci, on do mě hučel a já odmítal. Mezitím jsme několikrát do sebe obrátili nasládlou a hořkou chemikálii.

„Ale stejně,“ připustil jsem, „i kdybych se zítra nebo pozítří dověděl, kolik to doopravdy dělalo, nemohl bych ti to povědět. V pondělí odjízďím do Olomouce a do Dolin přijedu bůhvídky!“

„Napíšeš mi,“ hned si věděl rady. „Stačí korespondák. Žádným psaním se nebudeš zdržovat, uvedeš jenom číslici, stačí číslo – a nikdo nebude vědět, co znamená, bude to tajné jako špionážní zpráva, a mi přitom na první pohled bude všechno jasné.“

Nechtěl jsem se dát přemluvit.

„Vem si tužku, nadiktuju ti svoji adresu!“

Tak jsem si ji vzal, abych měl od něho pokoj. Sáhł do hromady knížek, vytáhl z nich skripta s nadpisem Počátky českého tisku, z nichž jsem se měl taky učit a nakonec se neučil, a vybědl ho, aby diktoval.

„Josef Otýpka,“ sledoval mě, jak píšu nahoru na stránku s obsahem skript, nakláněl se ke mně i nad stůl. „Dělnický domov,“ pokračoval návazně. A když jsem to napsal, přidal ještě: „Petrůvald – Kamčatka.“

„To je všechno!?“

„Máš to dobře.“

„Krucí,“ vyjel jsem na něho, „vždyť já to všechno vím, proč mi to proboha diktuješ!“

„Promiň, no promiň... Zase se tolik nestalo...“

Spláchli jsme nedorozumění směsí lihu, vody a přísad. Pepův dobrý úmysl napravit beze stopy bráchovu zlodějnou, mě ale dojímal. Přál jsem si o něm a jeho životě dovědět víc.

„Poslyš, Pepo, víš, že dělám vysokou,“ začal jsem zeširoka, „asi mě brzy vyhodí, ale chtěl bych ji fakt dodělat, opravdu se snažím, chtěl bych aspoň jednou v životě něco dotáhnout do konce... Ty takové nějaké přání nemáš?“

„Mám.“ Odpověděl skoro bez rozmýšlení, ale mlčel.

„Jaké?“

Neříkal nic.

„Bude to mezi námi,“ slíbil jsem.

„Dobře, tak já ti to teda povím, ale nesmíš se smát. Jestli se uchechtneš, okamžitě odejdu!“

Slíbil jsem, že ho vyslechnu pozorně a bez úsměšků. Skoro najisto jsem očekával, že se jeho životní přání bude týkat maminky nebo rodiny.

Zaklonil se na židli a jeho tvář dostala zasněný výraz.

„Hrozně bych si přál,“ řekl pomalu, „moc bych si to přál... kdybych se jednou dokázal převléct za pěknou ženskou, a přitom by mě nikdo nepoznal...“

Překvapilo mě, co říká, ale nedalo mi žádnou práci zůstat vážný. Kdybych se na něho nedíval a jenom slyšel jeho slova, určitě bych vyprskl. Ale teď jsem měl před sebou skoro třicetiletého rozcitlivělého chlapa, který mi prozrazoval něco, co možná ještě nikdy nikomu nesvěřil. Přímo jsem viděl, jak svou představu prožívá.

„A hezkou ženskou... Moc hezkou... Krásnou... Šel bych po chodníku a všichni chlapi by se za mnou ohlíželi... I ženské... Ten pocit, jak se na tebe dívají, jak si já vykračuju, přímo jejich pohledy cítíš, a jak se já nesu, jako kdybych se vznášel... A ty jejich oči, jak ti bloudí po nohách, po bocích, po těle... Bože, jak tě obdivují a jak by se tě chtěli, kdyby mohli, aspoň dotknout... Aspoň konečky prstů... Jak s tebou slušně mluví, jak ti dávají všude přednost... Jak na všechno, co řekneš, rychle přikyvuji... Jak tě zvou na kafe... A jak se na tebe usmívají... Může být něco lepšího... Kdybych něco takového chvilku zažil, třeba jenom na pět minut, vystačilo by mi to na celý život!“

12.

Nevím, kdy Pepa odešel. Pozdě ráno jsem se probudil na gauči, oblečený i se sandály na nohou. Hlava bolela, jen se rozskočit, jazyk chlupatý, hrozná pachut' v ústech. To mi stálo za to!

Šel jsem se umýt do společné koupelny, do níž se vcházelo z předsíně. U vodovodu s výlevkou jsem potkal paní Vefku – nabírala do kbelíku vodu na vaření.

„Nemáte, prosím vás, nějaký dynyl nebo aspirin?“

Než jsem se umyl, přinesla mi balení aspirinu. Hned u vodovodu jsem jednu tabletku spolknul.

V kuchyni jsem po včerejší spoušti uklidil stůl a otevřel skripta s názvem *Pomocné vědy historické*, podle podtrhaných slov jsem lehce našel místo, kde jsem včera skončil. Opřel se nad ním lokty, dlaně na spáncích.

Teprve s prohlubující se specializací nastává potřeba shrnout silně roztříštěné vědomosti, četl jsem. V příručce *Handbuch der mittelalterlichen und neueren Geschichte i v práci Grundriss der Geschichtswissenschaft* jsou však *traktovány...*

Čím usilovněji jsem četl, tím víc mi bylo jasnější, že čtené nevnímám; a kdybych měl povědět třeba vlastními slovy, o čem ta skripta jsou, nesvedl bych dát dohromady jedinou větu. Kromě toho jsem nad řádky začal samovolně přemýšlet o své budoucnosti. Napadaly mě různé možnosti, ale žádná, na kterou bych se mohl těšit. Ze všeho nejpravděpodobnější bylo, že když ve škole skončím, budu muset okamžitě nastoupit na dvouletou vojenskou základní službu. Povolávací rozkaz nade mnou visel jako pověstný Damoklův meč. Vojna se dala odvrátit jenom tak, že bych šel dělat na šachtu a podepsal desetiletý úvazek – to bych byl z vojenské služby osvobozen. Právě to mi ostatně navrhoval i pan Jaroš, dokonce se byl přeptat u nich na personálním oddělení a tam mu potvrdili, že když úvazek podepíšu, na vojnu opravdu nemusím.

Úzkost mi sevřela srdce i žaludek, cítil jsem se naprosto bezmocný, mě nelekala těžká práce v dole, věděl jsem z různých brigád na stavbách, že si na ni člověk postupně zvyká. Báł jsem se ale pocitu člověka, který zkrachoval, vyřazenosti. Ztráty zbytku sebevědomí...

Místo do skript se dívám do zeleně v okně. Část zeleně v okně patří hrušni a druhá, o deset metrů dál, vlašskému ořechu. Chvilí do nich hledím a trochu se uklidním. Než se vrátím k učení, mám dojem, že jsem vzadu v zahradě zahlédl dědu. Přečtu kousek textu, ale přece jen vstanu a jdu se podívat. Skutečně chodí po zahradě. Nezaškodilo by se taky projít na vzduchu, říkám si.

Děda stojí na konci zahrady zády ke mně a pozoruje maliní a lískové keře, rozrůstající se kolem plotu.

„Nad čím špekuluješ?“ ptám se.

„Nad sebou, nad sebou, synku – co jsem to za člověka, že jsem všechno nechal tak napospas,“ odpoví.

„Podle té zahrady poznáš chlapa za hovno. Musím to spravit, ach jo, kam se podívám, všechno zanedbané, ale třeba čekat do podzimu. Ty švestky přijdou skácet, ty lískáče bych taky měl vyrýt...“

I když jsem kvůli tomu za ním nepřišel, napadlo mě, že mám příležitost zeptat se ho na to, co Pepa chtěl takzvaně nenápadně zjistit.

„Kolik peněz ti Milan sebral?“ zeptal jsem se rovnou.

„To nestojí za řeč.“

Odpověděl přesně tak, jak jsem předpokládal. Zkusil jsem ho přimět, aby mi tu částku prozradil; když nestojí za řeč, může mi ji klidně povědět, nemusí nic utajovat.

„Všichni z toho děláte tragédii, a přitom jde jenom o peníze.“

„Nejde jenom o peníze,“ namítnu.

„Ty si myslíš, že nevím, že Vefka má za syna zloděje? Měla ho ze všech děcek nejradši, právě proto ji jeho lumpárny tak

bolí! Na tom, že ji mám rád a že jsem podruhé našel ženu svého života, ale nic nezmění to, že mě její syn okradl. Už toho nech, prosím tě, už toho nech!“

Přes jeho důrazné odmítnutí o tom dál mluvit jsem pokračoval. Až jsem ho dopálil.

„Myslíš, že nepoznám svoje vlastní rádio!“ naštvál se.

Zůstal jsem jako opářený.

„Ale je to od Pepy hezké, že se snaží dát věci do pořádku,“ hlesl jsem, „to musíš uznat!“

„Ano, je to hezké,“ pravil děda. „Pepa je hodný kluk. To vím taky.“

Teprve odpoledne jsem začal vnímat, co čtu, a trochu si přečtené i pamatovat. Hodně látky jsem dohnal večer, seděl jsem nad knížkami přes půlnoc. Druhý den mi šlo učení dobře, jenomže mi bylo zároveň jasné, že tentokrát se připravit nestačím. Hlavně ne na tu odloženou zkoušku.

Kolem čtvrté přišla Ivana, jak jsme byli domluveni, a vzdal jsem to. Vlastně jsem už v pátek večer, když jsem uslyšel z dědova rádia hrát Das Butterbrot, v hloubi duše věděl, že učení nestihnu. Jako je v poznávání předtucha budoucího, mohla by být i jakási zátucha minulého. Dávno víme, jak to dopadne, ale mermomocí usilujeme o jiný výsledek, jako kdybychom předem nevěděli, že rozhodující okamžik jsme dávno propásli a že vlastně nemáme žádnou šanci něco změnit. Teď jsem naplno pochopil zoufalství svého marného snažení.

Ivana byla taky smutná.

Musel na nás být pohled. Dva ztroskotanci vedle sebe, s rameny dolů, ohnutými zády. Ani jsme nemluvili. Měl bych něco udělat, nebo aspoň něco říct. Ivana přišla v krátkých letních kalhotách, obula si boty podobné teniskám, blůzku s tříčtvrťovým rukávem.

„Šla by ses projít?“

„Třeba.“

„Tak pojd.“

Ani se neptala, kam. Na Lipůvce jsme se vzali za ruce. Vedl jsem ji nahoru k lesu. Když jsme došli na Podlesí, přece jen jsem ji řekl, že bych ji rád zavedl na jedno místo v Pežgovském lese, které kdysi znala. A ještě na jedno, o kterém asi vůbec neví, že existuje.

Trochu přikývla na souhlas. Nevyzvíдалa. Pokud to šlo, vždycky raději používala gesta než slova. Pustil jsem její malou ruku s dlouhými štíhlými prsty a vydal se vychozenou úzkou pěšinou mezi ploty, která o hodně zkracovala cestu do lesa.

Tu zkratku jsem mohl použít jen díky známosti se zahradníkem Grosem. Šel jsem napřed a Ivana za mnou. Slyšel jsem Ivaniny kroky za sebou, i to, jak její nízké plátěnky bez podpatků občas škrtnou o vydrolené kamínky.

Cestička ke Grosovu zelinářství na protějším svahu končila u branky plotu. Celé zelinářství muselo být obehnané vysokým drátěným pletivem kvůli lesní zvěři. K lesu se proto v těch místech nedalo projít jinak, než právě přes pozemek zelinářství. Vstoupil jsem dovnitř a počkal na Ivanu.

„Nemusíš se bát, můžu tady chodit. Znáám pana Grose od dětství, chodíval jsem k němu s babičkou nakupovat flancky a různé sazenice ze skleníků,“ dodal jsem na vysvětlenou. „Jediná potíž je v tom, že on si rád popovídá. Je sám, jenom jedna paní mu sem chodí vařit a práť. Jestli nás uvidí, tak náš rozhovor nemine.“

Brzy nás samozřejmě uviděl, něco dělal shrbený na záhone před skleníky. Narovnal se, otřel si dlaně o montérky a zamířil k nám.

„Jdeš se svou frajerou na hříby, myslíš, že rostou?“ spustil se zájmem.

Že chodím s Ivanou, už věděl, teď využil situaci, aby se vyptal na podrobnosti, třeba takové, kdy se budeme brát

a jestli budeme bydlet u Jarošů nebo u dědy. Měl svou taktiku. Dělal ze sebe hloupého, ale nestyděl se ptát na samé háklivé věci. Odbyl jsem si povinný rozhovor. Věděl jsem z dřívějšíka, jak a co mu vyhýbavě odpovídat.

„Tak na shledanou,“ řekl jsem.

„Pozdravuj Rajmunda i tu jeho novou manželku.“

Přesto, že se nehnul ze zahrady a ze svého domku nahoře, měl dokonalý přehled o všem, co se kde šustlo. Zelináři z města a lidi z okolí si pro to, co vypěstoval, přicházeli a přijížděli sami, a každého vyzpovídal.

Vyšli jsme na cestu, která se táhla podél celého lesa, od Petřvaldu k Šumbarku. Podal jsem Ivaně ruku a její schoval v dlani. Už mi bylo dobře. Jak je Ivaně, jsem nevěděl, protože z její tváře se to vyčíst nedalo, ale Ivanina ruka spočívala v mé tak důvěřivě a oddaně, že se mi zdálo, že se jí taky ulevilo.

Odbočili jsme na širokou lesní pěšinu, potom sešli do rokle, kde to klouzalo a musel jsem ji držet, aby neupadla. Když jsme přeskočili potok a vystoupali na druhé straně, objevil se kamenný násep železniční tratě. Na něm vyleštěné vršky kolejnic, kovově matné, které zvláštním způsobem kontrastovaly se zelení a tlumenými barvami lesa. V létě se mezi kamením a pražci vyhřívaly zmijs, o čemž jsem se raději nezmiňoval, ale teď už na ně stejně bylo pozdě, a tak jsme mohli jít v klidu kousek po trati.

„Nepřejede nás vlak?“

„Kdepak, jezdí tu jenom několikrát za den a je to vždycky zdaleka slyšet.“

Nákladní vlaky odvážely vytěžené uhlí z Hedviky a Pokroku. Když byly vagony vrchovaté, lokomotiva hlasitě sípala a mocně odfukovala, protože je nemohla utáhnout, a když se vracela zpátky, prázdné vagony hrkaly a duněly, hřmotily jako obrovské rozvrzané plechové krabice.

„My jsme na druhou stranu lesa chodili přes most, co je u Petřvaldu, nikdy ne po trati,“ řekla.

Pustil jsem Ivaně ruku, skočil přes odtokový žlab u náspu a pokynul ji, aby skočila za mnou. Nastavil jsem jí ruku, aby se mohla chytit. Potom jsem ji zase hned pustil. Zamířili jsme do vysokého smrkového lesa bez bylinného porostu, pouze s vrstvou jehličí, kde leželo klestí, tu a tam hromady velkých suchých větví, které bylo třeba obcházet. Tady jsme se držet nemohli, musela klopýtat za mnou. S jistotou, které se sám divím, ale která mě nikdy nezhadila, jsem nabral mezi kmeny vysokých stromů směr jakoby do neznáma. Stromy, stále vysoké a husté stromy, žádný záchytný bod. Chvilí trvalo, než se podle světla mezi kmeny potvrdilo, že jdu správně. Jakmile mezi nimi začalo prosvítat, vzal jsem Ivanu opět za ruku a sestoupili jsme spolu do pískovny.

Díval jsem se na pískovnu a zároveň kradmo na její překvapenou tvář – Ivana stála vedle mě jako zkamenělá. V nečekaně rozlehlém prostoru, ohraničeném vysokými břehy žlutého písku, na jejichž samém kraji rostly staré jedle a smrky, mladé břízky a nějaké křoví s odhalenými kořeny, vládla záplava světla. Před chvílí jsme vystoupili z přítmí do jasu slunce, které se už naklánělo k brzkému západu. Kotouč slunce se dal jen tušit, slunce svítilo sešikma za vršky stromů.

Její tvář z překvapení přešla do usměvavého úžasu, dokonce povystrčila i spodní ret, podobně jako to dělává, když se zlobí, ale přece jenom povstrčení rtu vyhlíželo jinak, důvodem totiž bylo náhlé radostné pohnutí.

„Tady jsem byla možná před deseti lety!“ vydechla.

Uprostřed pískovny, dole zarostlé živořící trávou, spočíval skoro pětimetrový betonový blok s několika uchy z ocelových prutů. Kdo ho sem přivezl a k čemu měl sloužit, jsme se v dětství nedozvěděli. Byl tady odjakživa. Co jsme chodili do pískovny, betonový blok tu ležel.

Ivana se rozběhla k němu, ani jsem nestačil nějak zareagovat, pustila se mě a utíkala k betonovému bloku. Jako malá

holka na něj hbitě vyskočila, zakryla si dlaněmi oči a ze všech sil vykřikla:

„Počítám do dvaceti!“

Z několika stran se ozval náznak ozvěny, protože hradby stromů byly moc blízko, aby stačily odrazit ozvěnu úplnou. Ale přece jen se slabiky a části slov vracely.

„Jedna... Dvě... Tři... Čtyři...“

Došel jsem k ní a zůstal stát pod blokem, na němž stála.

Ukázala na mě prstem a zvolala vítězně:

„Vidím tě!“

Naklonila se ke mně a schválně začala padat dolů. Chytil jsem ji do náruče, a ještě v okamžiku dopadu políbil. Přitiskl jsem ji k sobě a líbal, cítil jsem její prsa na hrudi, rty na svých rtech, jazyk na jazyku.

Ještě něco jsem jí chtěl ukázat. Malé jezírko kousek od pís-kovny. Kupodivu o něm věděl málokdo. Považoval jsem ho za své tajné místo. Jako kluk jsem k němu zavedl jen své nejlepší kamarády. A když jsem byl starší a zamiloval se do jedné své spolužačky, velice jsem si přál ji tam taky jednou přivést a chvíli tam s ní pobýt, pozorovat křišťálově čistou vodu, hladinu rovnou jako zrcadlo, bez jediné vlnky. Protože u jezírka obklopeného hustým lesem, starými vysokými smrky, panovalo skoro pořád bezvětří. Byl to jenom sen. Nikdy jsem své spolužačce neřekl, co k ní cítím.

Museli jsme se k jezírku prodrat přes ostružiní, přes kopřivy a různé kapradí. Ušlapával jsem Ivaně průchod, ale stejně hubovala. Trochu jsem ji zkazil radost. Věděl jsem však, že se za chvíli dostaneme do schůdnějšího terénu a potom dokonce na pěšinku.

Na té pěšince už bylo jasné, že mi zapeklitou cestu odpustí. Vsunula mi štíhlou ruku do dlaně, raději jsem ji však objal kolem pasu, na cestičce bylo málo místa, abychom se mohli vést za ruku.

A byli jsme u jezera. Zapůsobilo jako náhlé zjevení. I na mě. Tolikrát jsem u něho byl, že bych se určitě ani nedopočetl, a stejně jako bych sem vždy přišel poprvé. Stačilo udělat krok a otevřel se výhled na jezírko, sotva poloviční než fotbalové hřiště, vklíněné mezi stromy v lese a třpytící se jako modré stříbro a místy přecházející v odstín, jaký má staré zlato. V horní polovině vzrostlých stromů už začínal večer, všechno kolem se zdálo potměnělé, ale hladina odrážela světlo z oblohy a skvěla se jako neskutečná. Veliké benátské zrcadlo položené v lese. Úžasný klid a ticho. Ani v rákosí na druhé straně jezírka se nic nepohnulo.

Pozoroval jsem Ivanu, jak je ohromená a zaražená. Její údiv obsahoval nejen překvapení, ale i jakýsi úlek. Bylo jisté, že o jezírku nevěděla. Trochu jako by se ocitla v nějakém jiném čase nebo na jiné planetě. Vzpomínám si, že někteří kluci, které jsem tu zavedl, reagovali podobně. Člověk tomu zpočátku nevěří, ale když uvěří, zmocní se ho nadšení a obrovská radost. Působí to jako zjevení, možná tak trochu jako kdyby se stal svědkem zázraku...

Začala se usmívat, nejdřív váhavě, pak o maličko víc. A najednou oslnivě zářila a přivírala oči jako by od toho jasu, co má v sobě, mohla oslepnout. Vedl jsem ji dál, k hrázi, na které rostly staré vrby, podobající se pokřiveným palcátům. Tlusté tmavé pahýlovité kmeny a z nich vystřelovaly zelené pruty. Kdyby člověk prochodil celý Pěžgovský les, jiné takové vrby by nenašel. Zpevňovaly břeh hráze. Po hrázi se dalo pohodlně přejít na druhou stranu jezírka, kde se na hladinu smutně skláněly habry a olše.

Vybídl jsem Ivanu, aby šla napřed, pěšinka po hrázi byla bezpečná pro jednoho. Nesměle popocházela. Ještě jsme nebyli v polovině hráze, když jsem zjistil – podle malých kruhů na vodě –, že ji musím stůj co stůj zastavit a přimět, aby se otočila a vrátila zpátky na břeh, z něhož jsme na hráz vyšli. Všimla si toho ale dřív, než jsem stačil cokoli udělat.

Z dlouhé olšové větve vybíhající z břehu daleko nad hladinu visela na provaze uškrcená macatá kočka. Ze zježených chlupů lezli červy a housenky, kolem létaly mušky, občas z jejího těla ukáplo na hladinu kus hniloby a udělalo kruh, do něhož se vesele sjížděly malé rybky, jichž jsem si předtím všiml nejdřív. Kočka v rozkladu, kterou kdosi před časem nad nehybnou hladinou jezírka uškrtil.

Vytřeštila oči, vydechla: „Ne, ne!“

Stáhl jsem ji k sobě do náruče, aby mršinu neviděla. Ale bylo to marné, už bylo pozdě.

Pomyslel jsem si, že tu oběšenou kočku budeme mít v paměti navždy. Z naší nádherné nedělní procházky lesem už nám v mysli zůstane jenom ta rozkládající se zdechlina. Už nikdy sem neodkážeme přijít, aniž bychom viděli něco jiného než tu kočku. Tím cosi skončilo, tím se cosi uzavřelo a už nikdy nedostaneme možnost vidět ta podivuhodná místa užaslýma očima, s okouzlením bez vnucujících se postranních myšlenek. Měl jsem pocit, že jsme přišli o víc než jenom o zážitek z jedné nedělní vycházky do lesa. Jako bychom přímo ve svých životech ztratili cosi podstatného...

Vedl jsem Ivanu přes dubinu a smíšený les jinudy, než jsme přišli. Sám jsem cestu neznal, vedl jsem ji nazdařbůh. Snažil jsem se vybírat schůdnější terén, ale hlavně abychom byli co nejrychleji a co nejdál od toho místa pryč.

Posbíral jsem do tašky s uchem přes rameno knihy, skripta a své bloky ze stolu v kuchyni a šel se rozloučit vedle s paní Vefkou a dědou. Popřáli mi štěstí a já jim taky. Oba vypadali spokojeně jako tehdy před svatbou. Její hnědé oči se na mě usmívaly jako dva vlahé čerstvě vyloupnuté kaštany, poprvé jsem si všiml, že je má takové, zatímco mě děda objal a poklepával po tváři, podobně jako pan Slíva, když mě probouzel z knokautu.

Vyšel jsem z domu brzy, nebylo proč spěchat. Pohodlně stihnu odjezd autobusu z křižovatky i rychlík do Olomouce v deset. Na cestě v lipové aleji bylo liduprázdno, už vládla klidná dopolední hodina, od orelského hřiště po Běhmův obchod ani živáčka. Jenom u Bobinova domku stálo policejní auto. Když jsem přišel blíž, vycházel z branky fotrovaťý policista, podíval se na mě otráveně jako bych ho svým pohledem obtěžoval. Otevřel zadní dvířka sedanu, vzal si jakési hranaté zavazadlo a nastavil mi záda s překříženými řemeny. Bylo mi jasné, že Bobin musel provést nějakou velkou pitomost, určitě něco souvisejícího se sexem, co už bylo trestné. U něho v úvahu vlastně ani nic jiného nepřicházelo.

Jenže když jsem už byl na Těšínské, uviděl jsem odbočovat do aleje další policejní sedany. Takže moje domněnka, co Bobin spáchal, byla asi vedle. Tolik policajtů vypadalo spíš na nějakou razii nebo domovní prohlídku. Že by se mohla něčeho nezákonného dopustit jeho žena Květa, to se mi samozřejmě nezdálo možné; Bobin ji poslouchal na slovo, ba dokonce nemusela ani promluvit, ta neměla důvod sáhnout k násilí. Určitě se tam policisté sjížděli kvůli Bobinovi.

Trochu mi to vrtalo hlavou, ale už v autobuse jsem na policejní rojení kolem Bobinova domku zapomněl. Hrkavý autobus, tu a tam nadskakující na hrbolatém asfaltu, byl počátkem mé cesty ke konci. Věděl jsem, že tentokrát doopravdy nastane. Byl jsem s ním v té chvíli smířený. Hodně jsem

se napřemýšlel o tom, co má ten člověk „uzavřený, složité povahy, průměrných schopností“ dál dělat. Ale pevně jsem se rozhodl, že šachtu nepodepíšu. To mě kupodivu uklidnilo. Půjdu sice na dva roky na vojnu, možná i kamsi na Šumavu nebo Slovensko, ale snad dva roky vydržím. Budu aspoň cítit, že vojna jednou skončí a že pak snad dostanu novou možnost začít. Na šachtě bych takový pocit nikdy neměl, deset let je moc dlouhá doba. Ani brát si Ivanu jsem nechtěl, to by znamenalo vydat se všanc jejím i mým rodičům. A na to jsem se zatím necítil...

Taky na ostravském nádraží bylo dopolední hodinu znát. Všude sice byli lidé, ale u stánků nikdo, čekárny poloprázdné, jen v hospodě to hučelo jako v úle a cinkaly sklenice. Koupil jsem si jízdenku do Olomouce a vydal se na peron. Ostravské nádraží je nejšerednější ze všech, co znám. Jezdí tu vlaky z podhůří Beskyd, z Moravy, Čech, na Slovensko a do Polska. Na jeho vzhledu se ale důležitost nádraží nepozná. Sešlé nebo rozpadající se budovy, okna a dveře bez nátěru, všude prach, špína a odpadky. A k tomu to dřevěné monstrum, schodiště s nadchody z hrubě opracovaných a hrubě sbitých fošen a trámů, které se vypíná nad střechu hlavní budovy.

Po zakoupení jízdenky v hale se muselo vyjít ven, potom vystoupat nahoru, projít nadchodem a po stejných schodech z fošen sestoupit na peron. Vždycky jsem byl rád, když jsem to měl za sebou a mohl si vlézt do vlaku, usadit se někde v kupé, a potom čekat na okamžik, kdy se rozjedeme, a ta dřevěná příšera zmizí kamsi dozadu, i když bohužel zůstane připravená na svém místě pro příště, až pojedu z Dolin.

Našel jsem volné sedadlo u dveří kupé a zahleděl se oknem přes chodbičku a přes řady kolejí a výhybek na bohem i lidmi zapomenutou část města, k níž pokračovala druhá nádražní lávka. Ani nevím kdy se nadchod a kolonie v Přednádraží ztratily. V okně se míhala krajina kdesi za Jistebníkem. Pomyslel jsem na svůj slib Pepovi, že mu zjistím ukradenou

částku. Ten problém spočíval v dobrém odhadu. Vybavoval jsem si rozhovor s dědou. Rozuměl jsem dobře tomu, že na tom, kolik peněz Milan vzal, dědovi nesejde. Zároveň jsem však věděl, že bych korespondenční lístek Pepovi poslat měl, a to nejen kvůli slibu, který jsem mu dal, ale hlavně proto, abych mu pomohl vyrovnat se se skutečností, že brácha okradl nevlastního otce a tím i svoji mámu.

Pokud děda od něho peníze přijme, bude Pepa upokojený, bude si myslet, že bráchovu zlodějnu napravil, zbaví se výčitek svědomí a zase bude chodit k dědovi a své mámě na návštěvy do Lipůvky. Bude mít rodinu, po které touží, třebaže to sám neříká. Budou spokojeni všichni, Pepa, paní Vefka i děda.

Důležité však bylo, aby děda peníze přijal, nesmí jich být tedy moc. Skoro jsem si byl jistý, že mu Milan ukradl veškeré úspory za léta, kdy ovdověl. A mohly to být desetitisíce. Děda dostával vysokou havířskou penzi, odškodné za plíce a příplatky za roky odpracované navíc. V hospodě sice něco utratil, ale listonoš mu nosil mnohem víc. Musel našetřit hodně – a doma! Nikdy jsem ho neviděl, že by se chystal dolů do spořitelny, nikdy se o žádném spoření nezmínil. Určitě peníze ukládal v kuchyni do kredence nebo ve světnici ve skříni. Ale když napíšu malou částku, Pepa sumě neuvěří. Když moc velkou, bude se zase děda zdráhat peníze vzít. Pořád jsem přemítal o té částce; když jsem dospěl k jednomu číslu, po chvíli se mi znelíbilo a opět jsem vymyslel jiné. Nakonec jsem se rozhodl, že na korespondák napíšu 1200, takovou sumu děda možná pro klid v domě vezme a Pepa ji dá brzy z několika výplat dohromady. Předsevzal jsem si, že to už nezměním.

A potom jsem si zase vzpomněl na Bobinův dům, na podsatitého policajta, který si bral zezadu z auta cosi jako malý kufr, na další příjíždějící policejní sedany, jak vyhazují blinkry a zatáčí do lipové aleje. Co se mohlo u Bobina stát? uvažoval

jsem proti své vůli, přestože jsem si byl samozřejmě vědom toho, že ve vlaku do Olomouce na to nelze přijít.

Teprve po dvou týdnech týdnů, když jsem se do Dolin vrátil a když jsem už na divné shlukování policistů v Lipůvce zapomněl, jsem se od dědy dověděl, že Bobinovi se klíčka na okně tentokrát nesklopila – udržela ho, než přišla manželka z nákupu.

Tehdy, když jsem jel vlakem a přemýšlel o ukradené částce, kterou napíšu Pepovi, jsem byl přesvědčený, že jedna kapitola mého života končí a druhá, mnohem trpčí začne.

Ted' po letech vím, že to byla svým způsobem pravda, ale že jsem se zároveň i stejnou měrou mýlil. Všechno bylo jinak, než jsem předpokládal.

Ze školy mě nevyhodili. Moje rezignace mi kupodivu ve studiu pomáhala. Prolezl jsem tenkrát po Bobinově smrti a prolézal jsem dál od zápočtu k zápočtu, od zkoušky ke zkoušce. Málokdy jsem se dokázal naučit všechno, co jsem se naučit měl, ale obvykle to stačilo. K nároku na prospěchové stipendium jsem sice měl stejně daleko jako Eskymák do Afriky, jenže jsem pořád postupoval; a když jsem se dostal výš, začal jsem věřit, že tu školu opravdu dodělám a rouru s diplomem z Olomouce si jednoho dne přivezu.

Koncem roku jsem se rozešel s Ivanou. Nevěděl jsem si rady, co dál.

Stále víc jsem cítil, jak se z našeho vztahu láska vytrácí. Když jsem přijel do Dolin, neměli jsme si co říct. Připadalo mi to, jako bychom šli od pramínku řeky a zamířili každý po jiném břehu. Čím širší byla řeka, tím více jsme byli od sebe dál. A pokaždé, když jsme se po několika týdnech setkali, se ta vzdálenost zvětšila.

Samotná škola za to odcizování nemohla, nebyl jsem moc horlivý, zaměstnávaly mě jiné věci. Debaty se spolubydlícími na koleji a po hospodách se staly pro mě důležitější, než to, co nás učili kantoři. Od kluků jsem se dovídal spoustu pozoruhodných věcí, na které bych sám asi nikdy v životě nenarazil. A hned se na ně vrhal a horečnatě je studoval. Postupně jsem prodělaval různá intelektuální onemocnění. Od někoho jsem chytil virus Freud. A celé dny a noci trávil mezi libidem, Oidipovým komplexem a nevědomím. Potom jsem se nakazil Ladislavem Klímou a v jednom kuse četl Svět jako vědomí

a nic, mnohé ty Klímovy dlouhé a nekonečné věty, jsem uměl parafrázovat takřka doslova. Zničehonic jsem přešel na Marka Aurelia a antické filosofy. Tak to šlo pořád. Moje poznávací záchvaty neměly žádnou logiku, nenavazovaly na sebe, hledat v nich nějakou souvislost bylo marné, navíc jsem četl různé romány a poezii, jak je kluci nosili na kolej. Většinou na poslední chvíli jsem si uvědomil, že se termín zkoušky nebo seminární práce tak přiblížil, že se už nedá odložit a musím se narychlo začít učit.

Jednou, když jsem se učil na zkoušku z pedagogiky v zastrčené restauraci poblíž centra, si ke mně přisedl z nedostatku volných míst mladý zedník. Začal vyzvídat, co si to čtu a zapisuju, mluvil sice česky, ale do řeči míchal svou „slovenčinu“. Vysvětlil jsem mu, že studuju na zkoušku, chvíli jsme si spolu povídali, a když začal obdivovat mou studentskou svobodu, povzdechl jsem si, že se vyznačuje hlavně tím, že nejsou peníze. Poradil mi, ať k nim chodím dvakrát třikrát týdně míchat maltu, a že budu mít po starostech. Šel jsem hned s ním a zkusil se jeho mistra zeptat. Ten můj zájem o práci uvítal. Můžu začít hned zítra. A tak jsem si začal ještě přivydělávat.

Byla to parta fasádníků, dělali v akordu, což znamenalo, že dostávali plat za odvedené čvereční metry, a opravdu jsem si u nich vydělal víc, než jsem čekal. Kdykoli jsem přišel, ten, co byl u míchačky, vylezl pomáhat na lešení ostatním a mě nechali dole, ať se snažím. Navážet písek, nosit cement, dělat maltu a posílat to výtahem nahoru byla dřina, ale naštěstí s pauzami, když nahoře potřebovali něco opravit, uhladit omítku nebo přesunout podlahy lešení. Brzy jsem tu práci zastal a nezdržoval je.

S mistrem jsem se dohodl, že odpracuju dvacet hodin týdně. Vyřídil mi formality. Pokud zedníci neodjížděli na víkend domů do různých slovenských a slováckých vesnic, pracoval jsem s nimi i v sobotu a neděli. Dařilo se mi těch domluvených dvacet hodin i překročit. Někdy hodiny chy-

běly, ale mistr nad tím mávl rukou a napsal plný počet. Věděl, že jindy to zase nahradím. Dokud nepřijdou mrazy, můžu u nich zůstat. „Jenže jeřabiny už dozrály a nám zedníkům zbudou oči jen pro pláč,“ řekl mi koncem října. Jenže počasí nám přálo a skončili jsme až v půlce prosince. „Ale jestli chceš, můžeš zase přijít na jaře,“ řekl mi mistr při loučení.

Tak ubíhaly dny a týdny, kdy jsem se s Ivanou vůbec neviděl. Ani jí nenapsal. Dokonce na ni někdy ani nemyslel. Konečně jsem si sám musel přiznat, i když se ve mě cosi vzpíralo, že chodit s dívkou, na kterou si celé dny nevzpomenu, není v pořádku. Do Dolin jsem jezdil čím dál méně. A intervaly se prodlužovaly. Vždy sice kvůli škole nebo fasádníkům, ale vycházelo to nastejno. Musel jsem to Ivaně říct.

Bylo před Vánoci. Právě před rokem jsme se seznámili, ale ani jeden z nás se o tom nezmínil. Šli jsme spolu do kina na jakousi ztřeštěnou francouzskou komedii. Nevím, co to bylo. Lidi kolem vyprskávali smíchy. Seděli jsme vedle sebe jako dva manžele po letech. Nedrželi se za ruce. Nesmáli se. Mě trápily výčitky. Myslel jsem na to, co mi tehdy řekla její máma v létě. Teď se její slova naplňovala. Ztrácel jsem odvalu, a zase ji nacházel. Proč bych měl té hodné dívce, s níž jsem prožil tolik krásných chvil, ze setrvačnosti kazit život?

Pozval jsem ji po skončení filmu vedle do kavárny, velké a dlouhé, dokonce s galerií nahoře, plné stolků s mramorovými deskami a úplně prázdné. Trvalo věky, než se objevil číšník se zplihlým motýlkem a ve fraku. Objednali jsme si kávu. Ivana ve stolní desce našla prasklinu a začala ji z rozpaků zlehka projíždět svým alabastrovým nehtem.

„Myslím, že bychom se měli rozejít,“ řekl jsem.

Dokončila cestu prasklinou a její prst se zastavil. Nedívala se na mě, ale na nehet na prasklině.

„To mám za Miloše.“

„Jakého Miloše?“ nechápal jsem.

„Kluka, co jsem ho nechala kvůli tobě.“

Připadalo mi to absurdní, tak nesmyslné, až mě to zmátlo. Jako bych s ní celý čas chodil jenom proto, abych pomstil nějakého kluka, s kterým se rozešla, když byl na vojně. Chtěl jsem protestovat.

Číšník přinesl konvičky s kávou, dva tácky plné nádobí, jednu soupravu postavil před Ivanu a druhou přede mne. V konvičkách na hladině plavala vrstva hrubě namleté a špatně zalité kávy, oba jsme ji lžičkou potápěli. To nás zaměstnalo.

„Kdybys chtěla, mohli bychom třeba spolu někdy zajít do kina.“

„Proč?“ zeptala se správně.

„Jen tak.“

Našpulila svým typickým způsobem spodní ret. Kolikrát jsem ten její bezděčný výraz ve tváři viděl? Jenže teď nebyl z dívčího pohněvání, ale z opravdové ženské hořkosti.

„To ne! Nepotřebuju žádné milosti.“

Ztratil jsem hlavní důvod do Dolin jezdit. Děda s paní Vefkou mě ke svému štěstí nepotřebovali. Když jsem se občas vynořil, srdečně mě vítali, poklábosili se mnou. Ale tak jak to říkával děda – každý máme svůj život, a oni ho měli opravdu svůj, docela dobře si vystačili sami.

Nejspíš i Pepa začal mít stejný pocit jako já. Od dědy vím, že po vrácení peněz k nim často jezdil, zvali ho znovu na nedělní obědy. Pak jednou dvakrát nepřišel a potom se u nich už objevoval jednou za měsíc. Já jsem ho od našeho popíjení v kuchyni nepotkal.

Jednomu jsem ale nerozuměl. Náhle se mi po Ivaně hrozně stýskalo. A někdy jsem se cítil tak osamělý, že bych se za ní nejraději hned rozjel a všechno vzal zpět. Psal jsem jí dopisy, ale nikdy je neodeslal. Přepadal mě nečekaný smutek, až k úzkosti z té ztráty. Ale věděl jsem, že by byla velká chyba, kdybych se těm pocitům podvolil.

Blížilo se jaro. Březen se přehoupl do druhé poloviny. Zdálo se nejen podle data, ale i počasí, že skutečný konec zimy je na dohled. Sníh slézal, i když dopoledne bývalo chladno a v noci přimrzalo, většinu dne svítilo slunce.

Toho dne děda vstal jako obvykle před svítáním. Byl celý život zvyklý vstávat brzy ráno, zato Vefka si ráda pospala. Vyklouzl potichu z postele, natáhl si kalhoty a oblékl svetr na zapínání, přesvědčil se, jestli Vefka spí, třebaže věděl, že se nemusí dívat. Ona měla dobré spaní a nejtvrději spávala právě k ránu. Zavřel dveře do ložnice, opatrně, aby neťukly, a pustil se do zatápnění v kachlových kamnech v rohu kuchyně.

Nejdřív vymést popel, potom naštípat třísky, zapálit noviny a počkat, až se dřevo rozhoří. Jakmile oheň vesele plápolal, přidal lopatku uhlí. Znedlouho se kuchyní začalo šířit teplo. Mezitím v předsíni u výlevky umyl litinový hrnec od včerejšího kafe, nabral do něho vodu a postavil ho na kamnech na prostřední plotnu, která bývala při zatápnění rozpálená nejdřív.

Na stole si nachystal holení. Vždycky se holil v kuchyni v sedě, nakláníje se k malému zrcátku v krabičce na břitvy. A k tomu si potichu pouštěl rádio. Hodiny nad dveřmi ložnice ukazovaly celou, a tak stáhl zvuk a naladil si stanici. Ráno poslouchal Ostravu a večer Prahu, proto teď musel přeladit. Když se ozvalo Už ty pilky dořezaly, pokývl spokojeně hlavou a sedl si k holení. Oholit se patřilo ke každodennímu obřadu; když se podařilo bez škrábanců a říznutí, zlepšovalo náladu. Měl výborné tři břitvy, ještě prvorepublikové, dvě značky Solingen a jednu Zwilling. Střídal je, aby se na každou dostalo. Teď se holil jednou ze solingenek.

Voda na plotně začala vařit, odložil břitvu a šel do ní nasypat meltu. Hned hrnec stáhl na kraj kamen, aby káva nevyškypala. V rádiu skončily zprávy o ničem, které ani neposlouchal, a konečně začala vyhrávat dechovka.

Holil se, nad hlavou mu tichounce zněla hudba emtata, emtata a káva se nádherně rozvoněla kuchyní. Vycházelo slunce. V obou oknech v rohu kuchyně byly vidět mraky, ale místy taky čistá obloha. Možná že zase bude krásný den. Zima letos byla dlouhá, na příchod jara už oba nedočkavě čekali. Až se oteplí, tak kolem desáté, musí se zajít podívat na zahradu, jestli se stromy, které zasadil na podzim, ujmou a jestli se jim daří – možná by potřebovaly pohnojit.

Uklidil holení, přiložil do kamen, přinesl z komory chleba, mléko a máslo, z kredence nachystal cukr a dva hrnky a potom vypnul rádio a zase si shodil svetr a svlékl kalhoty. Ještě si lehl do postele vedle Vefky. Vlézt si zpátky do ještě teplých peřin bylo z každého rána nejlepší. A potom čekat na ni, až se vzbudí. A přemýšlet. Třeba o ničem. Aby bylo v ložnici tepleji, když Vefka vstane a vyleze z postele, nechal teď dveře z kuchyně dokořán.

Okrovými závěsy na okně prosvítalo slunce, zatím do spodního kouta okna. Jak se pohybovaly větve lípy před domem, teď ještě holé, žlutý pruh světla prostupující řídkou látkou prokmitával. Připomněl mu pád benzinky v šibíku. Pamatoval si jen kmitání lampy při pádu, jak narážela o stěny a o výztuž. Až na povrchu zjistil, že se dívá do silného reflektoru na ošetřovně. Proč do šibíku sletěl, si nevzpomínal. Ani na to, co se stalo po pádu, protože mezi padající benzinkou a reflektorem zářícím přímo do obličeje čas zmizel. Doktor mu vyškraboval uhelný prach z ran na tváři.

To se stalo za války, byl zázrak, že přežil.

Nejzajímavější na tom zážitku ale byl právě vymizelý čas. Jak je možné, že kus života náhle zmizí, právě když se stane taková věc, která rozhoduje o životě a smrti? Bez přechodu, bez návazností, prostě kus času chybí.

„Dobré ráno,“ uslyšel její hlas, obrátila se k němu bokem a zřejmě ho už chvíli při rozjímání pozorovala. Její oči byly vlahé, svěží a trochu přimhouřené.

Odpověděl jí a taky se k ní otočil bokem, svou dlaň položil na její hebké předloktí na pelesti.

„Hezky tady voní káva,“ řekla.

Usmál se potěšeně.

„A ty jsi už oholený a slyším, že v kamnech se topí.“

„To mají na svědomí permoníci, víš. Nedají mi spát.“

„Jenomže já se trochu stydím. Kdyby mi třeba ještě loni někdo povídal, že muž ráno vstává a chystá manželce snídani, to bych si o té ženské myslela bůhvíco, nejspíš, že je pěkná potvora.“

„Vždyť na tom nic není!“

„Já si na tu hotovou snídani snad nezvyknu.“

„Budeš muset.“

„To je dobře,“ přitakala Vefka skoro šeptem a pohladila ho volnou rukou po tváři.

Slunce na závěsu přibralo další záhyb a rozšířilo hru světla. Asi opravdu bude krásný slunečný zimní den.

Rozhodla se vstát.

Při vstávání byla Vefka obdivuhodně energická, dovedla takřka rázem přejít ze stavu lenošení do čilosti. Děda tu její ranní proměnu obdivoval. Vylezla z postele, jedním pohybem ze sebe shodila košili a šla si pro podprsenku. Měl prsa, která by ji mohla závidět i leckterá mladá holka. S velikými dvorci a pozvednutými bradavkami. Někdy, když si všimla dědova pozorného pohledu, nechala podprsenku ležet na židli a vklouzla k němu zpátky do postele.

Sledoval, jak si šikovně podprsenku obléká, jak ji nejdřív zapne vpředu, pak ji na sobě otočí, vloží do košíčků velká prsa a nasadí si ramínka. Sám si mezitím natahoval kalhoty a oblékal svetr. Rozhrnula závěs a sluneční svit zalil ložnici a otevřenými dveřmi padl i na linoleum v kuchyni.

K snídani si zase pustili rádio. Místo dechovky už hrála tiše cimbálovka a Jarmila Šuláková zpívala zadumanou píseň o loučení.

„Dnes bude oběd trochu dřív, objednala jsem se dole ve vesnici u kadeřnice na jednu hodinu.“

„Nechám si udělat trvalou,“ oznámila mu asi za minutu, když se jí nezeptal.

Poslední sníh ustupoval, zanechával za sebou nepravidelné bílé koláče, země se ale prohřívala a na zahradě a v sadě se víc a víc ukazovala loňská tráva a s ní spousta práce. Stačil jeden pohled a hned to jasně viděl. Celou zahradu by měl vyhrabat, odstranit z loňské trávy listí a všechny zetlelé věci, vyčistit odtoky u domu i stodoly, Vefka si přála, aby ji přerýl a pohnojil umělým hnojivem její malý záhon, kde si chtěla na jaře pěstovat zeleninu a vysadit slunečnice. To by neměl odkládat. Ze všeho nejdřív se však rozhodl ošetřit kmeny stromů před slunečním svitem. Pustil se do míchání nehasného vápna s trochou nakopané hlíny. Dávat do vápna hlínu mu poradil Gros, zahradník z Podlesí. Prý nátěr vydrží déle a není ke stromům tak nepřátelský jako samotné vápno. Mělo se to ovšem udělat už na podzim.

Viděl, jak Vefka vyšla z domu s taškou, sestoupila po schodech a prošla brankou na alej. Po několika krocích v aleji, ještě skoro u domu, potkala paní Michálkovou, starší ženu, která žila u svých dětí dole v Lipůvce. Vracela se už z nákupu. Zastavily se spolu. Così si povídaly. Když děda umíchal kbelík vápna a pustil se do natírání nejbližších stromů, ještě se bavily.

Natřel jich několik, samé vysokokmeny a polokmeny, tak jak se kdysi vysazovaly.

Vrátil se namíchat si novou várku a uviděl Vefku asi o padesát metrů dál, jak stojí s mnohem mladší paní Slívovou. Než dojde do obchodu, bude znát všechny novinky z okolí, pomyslí si. Za necelé dva roky, co se k němu přistěhovala, se skamarádila skoro se všemi ženami v sousedství. Nezáleželo na věkovém rozdílu, od stařen pro sotva vdané mladé ženy.

Počáteční nedůvěra a podezření, že si dědu vzala pro peníze, pominuly a sousedky ji přijaly jako sobě rovnou. Teď už bylo potěšení takříkajíc na všech stranách.

Chlapi si tolik věcí nepoví jako ženy, i když kolikrát drží spolu víc než ony, přemítal děda s kbelíkem a štětkou v ruce, nejsou tak zvědaví na to, co se kolem děje. Než Vefka přišla, často se mu zdálo, že se měsíce a měsíce žádné události nepříhody. Nyní věděl každý den o nějaké nové hádce, každém usmíření, každé nemoci i občasné pomluvě. Pořád se cosi nového dělo. Někdy to byly vážné věci, třeba manželské rozchody. A nejednou se stávalo, že mu Vefka musela vysvětlovat, jaké jsou mezi aktéry události příbuzenské vztahy, aby se v jejím vyprávění vůbec vyznal. Přitom v Dolínách prožil téměř celý život, kdežto Vefka jen pár let. Prostě si roky složitých rodinných propletenců kolem sebe nevšímal, nepotřeboval to. Jakmile se objevila Vefka, dostaly okolní rodinné vztahy význam a začal i on chápat, kdo je čí bratranec nebo neter.

Jsmo opravdu udělání jinak. Z jiné hlíny. Někdy dost nepovedeně. To si vzpomněl na Bobina. Teď už mu ho bylo spíše líto. Smutný případ chlapa, kterému pořád překáželo to, co měl v kalhotách. Budiž mu země lehká. Ale někteří chlapi jsou fajn, kolik takových dobrých chlapů na šachtě poznal, a tady v Lipůvce třeba Škrla, co vezme do ruky, to umí, anebo Slíva. No Slíva – a právě ten se mě musí ptát, proč s Vefkou nechci žít jen tak, proč si ji musím brát. Že k manželství vlastně nemám důvod. Právě on, který je rozumnější než mnozí jiní chlapi, mi položí takovou nechápavou otázku. To bych od něho nečekal. Ale omluvil se. Když jsem mu vysvětlil, že chci Vefce dát pocit bezpečí, to jediné, co ji můžu ještě dát, přiznal sám, že ho zmátl můj věk.

Vefka se na Lipůvce bavila, tentokrát zase s paní Grocholovou, která přišla až k plotu zahrady a chytila se oběma rukama horní trubky v rámu.

Možná že nic tak neuklidní chlapa jako spokojené povídání jeho ženy se sousedkami, napadlo ho. Působí jako výmluvné znamení, že život je v pořádku. A dostal chuť dneska udělat na obnažené březnové zemi a taky ještě v domě co nejvíce práce.

Poobědvali spolu a Vefka se pustila do pomývání nádobí. Chtěl jí pomoci, aspoň s utíráním, ale nedovolila to. Lehl si tedy na otoman k dečce s myslivcem a dal si paži pod hlavu. Až odejde ke kadeřnici, pustí se do zanesených odtoků, do nejspínavší práce. U kadeřnice bude nejspíš dvě tři hodiny, stačí je mezitím v pohodě vyčistit včetně okapů. Když Vefka přijde, bude už umytý.

Začala se v ložnici oblékat, vzala si jinou halenku a károvaný svetřík. Dala si do kabelky peněženku, na chvíli se zamyslela, jestli má všechno, co potřebuje. Potom si vzala baloňák.

„Je hezky, nebudu si brát zimmník,“ oznámila dědovi.

„Máš pravdu, venku je teplo.“

„Tak já jdu.“

„A jak tě poznám, až přijdeš? Podle té kabelky a toho baloňáků?“

„Já se ti představím,“ usmála se.

Když odešla, najednou to dědovi nedalo, vstal z otomanu a šel do ložnice podívat se na alej. Nepochopitelné nutkání se na ni ještě podívat, jak vychází z branky a jak jde dolů do vsi, vůbec ne nepříjemné, spíše naopak.

Skutečně vyšla z branky, zamířila dolů do vsi a zničehonic se zastavila na místě. Asi přece jenom něco zapomněla. Teď se pro to vrátí. Odvrátil se od shrnutého závěsu na okně, že půjde do kuchyně, ale pohyb nedokončil. Něco se mu nezdálo. Podíval se znovu na alej.

To, co uviděl, bylo naprosto nečekané; Vefka ležela na kamenité cestě, rozhozené ruce, rozepnutý baloňák a její kabelka opodál. Vyděsil se, ale vlastní pocity moc nevnímal.

Jediný pohled a okamžitě dostal strach, že se stalo cosi neodvratného. Jak mohl na dálku rozeznat osudovost příhody, byla záhada. Později když o tom přemýšlel, nešlo mu to na rozum.

Rozběhl se ven. Běžel k ní tak jak byl, v trepkách.

Oči měla zavřené. Zuby zaťaté, zkusil jí nahmatat puls na krku, neucítil nic. Dalším hledáním tepu se nezdržoval, obrátil ji na bok a vypáčil jí ústa. Zatřásl s ní. Položil ji na záda, přiložil ucho na károvaný svetr a po chvilce uslyšel váhavý puls. Žije! Musím ji zachránit!

Takové okamžiky zažil na šachtě, neudivilo ho proto, že dokáže rozumně uvažovat. Položil Vefce hlavu na svou paži. Rozhlédl se alejí, jestli není někdo na blízku. Směrem k Böhmovu obchodu byla prázdná cesta. Pohlédl na druhý konec aleje, od orelského hřiště přicházel chlapec s brašnou na zádech. Šel ze školy.

Setkali se pohledem. Chlapec se lekl, jak by teprve teď uviděl paní na zemi a klečícího chlapa vedle ní.

Zůstal stát.

„Synku, neboj se... Pojď sem blíž... Opravdu se neboj... Musíš mi pomoci... Zajdi do toho domu, jak u něho stojíš... Tam vedle... Do té branky... Otevře ti jedna paní... Řekni jí, co se stalo... Ať sem přijde!“

Chlapec se konečně rozhodl, že neuteče a starého pána poslechne – vešel do branky, k níž mu ukazoval bradou. Děda doufal, že paní Slívová je doma. Viděl ji sice, že dopoledne byla nakupovat, ale mohla mezitím odejít někam pryč..

Uvolnil Vefce límeček halenky, svlékl ji z ramene baloňák, který ji škrtil na hrudi. Jediné, co se teď dalo dělat, bylo dostat ji rychle do nemocnice. Naslinil si prsty a přidržel je před nosem i před rty. Nevěděl určitě, ale zdálo se mu, že ucítil její dech.

Vtom přišla paní Slívová, chlapec zůstal stát kus za ní a zvědavě nakukoval.

„Proboha... Jak vám mám pomoci, pane Heinrich?“

„Chtěl bych ji odnést domů,“ řekl paní Slívové. „Počkáte prosím u ní a já poletím zavolat sanitku!“

Vzal Vefku pevně pod šíjí a druhou rukou pod koleno a pokusil se s ní vstát. Zvednout bezvládné tělo ze země je těžké i pro mladého chlapa, už si myslel, že to nedokáže, ale s vypětím sil se mu na druhý pokus přece jen podařilo zemskou tíží překonat. Zamířil s Vefkou v náručí domů.

Paní Slívová běžela před ním. Pomáhala mu aspoň tím, že přidržela branku a potom otevřela venkovní i kuchyňské dveře. Zanesl Vefku na otoman v kuchyni. Položil ji na záda, vytáhl zpod těla její zapomenutou ruku. Narovnal si strnulý hřbet a začal popadat dech. Jakmile se trochu vydýchal, položil ucho Vefce na hrud'. Zkusil, jestli uslyší její srdce. Snad slabě tlouklo, možná že ho slyšel. Byl ještě moc udýchaný.

„Otřete Vefce čelo a spánky vlhkým hadrem, v koupelně najdete ručník nebo nějakou žínku – poběžím do obchodu ale hned se vrátím!“

Nechal jí s paní Slívovou o samotě.

Vyběhl z domu a utíkal nahoru alej k Böhmům. Záchranku se mu podařilo zavolat hned. Domluvil se s paní na dispečinku rychle.

Jenže sanitka přijela až za víc než půl hodiny. Mezitím Vefka procitla, otevřela nechápavě oči. Obličej podivně ochrnutý. Nedokázala promluvit. Snažila se na něco zeptat. Děda ani paní Slívová jí nerozuměli. Čekání na lékařskou pomoc bylo nekonečné...

Konečně se venku ozvala siréna.

Děda utíkal na Lipůvku. Když uviděl beze spěchu vystupujícího doktora, neodpustil si rozhněvanou výčitku, unavený starší doktor se ale nerozčílil, v klidu mu vysvětlil, že dříve to bohužel nešlo.

Poslechl si Vefku stetoskopem a potvrdil, že slyší její srdce. „Asi iktus,“ prohodil. Když se ho děda zeptal, co to je,

už mu neodpověděl. Nechtěl nic vysvětlovat. Odvezou ji do nemocnice na Fifejdy, tam jí vyšetří a pak se uvidí. Zavolal sanitáky.

Vefku naložili a odnesli do sanitky. Když chtěl děda nastoupit s ní, řidič mu nastavil paži, že prý dovnitř nesmí. Na to byl děda připravený. Zatímco s paní Slívovou čekal na lékařskou pomoc, stačil se převlíct, nachystal si doklady, které myslel, že bude potřebovat, a taky peníze. Teď vytáhl dvě zelené bankovky, jednu podal doktorovi a druhou šoferovi.

Sklopili mu sedátko vedle Vefky. Chytil ji za ruku, která byla teplá, ale bezvládná.

V nemocnici začalo čekání. Sanitáci s doktorem a Vefkou na nosítkách zmizeli za neprůhlednými skleněnými dveřmi a jeho odkázali do čekárny. Byl návštěvní den. Přicházely a odcházely návštěvy v zimním oblečení, střídali se pacienti v nemocničních županech. Konečně se objevila sestra a odvedla ho do kanceláře sepsat formulář – jméno, datum narození, počet dětí.

„Dnes k ní už nemůžete, přijďte třeba zítra,“ řekla, když skončila se zapisováním. „Dobu návštěv najdete na vstupních dveřích.“

„Ale...“

„Co ještě?“

„Chtěl bych vědět, co se mé ženě stalo.“

„To vám smí říct jenom lékař.“

„Mohl bych s ním mluvit?“

Nejdřív, že teď pro něho nemůže dojít, potom že neví, kde je. Pak se přece jenom zvedla a odešla ho hledat.

Po chvíli se vrátila s vysokým, štíhlým mužem v bílém plášti a v brýlích.

„Jedná se o rozsáhlou mozkovou mrtvici, možná rozhodnou nejbližší hodiny. Může zemřít. Víc vám teď nejsem schopný povědět,“ pravil.

„Mužu počkat?“

Lékař pokrčil rameny. „Můžete... Když chcete... Jenže nevím, jestli později budu vědět víc...“

Děda se vrátil do čekárny.

Skončily návštěvy. Zůstal v čekárně sám. Zpozorovala ho jedna ze sester, kterou zatím ještě neviděl, jak nehybně sedí u jednoho ze stolů.

„Tady nemůžete být! Je po návštěvách. Jděte ven, za chvíli oddělení zamykáme.“

„Jak se vede, paní Heinrichové, mé paní?“

„Nevím. Musíte se ptát doktora.“

Počkala na něho, až vstane, a vyvedla ho z oddělení. Zapadly za ním neprůhledné dveře s kuličkou místo kliky. Ocítl se u nákladního výtahu. Schodiště bylo široké a mohutné, takže i prostor před výtahem byl větší než čekárna. Vedle výtahové šachty bylo dvojité vysoké okno a pod ním nízká lavice. Skoro v jednom kuse hučel a hrkal výtah. Jezdil z přízemí do vyšších pater, tady se neotvíral.

Ještě to nebolí. Člověk ví, že bolest přijde, že ji v sobě má připravenou k vyšlehnutí, ale zatím je za sklem a zdá se, že ani neexistuje. Když umírala Žofka, byl ochrnutý stejně. Tenkrát se nechal přesvědčit a jel domů, ale k ničemu to nebylo. Musí vědět, aby mohl cítit. A pořád je tu naděje, že jakákoli dobrá zpráva dokáže, že hrozící bolest není skutečná. Že ho propustí a sevření povolí.

Večer vyšel z oddělení vysoký doktor v brýlích s menším, ramenatým kolegou. Byli zabrání do hovoru.

Děda vstal z lavice.

„Vy jste ještě tady?“ podivil se vysoký doktor.

„Jak je mé paní?“

„Bohužel – beze změny,“ řekl. „Mně končí služba. Pokračovat bude tady doktor Kubeš, ptejte se jeho.“

Malý ramenatý doktor s dobráckým úsměvem podal dědovi ruku a silně ji stiskl.

„Myslím, že byste měl jít opravdu domů a přijít až v návštěvních hodinách,“ řekl. „V tom stavu, v jaké je vaše paní, nejsme s to žádnou prognózu stanovit.“

„Já bych ještě zůstal,“ hlesl děda.

„No dobře,“ souhlasil menší doktor.

Odešli, oba seběhli s elánem po schodišti do prvního patra a děda se zase posadil.

Ramenatý doktor se po chvíli vrátil, vyslal k dědovi další přátelský úsměv a odemkl si svým klíčem z kapsy skleněné dveře. Netrvalo dlouho a z těchže dveří se vynořila sestřička s hrnkem čaje pro dědu. Tu sestřičku taky ještě neznal, mladá tlustší holka.

„To vám posílá pan doktor. A taky vám vzkazuje, že byste měl jít domů.“

V okně za jeho zády se setmělo a místo obvyklého večerního osvětlení se rozsvítila nouzová světla přímo nad schody. Za skleněnými dveřmi cosi zářilo, ale ne blízko skel, takže i tabule jakoby potemněly. Přestal jezdit výtah. Ticho.

Náhle se na tabulích skla mihly stíny, vyšel ramenatý doktor a za ním baculatá sestřička s nějakými papíry. Zamířili k němu, rychle vstal.

„Je mi líto, vaše paní skonala,“ podal soustrastně dědovi ruku, tentokrát bez úsměvu.

„Upřímnou soustrast,“ řekla malá baculatá sestřička a předala mu jakýsi papírový sáček. „Její osobní věci, naušnice, řetízek, prstýnky, a tady byste mi to měl podepsat,“ podala mu plnicí pero.

Strčil sáček do kapsy saka a podepsal lístek na podložce, kterou mu sestřička přidržela.

„Je už po jedné v noci,“ řekl doktor přihlížející, jak se děda snaží roztřesenou rukou napsat své jméno. „Nebudete mít problém dostat se domů?“

„Ne,“ řekl děda, „nebudu.“

Uvnitř nemocnice se topilo, venku byla překvapivá zima. V paměti měl pořád ještě ten hezký sluneční den, letos jeden z prvních. Přitáhl si límec saka. Zimní kabát si zapomněl vzít. Měl sice pulovr, ale na takovou studenou noc nebyl oblečený. Kromě toho foukal vítr.

Zamířil k jámě Šalamoun. Samotné město bylo vlastně neosvětlené, jen sem tam tmou narušovala ojedinělá pouliční lampa. Obloha jednolitá, zatažená a černá. Na těžní věži zářily reflektory a z oken strojovny taky vycházel jas. Vydal se na Frýdlantský most a hned se mu připomněla koksovna a briketárna sirným a dehtovým smradem. Tovární budovy a cesty mezi nimi byly téměř neosvětlené, jenom železniční trať pod mostem byla dobře vidět, lemovaly ji špalíry sloupů s osvětlením. Na obzoru se objevovaly plameny z Vítkovic. Na vysokých pecích hořel odpouštěný kychtový plyn. Poblíž duněl vlak, který nebylo vidět.

Náhle se nocí rozlehl mohutný a hluboký řev lva nebo tygra, prostoupil všechny zvuky noci; koně a zebry poplašeně zarehtaly, do toho se přidal štěkot psů a lidský hlas, okřikující zneklidněná zvířata. V zimovišti cirkusu, kruhovém stanu ze dřeva postaveném vedle trati na Bohumín a v okolo něho nakupených maringotkách, procítal život, jakoby ho probudila nějaká můra ze sna.

Děda v duchu spatřil lachtana kývajícího se ve stání pro koně, tu hadici pověšenou na kohoutku. Ten obraz se mu vynořil v mysli jako skutečný. Jednou s Vefkou se byli v zimovišti cirkusu podívat na zvěřinec. Nejvíce mu z něho utkvěl v paměti právě ten lachtan, jak umírá ve stání pro koně, jak ho polévají hadicí a jak nic nechápe. Ocítl se v úplně cizím prostředí, blízko projíždějících vlaků, hřmotících aut ze silnice, pískajících a hlomozících fabrik. Podivný tvor v podivném světě, jemuž nerozumí a ani neví, proč do něho patří.

Cítil se zrovna tak. Je na světě z neznámého důvodu a z neznámého důvodu vnímá, myslí, cítí a žije. Nikdy toho

moc nechtěl, jenom najít bytost, kterou bude mít rád a aby to bylo vzájemné. Právě ji ztratil a nic nedávalo smysl. A najednou s úlekem pocítil, že v té chvíli začíná věřit v existenci Boží. Už párkrát v životě se mu stalo, že byl víře blízko. Teď to přišlo jako jasný záblesk, vše prostupující osvětlení, vůbec ne osvobozující, ale přece jen naznačující úlevný směr, jímž se lze vydat, aby se člověk bolesti zbavil a jednou se se svým údělem snad smířil...

Zlostný křik na zimovišti se proměnil v domlouvání. Mužskému hlasu se pozvolna dařilo zvířata utiшит. A vrátilo se noční netknuté ticho. Samozřejmě až na to ustavičné hučení vlaků a strojů v dálce.

Děda přidal do kroku, aby se co nejrychleji dostal z větru na mostě k budovám za železnicí a k neonovému nápisu Textilia-Ostravica. Autobusy na Havířov, které jezdily přes Doliny, měly stanoviště na náměstí za divadlem. Že by mohl přespat u dcery v Porubě, ho sice napadlo, ale hned tu možnost zavrhl. Nechtěl se s ní nyní setkat.

Když procházel kolem hotelu Pallace, kde už bylo v kavárně i v dalších místnostech liduprázdno a úsporně zhasnuto, zahlédl v recepci vrátného, jak si u lampičky čte noviny.

Zadul povichr plný zvířeného prachu. Musel zavřít oči a jít chvíli poslepu.

Konečně dorazil k divadlu. V řadách za sebou na prostranství za divadlem dřímalý autobusy. Vypnuté motory, za okny tma jakoby hmotná. Kromě pohybu skipovacích vozů a ustavičně šlehajících plamenů z Žofínské huti hned za náměstím všude mrtvo a prázdno. Na jednu z vysokých pecí hlomozivě stoupal vůz s železnou rudou, nahoře se s rachotem vyklopil a z pece vyrazil oživlý dým a oheň. Na druhé peci prázdny vůz zase řinčivě sjížděl.

Zadul vítr a zatočil prachem na zemi, přibral i štiplavý kouř z huti.

V přízemní budově u Černé louky se na pergole houpaly rozsvícené žárovky. I uvnitř v čekárně se svítilo. Aspoň se ohřeju, než mi to pojede, pomyslí si. Už mu byla hrozná zima, začínal se třást.

Když přišel blíž, viděl, že je v čekárně uklizeno, podlaha umytá a židle na stolech. Zmáčkkl kliku u dveří, ale ta ho nepustila. Teprve tehdy pochopil. Uklízeno a zavřeno. Aspoň, že nechali venku viset plechový jízdňák; po chvíli zjistil, že autobus mu jede až o půl čtvrté ráno.

Co teď? Vítr zalezal až na tělo, prostupoval tkaninou jako by vůbec nebyl oblečený. Za chvíli mu budou drkotat zuby...

Vrátil se zpátky k divadlu, kde si všiml výklenku, v němž se možná může skrýt před náporu větru a jeho tančícími víry. Našel ho. Opřel se o chladnou zeď.

Ne... Bůh ne... Věděl, že se bohužel s darem víry nenarodil... Že nemá, na koho se obrátit... Že je sám... Sám s tou zdí za zády.

„Moja Vefka,“ zašeptal, „moja Vefka...“

Po tváři, obrácené k odleskům ohně z huti, mu stékaly slzy a brzy před sebou viděl jenom barevné, rozmazané skvrny. Utřel si obličej rukávem jako malý kluk. Potom vytáhl z kapsy saka papírový sáček, který mu dala sestřička v nemocnici. Prohlédl si, co v něm je. Řetízek s křížkem, prstýnek, náušnice. Uviděl v něm hodinky. Vyndal je ze sáčku a zahleděl se na ně. Bílé ručičky na bílých číslech a černém ciferníku, hnané pružinou a odměřované nepokojem... Ukazovaly deset minut po druhé.

Jdou, jdou nepostřehnutelně a nesmyslně dál, jdou k dalším a dalším číslicím... A půjdou pořád... Pořád vlastně nepůjdou... Uvědomil si to... Jen tak dlouho, dokud se nespotřebuje síla, kterou do nich vložila Vefka při posledním natažení... Vždyť on sám je už přece podruhé natahovat nebude... Nemá proč!

Nevěděl jsem o tom. Tehdy jsem domů ani do Dolin moc nejezdil. Zaujala mě škola. Po letech vysedávání v posluchárnách a plnění nezbytných povinností jsem do školy spěchal s napětím a vzrušením, pečlivě si dělal poznámky, vyhledával literaturu po knihovnách, četl dlouho do noci ve společné kuchyňce na koleji, vášnivě mě bavilo studovat.

Mohl za to pán jménem Česlav Bukva.

Zvláštní jméno a trochu legrační postava. Muž po padesátce se silnými brýlemi, kulaté břicho jako mají pivaři, řídké vlasy po stranách pleše a stále pootevřenou pusou, třebaže jenom poslouchal. Neohrabané pohyby, jakoby zpomalené, dovršovaly jeho vzhled ňoumy. Šla o něm pověst, že je to nesmírný dobrák, který ještě nikdy nikoho nevyhodil od zkoušky. Kantor, který uvěří i nejabsurdnějším výmluvám studentů a z něhož je docela snadné si utahovat. Pouhý docent, který asi navždy zůstane docentem.

Dostali jsme ho na předmět nazvaný Některé otázky marxistické filozofie.

Hned při první přednášce se mi zdálo, že je to opravdu trouba, ke kterému nebudu muset vůbec chodit. Začal tím, že považuje za nutné se představit a přiblížit svůj život, abychom věděli, s kým máme tu čest. Ujistil nás, že marxistickou filosofii nejen vyučuje, ale že prý je přímo od přírody marxista. Následoval nudný životopis, v němž všechno směřovalo k tomu, jak se jednoho dne stane učitelem na střední škole.

Kromě nudného popisu jeho životní dráhy hrozně vadilo, že špatně mluvil. Šlapal si těžce na jazyk, ráčkoval a navíc vůbec nedokázal vyslovit písmeno *l*. Místo „přihlásil jsem se na vysokou školu“, říkal „přihiuasiu jsem se na vysokou škou pedagogickou“. S takovou řečovou vadou jsem se ještě neseťkal. Navíc u učitele. Zvlášť komicky působilo, když se do svého povídání bezděky citově vložil:

„Tenkrát na škouním výuetě do německého Tübingenu jsem zůstat stát před pamětní deskou Georrga Wiuheuma Frriedricha Hegeua a nevědeu, že jednou budeme koueg-ové!“

Na druhé přednášce jsem ale zpozorněl. Když začal líčit, jak Marx postavil Hegela z hlavy na nohy, bylo to tak zajímavé, že mi jeho zpotvořená výslovnost přestávala vadit, brzy jsem si ji ani neuvědomoval. On totiž nepřednášel o Marxovi a jeho filozofii, ale právě o Hegelovi. Z pouček a obtížně zapamatovatelných pravd, které jsme se zatím spíš učili nazpaměť, než jim rozuměli, se najednou vyklubalo pozoruhodné přemýšlení o životě.

Jeho způsob přednášení mě nadchl, takové přednášky jsem ve škole zažil poprvé. Nebyl jsem ze studentů sám, koho zaujal, ale mnozí se přece jenom z lavic vytratil. Rozhodli se využít docentova dobráctví. Odrazoval je hlavně svým odbočováním, důkladným a komplikujícím sledování tématu, přednášel v ohromujících odbočkách. Když řekl: A tady si uděláme malou odbočku k Hegelovu pojetí práva, následoval gejzír myšlenek o svobodě, jaké jsem zatím nikdy neslyšel a které by mě ani vzdáleně nikdy nenapadly, přesných, samozřejmých a pro mě zcela objevných.

Jednou nám Bukva předem oznámil, že příští hodinu si uděláme trošku větší odbočku, jelikož vývoj filozofického myšlení se nezastavil. Že si povíme něco o francouzském mysliteli, jezuitovi jménem Pierre Teilhard de Chardin, jehož kniha Místo člověka v přírodě právě v českém překladu vyšla.

Odbočka se protáhla na celou sérii přednášek. Tenkou knížku Místo člověka v přírodě se mi podařilo koupit a jedním dechem přečíst, ale Bukva přednášel nejen o ní. Musel Teilharda de Chardina prostudovat z cizojazyčných překladů nebo přímo z francouzských originálů. Marxista od přírody

měl hlubokou potřebu věřit – a ta se mu v učení jezuitu Teilharda de Chardina naplňovala.

Právě přednášel o úsilí člověka vidět a ukázat, čím se stává, když do posluchárny vešla úřednice ze studijního oddělení, sklonila se ke studentovi sedícímu nejbližší u dveří a na něco se ho ptala.

Ukázal na mne.

Vydala se uličkou k nižší řadě, kde jsem seděl. „Vy jste Vladislav Morský?“ optala se potichu. Když jsem přisvědčil, pokynula mi rukou, abych šel s ní. Teprve až jsme vyšli z posluchárny, stručně mi vysvětlila, oč jde.

„Máte u nás telegram. Hledali vás už na koleji, ale potom ho přivezli k nám.“

Ještě nikdy jsem do Olomouce žádný telegram nedostal. Vyděsilo mě to, věděl jsem dobře, co telegramy znamenají. Vždy oznamovaly něco zlého a někteří studenti se po obdržení telegramu na kolej ani nevrátili. Myslel jsem na tatů a jeho občasné potíže se srdcem. Ale jako vždy, když se člověk bojí jednoho, přihodí se druhé, úplně nečekané a tím možná ještě horší, protože na to, co přijde, není připravený.

„Vefka zemřela. Pohřeb bude ve čtvrtek odpoledne ve dvě hodiny v ostravském krematoriu. Přijed. Rajmund,“ četl jsem.

Nemohl jsem to pochopit, četl jsem ten telegram znovu a znovu, jako kdybych ztratil schopnost číst. Teprve po několikáté, když jsem slova začal trochu vnímat, jsem se zastavil na dni v týdnu. Čtvrtek? To bylo už zítra.

Ostravské krematorium stálo uprostřed hřbitova a k jeho schodům vedla přímočará cesta, vysypyná šedým říčním pískem. Část jeho kupole a komín ze žároviště čnely nad koruny stromů mezi hroby. Vzpomněl jsem si na pramínky černého kouře, které jsem vídával stoupat k nebi z okna redakce. Teď z postranních průduchů komínu nevycházelo nic.

Budovu krematoria, postaveného na půdorysu osmiúhelníku, obrůstalo téměř až ke kupoli cosi jako břečťan. Z temné zeleně, která v pohodě přečkala zimu, vystupovaly pískovcové ošlapané schody. U nich stál urostlý muž v padnoucím kabátu, hnědém obleku a s černou kravatou. Když jsem přišel blíž a uviděl jeho obličej, hned mě napadlo, že to bude Olda, nejstarší z Vefčíných synů, který do Dolin ani jednou nepřišel. Výrazné rty, stejný tvar očí, stejné rysy ve tváři – všechno svědčilo o jeho příbuzenství s Vefčinou rodinou.

„Měl by tady být pohřeb, ale vevnitř skoro nikdo není?“ oslovil mě místo pozdravu.

Už jsem v krematoriu na pohřbu parkrát byl. Vysvětlil jsem mu, že všichni jsou pravděpodobně v čekárně pro pozůstalé. A skutečně tam byli: Věrka s manželem, Pepa, děda, Milan, manželé Slívovi i sousedky z Lipůvky. Po chvilce mlčení pro nás přišel zřízenec a odvedl nás do smuteční síně.

Katafalk s rakví, na ní kytice krásných rudých růží od dědy se stuhou Poslední sbohem – nejspíš od našeho zahradníka Grose. Mi se podařilo včera na nádraží koupit kytíčku sněženek, možná že se k pietnímu aktu příliš nehodila, ale jakmile jsem ty bílé kytky uviděl v košíčku prodavačky, vybavil se mi úsměv paní Vefky, když mi nosila večeri mezi dvěma talíři, a zachtělo se mi je přinést – šel jsem je položit ke katafalku. Už tam bylo pár různobarevných růží a karafiátů.

Smuteční síň zela prázdnotou. Kromě příbuzných, kteří se usadili vpředu, hleděly na katafalk svými prázdnými opěradly většinou řady černých židlí. Manželé Slívovi si vybrali

místa v třetí řadě a za nimi usedly tři sousedky z Lipůvky a nějaké dvě neznámé paní, které určitě nepocházely z Dolin. Odhadoval jsem, že budou z Havířova, kde před svatbou paní Vefka žila, nejspíš její kamarádky. Posadil jsem se k dědovi, který měl z jedné strany volno a z druhé seděl Pepa a rodina paní Vefky.

Varhany za katafalkem spustily Fibichův Poem. Zapíchl jsem oči do sbíhajících se křivek geometrických obrazců, které zdobily stěny kolem rakve, a se studem myslel na své rodiče. Když jsem se s nimi chtěl včera večer domluvit o pohřbu, táta spustil pohoršeně:

„Jaký pohřeb? Kam bychom chodili? Copak jsme nějaká rodina?“

„Přece víte, že paní Vefka zemřela!“

„Víme, děda nám přivezl parte,“ potvrdila máma.

„No...“ chystal jsem se promluvit.

„No, kondolovali jsme mu,“ řekla máma.

A potichu dodala: „Aspoň bude od té ženské konečně pokoj.“ Řekla to ale tak tiše, že jsem si vůbec nebyl jistý, jestli jsem správně slyšel.

Tak se rozcházíme. Podáváme si pod schody krematoria ruce. Nejprve odchází paní Věrka se svým manželem, zajištěným zaměstnancem elektrárny. Možná jednou budou mít děti a začnou se tvářit přívětivěji.

Loučí se elegantní Oldřich. Nic o něm nevím a už se ani nedovím. Jak jde cestou od krematoria, sundává si kabát a skládá si jej přes ruku, protože hřeje slunce a začíná opravdové jaro.

Pepa s Milanem přemlouvají dědu, aby s nimi šel v Ostravě do hospody. Nechce o tom slyšet. Naléhají, že by se patřilo připít si na matčinu památku. Nedá se přesvědčit. A tak oba bratři dědu obejmou, podají si s ním ruce a zase ho obejmou. Odcházejí. Vidím jejich záda, mluví spolu a Pepa gestikuluje.

Jeden zestárne v dole, druhý asi skončí v base. Vlastně nevím, taky je už nikdy neuvidím.

Možná bych měl též jít za svým Česlavem Bukvou a jeho francouzským jezuitou. Místo toho vykročím s dědou a mlčky jdeme spolu na autobus do Dolin.

Na křižovatce vystoupíme.

„Zajdeme Na Špici? Dáme si aspoň jedno pivo!“

Děda se tázavě podívá na puky svých kalhot, patří k obleku, který si nechal na svatbu ušít, a teď ho má na sobě. V parádním svátečním oblečení se Na Špici nechodí. Ale řekne: „Dobře, vždyť je to jedno!“

Projdeme dvojími lítacími dveřmi, hospoda je teď odpoledne před čtvrtou ještě poloprázdná.

„Zdrav, Rajmunde!“ pozdraví dědu bývalý řezník Matušínský, ten, co chtěl před dvěma roky o Štědrém dni vymámit na dědovi betonové prasečí korýtko. Sedí na Bobinově místě pod výčepem a hádá se s Pončou, nevšímavě umývajícím za pultem sklenice.

Pozdraví dědu a pokračuje v hádce: „Dáš mi to pivo a velkou, nebo nedáš?“

„Nedám.“

„Brzy na vás všechny dojde, nemysli si! Už se to v Praze mele!“

„Tady nejsme v Praze,“ řekne Ponča a s klidem si dál cosi za pípou kutí.

Zahlédneme u stolu pod oknem pana Slívu s manželkou. Přijeli o autobus dřív. On pije velké pivo a ona malé. Zamíříme k nim. Můžeme si přisednout? Samozřejmě...

„Čteš noviny? Máme svobodu slova! Víš, co to znamená? Půjdete do prdele! I s tím tvým Sovětským svazem!“ huláká Matušínský.

„Tak nalej!“ vyzve ho ještě důrazněji.

„Nenaleju,“ říká Ponča. „Podnapilým nenalévám!“

„Odkdy?“

„Přečti si to,“ ukáže Matušínskému na stěnu, kde visí v rámečku provozní řád.

Potom mu přece jenom donese pivo i tu velkou štamprli. Obojí ošizené.

Paní Slívová se zadumaně dívá na dědu, který sedí se sklopenou hlavou. Dlouho se na něho dívá a přitom sama vypadá bezradně. Jinak je to veselá, společenská paní.

„Zas bude dobře, pane Henrich,“ řekne. „To, co jste prožil s paní Vefkou, vám už nikdo nevezme. A vím, že to bylo hezké!“

Děda zvedne hlavu, tázavě se na ni zadívá.

„Opravdu to víte?“

„Vím.“

„Vefka vám někdy něco říkala?“

„Ne, neříkala. Nemusela. Sama poznám, kdy je druhá žena šťastná...“

„A o čem jste se posledně spolu na Lipůvce tak dlouho bavily, tehdy když šla nakupovat?“

„Hlavně o vlasech. Jestli se má nechat ostříhat na krátko, jaký odstín barvy si má dát, co jí bude slušet...“

Ve vážném pohledu jejího manžela, který zatím mlčel, se mihl úsměv.

„Svoboda slova... To je začátek vašeho konce, abys věděl!“ ječel Matušínský. „Jako u masařské pistole: Potáhneš za šňůrku, a jak ji pustíš, prásk, kráva už ani neví, že byla teletem!“

„Jsme bratři a máme družbu, blbče, jestli to nevíš?“ prohodí otráveně hospodský. Už mu přibývá práce. Hospoda se začíná zaplňovat. Hlasy zesilují a houstnou. Stejně jako dým v lokále.

Brzy se zvedáme, jako by nás to každého táhlo domů, na dlouhé popíjení nikdo z nás nemá chuť.

Z křižovatky jdeme společně. Po úzkém chodníku Těšínské silnice můžou jít vedle sebe pouze dva. Kráčíme s dědou

za manžely Slívovými, ona se přidržuje svého muže a my dva automaticky svorně sledujeme šev půnčoch na jejích pěkných lýtkách.

Vcházíme do aleje. Projdeme kolem rolety Böhmov obchodu, mjííme domek vdovy po Bobinovi a po pár krocích se loučíme. Slívovi pokračují dál, my vcházíme do naší branky a míříme k verandě. Odemknu. V předsíni se děda vydá vlevo do dveří a já vpravo.

Ještě než vstoupí do své kuchyně, se zastaví a řekne mi:

„Jeď do školy. Nemusíš se mnou být. Jsem zvyklý žít sám, neboj se!“

Jednou před půlnocí – asi dva měsíce po tom, co jsem narovnal knihy do polic přivezených od pana Böhma po zrušení obchodu – jsem zaslechl v knihovně pískání. Že by se mi sem do knih nastěhovaly myši? Prohlédl jsem skoro všechny regály, hlavně ty blízko podlahy, a nic! Třeba se mi to jen zdálo, pomyslel jsem si a chystal se pokračovat v psaní. Právě jsem měl rozepsanou větu „*co by se podobalo tamtomu oblaku*“ – a dál následovala prázdná plocha dřevitého papíru. Úplně se mi vykouřilo z hlavy, o čem píšu a co by ta věta mohla znamenat. Můj tvůrčí plamen, nebo spíše janíček zhasl a zbyl pouze kouřící knot. Nevěděl jsem najednou, jak dál, a navíc jsem začal mít podezření, že jde o nějakou hloupost, co teď píšu, a že dokonce i to, co jsem napsal včera, minulý týden a kdykoli předtím jsou nesmysly. Když se člověka zmocní takové pochybnosti, stane se vytřeštěncem zírajícím tupě před sebe, na místo, na němž očima zůstal naposledy, a jakoby přímo hleděl do nicoty. Tím průhledem do prázdna se pro mě stal nepopsaný papír za slovy „*tamtomu oblaku*“.

„Odpočiň si, každý den nemůžeš pracovat dlouho do noci!“

„Já nepracuju, píšu... Přemýšlení a psaní není žádná práce,“ odpověděl jsem nervózně.

A sotva jsem to řekl, uvědomil jsem si, že mluvím s nikým, opravdu s nikým, vždyť jsem neslyšel klepnout dveře a v pracovně jsem byl sám. Až na pískání myší, které se mi patrně zdálo, mě do té chvíle nic nerušilo. Ohlédl jsem se ke dveřím, přejel pohledem po hřbetech knih a nezjistil sebemenší změnu.

„My jsme tady na knihách autorů, co začínají písmenem Há.“

Kouknu tam, zpočátku nic nevidím, ale potom si všimnu dvou malých postaviček, jak sedí se spuštěnými nohama na sebraných spisech Bohumila Hrabala, na těch třech posledních svazcích, a jedna z nich, co dřepí na konci, se ležérně opírá loktem o Haškovy Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války, které jsou dvousvazkové a formátově větší.

„Tak začínám bláznit, už mám nejenom sluchové halucinace, ale i vidiny,“ povzdechl jsem si.

„Bojíš se?“ optal se ten malý človíček s opřeným loktem.

„Nebojím, spíš se mi jaksi ulevilo – a to je právě divné!“

„Není to divné, tvůj pocit svědčí o tom, že je všechno v pořádku. Věř tomu, co cítíš. My jsme tvoji přátelé.“

Usmíval se. A ona se taky usmívala. Ti dva malí človíčkové vypadali jako dvě děti, jako zmenšený kluk a zmenšená holka. Odněkud mi byli povědomí. Zvláště ta světlovlasá holka s culíky a dolíčky na tvářích. Když jsem se na ni díval, rozesmály se jí oči a z rozpustilosti zakývala nohama v malých střevíčkách. Nedokázal jsem si ale vzpomenout, odkud je znám.

„A kdo vlastně jste?“

Zachechtali se a jejich smích tak trochu připomínal myší pískání.

„Já jsem Sen a ona je Dona,“ řekl kluk, nebo spíš malý mužíček. Řekl to jakoby nic, jako by se rozumělo samo sebou, že mají taková neobyčejná jména.

Když jsem to uslyšel, zabylo mi, jako kdybych dostal zásah elektrickým proudem. Jakási podivná energie prostoupila mým tělem od hlavy k patě a na okamžik mě úplně zamrazilo. Naštěstí úlek spojený s úzkostí vzápětí pominul. Převládl příjemný pocit a zvědavost.

„O tom jsem přece nikdy nikomu nevyprávěl! Jak se můžete tak jmenovat?“ řekl jsem tiše.

Sen Dona byl dřevěný můstek přes Lucinu, kam jsem jako kluk chodil pozorovat plynoucí vodu. Moje tajné místo, které jsem si tak pojmenoval.

„Chacha, chichi,“ smála se holka, co prý se jmenuje Dona.

„My jsme právě odtamtud,“ říkal Sen, ten klouček-mužiček.

Zavrtěl jsem odmítavě hlavou, vůbec se mi nelíbilo, že si ze mě utahují.

„My jsme právě odtamtud, co jsi nikdy nikomu nevyprávěl,“ vysvětlil.

„Tak dost,“ rozlobil jsem se, „jste obyčejné přeludy, které se mi navíc ještě posmívají! Skončím s vámi jednoduše – půjdu spát, a bude to!“

„Jdi si lehnout, vždyť jsme ti přece radili, aby sis odpočinul,“ připomněla Dona.

„A my se ti neposmíváme,“ pravil vážně Sen, „opravdu ne.“

„Proč se teda pořád tak písklavě smějete?“

„My se smějeme z radosti, jsme velice rádi, že jsme se konečně s tebou setkali,“ odpověděl Sen.

A Dona k tomu přidala: „Ani nevíš, jak těžké tě bylo najít!“

Mávl jsem nad jejich řečmi rukou.

„Hledáme tě dvacet let,“ podotkl Sen.

„Víte co?!“ řekl jsem rozmrzele. „Zhasnu lampu a jdu do postele. Zítra ráno vstanu a nebudu o vás nic vědět, možná navždy, nebo aspoň dvacet let...“

Viděl jsem, že s mým rozhodnutím v podstatě souhlasili. Zřejmé ale bylo, že se jim nelíbila moje ironie. Nechali ji však být bez poznámky.

Když jsem skutečně stiskl vypínač lampy na stole, popřáli mi dobrou noc a já se vydal potmě za manželkou do ložnice. Uměl jsem chodit domem bez světla jako slepec. Tolik a tolik kroků, zmáčknout kliku, zavřít dveře, otočit se doprava, tolik a tolik kroků... Kdyby se mě někdo zeptal, kolik těch kroků vlastně dělám, tak bych to nevěděl, kroky jsem počítal podvědomě. Kromě toho jsem dokázal chodit zlodějsky potichu, takže jsem nikdy nikoho v domě nevzbudil. Rychle jsem vklouzl pod příkrývku na své polovině postele – žena

hluboce spala – a chvilku uvažoval o tom, jestli Sen a Dona nejsou prvním příznakem propukající duševní choroby. Takové myšlenky by člověka měly rozrušit, mě kupodivu nezneklidňovaly. Je to svým způsobem zábavné, napadlo mě a hned nato jsem usnul.

Druhý den jsem na ně myslel od samého rána. Cestou do práce v autobuse, v práci, kdykoli nastala chvíle, že jsem se nemusel plně soustředit na to, co právě kreslím. Hlavně mi vrtalo hlavou jejich tvrzení, že jsou odtamtud, co jsem nikomu nevyprávěl. Člověk přece zažije spoustu věcí, o kterých se mu nechce mluvit. Různých trapasů, ponižujících situací, kdy se nezachoval zrovna nejlíp, a je rád, že jsou zapomenuty. Že by chtěli, abych se přiznal k nějakému ošklivému činu? A kvůli tomu mě hledali dvacet let? To se mi nezdálo. Così mi říkalo, že půjde spíše o podobné tajemství jako můj můstek na řece Lucině. Že se jmenují Sen a Dona, nemohla být náhoda!

Když jsem se vrátil domů a přišla doba, kdy si konečně můžu sednout k psaní, začal jsem tím, že jsem si důkladně prohlédl polici s knihami, na kterých včera seděli. Na jejich ořízkách byl netknutý prach. Odtáhl jsem Švejka, abych viděl na zadní řadu knih, a neobjevil jsem sebemenší stopu po tom, že by tam někdo šmejdil. Sedl jsem si k psacímu stolu, rozsvítil lampu a zahleděl se na neukončenou větu ve válci psacího stroje. Proč jsem ji napsal a co jsem těmi slovy chtěl říct, to mi bylo záhadou. Začít psát bývá vždycky těžké. Ostatně nestalo se mi poprvé, že jsem zíral na papír a připadal si prázdný až do nejspodnějších vrstev. Studna bez vody. Holé kameny ční. Zvláštní je, že najednou se člověk vzpamatuje, zachytí slovo, větu a pak čas začne plynout různými směry, jeden k minulosti a druhý k budoucnosti, což ještě umocňuje vědomí přítomnosti a okamžiku. A než se naděje, venku je noc a na stole se kupí popsané strany. To se přihodilo i tentokrát. Od místa „*co by se podobalo tamtomu oblaku*“ mě dělilo několik stran,

obrácených rubovou stranou nahoru na desce stolu. Jakmile jsem však napsal „*stromy vykácené*“ a na chvíli se zarazil, ozval se z druhé horní police knihovny dívčí smích:

„Chichi, chacha...“

Okamžitě jsem věděl, že se směje Dona. Zvedl jsem hlavu od stroje a podíval se na knihy seřazené pod písmenem H. Samozřejmě tam byli oba. Dona už seděla na horní ořízce sebraných spisů a komíhala nohama a Sen se ještě po nich procházel, jako by váhal, kam by se měl usadit. Zřejmě se mu líbilo vyvýšené místo na dvoudílných Osudech, ale nakonec tam nevyšlezl a uvelebil se vedle Dony stejně jako včera.

„Dobrý večer!“ pozdravil jsem je.

„Dobrou půlnoc,“ řekl Sen s pousmáním.

„Ty sis nevšiml, že je skoro půlnoc?“ podivila se Dona.

„Nevšiml.“

mlčeli jsme. Pozorovali se navzájem. Teď se oba tvářili vážně. Pochopil jsem, že pro dnešek je s psaním konec.

„Poslyšte, vy jste mi včera nasadili pořádného brouka do hlavy,“ řekl jsem. „Uvažoval jsem o tom skoro celý den. Jak to myslíte, že jste odtamtud, co jsem nikdy nikomu nevyprávěl?“

„To ti nemůžeme vysvětlit,“ řekla Dona, „máme to zakázané!“

„Musíš na to přijít sám,“ připojil Sen. „Kvůli tomu jsme tady.“

„Stačí, když si vzpomeneš, a my se budeme moci zase vrátit... Mělo by to být pro tebe snadné. Jsi zvyklý procházet vzpomínkami...“

„Všichni, co píšou příběhy, se vyznají v nevyprávěném,“ připomněl Sen.

„Nevyprávěném, hezky řečeno!“ zaprotestoval jsem. „Vy si myslíte, že každý, kdo usedne k papíru a pokouší se napsat nějaký příběh, je odborník v nevyprávěném? To se ale strašně mýlíte! Právě naopak.“

„Jestli chceš, můžeš nás poučit,“ uchichtla se Dona.

„Vidíte tamhle tu tenkou knížku pod písmenem M,“ ukázal jsem prstem, „napsal ji Herman Melville a jmenuje se Písař Bartleby. Myslíte, že by Melville uměl srozumitelně a pěkně logicky říct, o čem v tom příběhu vypráví? Pochybuj. Možná že kdyby to musel udělat, zůstal by stát bezradně u zdi na dvoře blázince jako ten zvláštní člověk, o kterém ta knížka je...“

„Máš pravdu,“ souhlasil Sen.

„Nebo tam nahoře,“ zamířil jsem ukazovákem na horní polici, „ta tlustá šedivá kniha s názvem Povídky, druhá zleva v řadě sebraných spisů. V ní je příběh Černý mnich. Četl jsem ho možná už stokrát a pokaždé mu rozumím a nerozumím zároveň. Jeho autor – Anton Pavlovič Čechov – nikdy nikomu nevysvětloval, co ho přivedlo k napsání té povídky a z jaké životní zkušenosti vychází. Pátral jsem po tom. Nepodařilo se mi najít sebemenší náznak. Někdy si myslím, že by ani sám Čechov nedokázal vysvětlit, o čem ta povídka doopravdy je. O tom, co se skrývá ve víru Černého mnicha. A každý Černého mnicha čte jinak a rozumí mu po svém. Ta povídka je plná nevypráveného.“

Rozmáchlým gestem rukou jsem obsáhl všechny hřbety knih v první i druhé řadě regálů se štítkem Provozovna 304. Police knihovny sloužily původně jako regály v obchodu pana Böhma na začátku aleje. Když obchod zrušili a chtěli regály spálit, koupil jsem si je na knihy, nechal jsem regály, tak jak byly – i s inventárními plechovými štítky.

„Když vezmete tady ty knihy v pokoji, ale co povídám, úplně všechny knihy na celém světě, pořád bude toho, o čem se vypravovalo, méně než toho nevypráveného. A přitom většinu lidí nikdy ani nenapadlo vzít pero do ruky...“

„My ti rozumíme,“ přerušila mě Dona, „chceš říct, že každý člověk, a nejenom spisovatel, je na tom stejně. Prožil toho víc, než dokáže povědět.“

„No právě.“

Zakroutil jsem rezignovaně hlavou a položil ruce na válec psacího stroje s rozepsaným listem.

„Jsem rád, že souhlasíte. Všichni za sebou máme spoustu nevypravovaného a nevysloveného. Jak v tom oceánu mám hledat kamínek, co po mně chcete, abych našel, právě ten jeden jediný a právě ten správný? Nezdá se vám, že žádáte nemožnou věc? Nemám sebemenší šanci vaši hádanku rozluštit!“

„Nejde o hádanku, mrzí mě, že jsi se tak vyjádřil,“ pronesl Sen. Poprvé jsem v jeho hlase uslyšel dotčený tón.

„Už náš úkol nikdy nezlehčuj!“ napomenula mě Dona. „Stálo nás hodně času a sil, než jsme tě našli... A mimochodem, nám jde jenom o něco, nač si dokážeš vzpomenout... Ale musíš chtít.“

„Sám přece víš, že mezi nevyprávěnými, nevyslovenými a nevyřčenými věcmi jsou i takové, které se chtějí s velikou silou prodrat ven ze zapomnění.“

„Vím – i nevím!“

„A to je jedna z nich. Stačí pouze chtít a otevřít mysl,“ radil.

Bylo hodně po půlnoci. Dům plnilo zvláštní ticho, jaké vládne jen v pozdních nočních hodinách. Ticho spáčů a spočinutí. Chvilí jsem jeho hudbu poslouchal.

„Půjdu si lehnout, necháme to na zítřek,“ řekl jsem.

„Dobrá, promluvíme si zítra,“ přikývl Sen.

„Ať se ti něco hezkého zdá,“ popřála mi Dona.

„Vám taky,“ odpověděl jsem na oplátku.

Jakmile jsem si lehl do své poloviny postele, usnul jsem stejně jako včera nezvykle rychle. Jako kdyby mě do vody hodil. Přesně, jak se to říká. A spal jsem jako dřevo. U lidí, co obvykle dlouho nemohou usnout a kteří potom špatně spí, působí takový zdravý spánek jako nevyzkoušený lék. Poprvé mi vydatný spánek prospěl, teď právě naopak. Ráno jsem se vzbudil spíše otupělý a rozmrzelý než svěží.

Možná právě proto se mi v práci nedařilo a dělal jsem chybu za chybou. Napadaly mě samé nepříjemné zážitky, takzvané vytěsněné vzpomínky. A jak jsem se na ně rozpomínal a ožívaly jasně přede mnou, uvědomoval jsem si čím dál víc, že vlastně vůbec nejsem tak dobrý člověk, za jakého se vydávám. Kolem poledne za mnou přišel pan Petrlik, šéfkonstruktor, rozložil na mém rýsovacím prkně výkres, který jsem mu před chvilkou odevzdal, a ukázal mi nesmysly, které jsem tam namaloval.

„Na takovu lajdáckou práci nejsem u vás zvyklý, překvapujete mě!“ řekl.

„Promiňte, hned to opravím, nakreslím ten bokorys znovu.“

Chyby byly evidentní. Bokorys neodpovídal nárysu. Spoustu detailů jsem v něm vynechal.

Když jsem přišel domů, pohádal jsem se s manželkou kvůli nějaké hlouposti, která nestála za řeč. Zkrátka den blbec. Teprve když jsem pomáhal synovi a dceři s domácími úkoly, jsem se začal uklidňovat. Díval jsem se na syna, jak neobratně píše písmenko po písmenku, včas jsem ho zarazil, když se chystal ve slově silnice napsat ypsilon, a už jsem se zase cítil víc jako člověk dobrý než špatný. Počkal jsem, dokud syn a dcera neusnuli. Usmířil jsem se s ženou, a jakmile jsem zjistil, že ona i děti klidně spí, odplížil jsem se do své pracovny.

Nahmatal jsem kolíček vypínače, stiskl ho a do očí mě uhodilo světlo. V drátěném okénku psacího stroje vězela slova „*stromy vykácené*“. Místo toho, abych se posadil ke stroji a přemýšlel, co po nich má následovat, jsem šel hledat ty dva. Prach neprach vytáhl jsem všechny knihy uložené pod H, naskládal je na podlahu, až byl regál prázdný. To, co jsem tam uviděl, bylo jednoznačné a jasné, úplné nic, jen zaprášené rohy s vystouplým kličkem ve spárách. Žijeme v hrozně prašném prostředí, před dvěma měsíci jsme regály pečlivě vyčistili a teď už je v nich zase prach!

Rozhodl jsem se, že vytažené knihy nechám na podlaze. Neudělal jsem to kvůli tomu, abych Sena a Donu odradil od návštěvy, ale chtěl jsem jim – přiznávám – jejich příchod přece jen trochu ztížit.

Sotva jsem sedl ke stroji, napadla mě věta navazující na napsaná slova. Vyfukal jsem ji rychle svým nepísařským způsobem, to znamená s pomocí ukazováku, prostředníku na levačce a několika prstů na pravé ruce, a ještě jsem ji nedokončil a už mě napadala další. Na všechno jsem zapomněl, čas se rozběhl různými směry, a kdyby se mě v té chvíli někdo zeptal, kde jsem, věděl bych to, ale nedokázal bych odpovědět. Jakmile jsem vyklepal „*a nejvíce touhou*“, stalo se cosi neuvěřitelného, živá, vesele zurčící a spěchající řeka se přestala valit a znehybněla na místě, jako kdyby zkameněla. Je to možné?! Jakživo se nestalo, aby se řeka usadila na prameni a řekla: Dál nepoteču? Tak to napsal Jordan Radičkov v jedné své hře. Teď se to stalo. Už mě nenapadalo jediné slovo. Při-
krčil jsem se a polekaně se rozhlédl po knihách.

„Ty ses na nás rozhněval?“

Byl to hlásek Dony, neorientoval jsem se však, kde je.

„Vítej! My jsme o patro níž, pod tím regálem, co jsi vyprázdnil!“ ozval se Sen.

„Taky vás zdravím, už vás vidím!“

Vybrali si tentokrát dlouhou řadu knih Thomase Manna, Dona seděla zrovna na Kouzelném vrchu a Sen na Buddenbrookových.

„Zdravím vás, ale zároveň vám hned řeknu, že toho vašeho naznačování a vyhýbání se jasné otázce už mám dost,“ pokračoval jsem odhodlaně, okamžitě jsem se dostal do stejného rozpoložení jako předtím, než jsem začal dělat se synem úkoly.

„Co ti máme upřesnit?“ optala se zvědavě Dona.

„No co? Co po mně chcete!“

„Vždyť to přece víš, už jsme ti to říkali,“ trvala na svém.

„Kvůli vašim jménům jsem si zpočátku myslel, že si mám vzpomenout na cosi hezkého, něco takového, co člověka obohacuje, aniž to třeba ví. Ale dnes jsem zapochyboval. Když jsem si namáhal hlavu, vybavovaly se mi samé věci, které mi zrovna neslouží ke cti, a nejhorší na tom bylo, že je jich víc, než jsem se domníval. Zážitky, v kterých se člověk nejeví v příznivém světle, paměť potlačuje. A o těch nikdo nevypravuje. Dají se ale přivolat zpátky. Až jsem se zhrozil, když jsem se během dne rozpomínal, kolik a jak nepěkných jich bylo...“

„Jsi sebekritický, a to je správné,“ řekl Sen. „Člověk musí umět rozeznávat špatné a dobré věci nejenom u druhých, ale i u sebe. Naším posláním je však něco jiného, hledej jiným směrem.“

„Jediné, nač jsem si dnes vzpomněl a co by snad mohlo být trochu zábavnější, je moje přísaha v osmi letech, že už nebudu brečet. Nikdy nikomu jsem o ní nevyprávěl. Víte, já jsem odmalička patřil k uplakánkům. Byl jsem jako taková ubrečená holčička. Když se mi něco nepovedlo, když rodiče odešli, když se něco převrátilo, hned slzy a fňukání. Taky jsem ronil slzy v kině, při čtení něčeho dojemného, poslouchání smutné pohádky. Máma říkala, že jsem precitlivělý po březolupské babičce, ta taky při každé příležitosti, ať z radosti či lítosti, hned plakala. Přivítání a loučení s ní se nikdy neobešlo bez slz jako hrachy. Kluci ve škole se mi smáli, že prý jsem jako holka, jen do mě strčí, jen něco řeknou a už bulím. Byla to pravda, ale strašně jsem svou plačtivostí trpěl, jenže jsem si nedokázal přemoct. Jednou jsme jeli s dědou na Salmu pro palivové dřevo. Seděl jsem na povozu, držel se postranice a děda na kozlíku si povídal se sedlákem, který jednotvárně pobízel koně bičem. Klapot koňských kopyt, švihání bičem. Vzpomněl jsem si na něco smutného, už ani nevím na co. Cítil jsem, jak se mi derou do očí slzy, jak se mi chce hrozně brečet. Právě jsme projížděli kolem šachty Jan

Maria, na těžní věži se rychle míhala protisměrně se točící kola. Jedna klec padala do podzemí, druhá stoupala vzhůru. Představil jsem si ty havíře namačkané v kleci, tu odvahu, jakou musí mít. V té kleci, a potom v tom podzemí. Polkl jsem slzy, potlačil lítostivé pohnutí a nepozorovaně zvedl dva prsty k nebi. A mlčky přísahal, že už nebudu brečet. A tu přísahu jsem taky splnil. Nikdy jsem už nebrečel. Kdykoli se stalo, že jsem cítil slzy na krajíčku, vzpomněl jsem si na ně, na havíře z jámy Jan Maria, a hned mě plačtivost přešla.“

„A proč jsi to nikdy nikomu nepovídal?“ zeptal se Sen.

„Nevím... Je to takové pitomé, dětsky pitomé...“

„Mi se tvoje vyprávění líbilo,“ usmívala se Dona. „Ty dětsky pitomé zážitky, jak jsi je nazval, jsou krásné a opravdové!“

„Jenomže to není ono, proč jsme přišli!“ řekl Sen.

„Skutečně ne,“ přiznala Dona.

„Tak co se dá dělat? Zkusíme to jindy!“ pokrčil jsem rameny.

Začal jsem sbírat knihy na podlaze, abych je vrátil zpátky na místo. Když jsem se se sloupцем knih zvedl, Sen a Dona už byli pryč. Jako by se báli, že k nim přijdu blíž a pořádně si je prohlédnu, raději zmizeli bez rozloučení.

V práci se mi tentokrát dařilo. Přitom jsem pořád přemýšlel o tom, nač si mám podle Dony a Sena vzpomenout. A zároveň pořizoval detaily složitého vibračního dopravníku a při rozkreslování součástí přicházel ještě na drobná, ale výrobě i funkčně dobrá zdokonalení. Pravděpodobně existuje správné duševní rozpoložení, kdy nám jde zkrátka všechno, do čeho se pustíme.

Pan Petrlík během směny přicházel za mnou, mlčky mi nahlížel přes rameno na prkno a nic neříkal. Odpoledne to však už nevydržel, podíval se na rozdělaný detail a prošel si hotové výkresy.

„Jak je možné, že nás tohle nenapadlo! Sakra, chlape, vám to myslí!“

Víc jsem ale uvažoval o těch dvou. Tvrdí, že mě hledají dvacet let, co se stalo před dvaceti lety? Kdybych byl doma a přihodilo se to tady u nás, asi by po mně nemuseli pátrat? Musel jsem být někde jinde, někde, kde mě nikdo neznal. Jenže já skoro nikam necestuju, jsem tady zapuštěný jako starý strom. A najednou jsem si uvědomil, vybavilo se mi to celé naráz a úplně zřetelně.

Ještě jsem mladý a svobodný, začínám pracovat jako pomocný konstruktér, zaměstnání mě nebaví a ani nemůžu přijít na to, co by mě bavilo. Jakmile mám volno, čtu knížky, všechno, co mi přijde pod ruku. Můstek už dávno neexistuje, ale občas se tam jdu projít.

Pak se mi připlete do ruky knížka s nezajímavým titulem *Z kroniky našeho rodu*, otřepaná a trochu potrhaná, koupil jsem ji v antikvariátu ve výprodeji. Pustím se do ní navečer a dočtu ji nad ránem. Následuje *Pozdní léto*, *Hvozd*, *Brigita*, *Potomci*. Jsem knihami Adalberta Stiftera uchvácený a posedlý. Snažím se o něm a jeho knihách zjistit, co se dá. Dokonce se pokouším přečíst jeho mnohasetstránkovou monografii, vydanou ve Vídni a napsanou samozřejmě německy. A přitom ten jazyk neumím...

Na jaře si konečně můžu vzít dovolenou a rozjet se na Šumavu. Navštívím Horní Planou a chodím Stifterovým krajem. Je časně jaro a na loukách a polích ještě leží sníh, na okrajích lesa celé kupy. Jednoho dne – udělalo se tak krásně, slunce září, až se probouzející se tráva a stromy chvějí – jdu kamenitou cestou do strmého kopce. Projdu ztichlým zámkem a vstoupím do liduprázdného parku. Je mi tak dobře, že bezděky řeknu polohlasem *Sen Dona*, vzpomněl jsem si na ten pocit uprostřed můstku. Míjím staleté stromy a pomalu mířím k jezírku. Na jeho břehu stojí dívka, dlouhé světlé vlasy stažené vzadu sponou, na sobě má bílé splývavé letní šaty, na které je trochu brzy. Přes záplavu slunečního jasu je stále ještě chladno. Pozoruje hladinu jezírka. Zůstanu stát.

Podívá se na mě temným očima jako trnky, usměje se těmi překvapivě tmavýma očima i hezkými dívčími rty.

Díváme se na sebe celou věčnost. Mám strach cokoli říct. Kdybych promluvil, dokázal bych říct jediné – že ji miluju. Zdá se mi, že se známe odjakživa, anebo že ji pořád hledám a teď jsem ji našel. A její oči, úsměv, tvář a celá bytost vyzařují totéž. Jsem šťastný... Mnohokrát jsem pochyboval a ona existuje!

Někde po straně za sebou uslyším hlasy, nejspíše dětské. Dívka krátce pohlédla tím směrem a já se taky ohlédl. Když jsme se znovu setkali očima, cítil jsem, že se se mnou loučí. Nerada se odvrátila a zamířila mezi stromy za jezírkem. Viděl jsem, jak se její nohy boří do právě procitlé světle zelené trávy. A najednou nebyla.

Odešla, ale zůstala ve mně navždy. I teď vím, že ji v sobě mám. Stačilo se rozpomenout...

Večer jsem se usadil u psacího stroje a zadíval se na natukaná slova „*a nejlépe touhou*“. Neměl jsem však v úmyslu psát, chtěl jsem pouze počkat na Donu a Sena. Dlouho nešli. Začal jsem novou větu, pořád jsem ještě mínil čekat, ale když mě napadla ta navazující věta, tak jsem si ji pro jistotu naklepal. Pustil jsem se do psaní, ani nevím kdy. A ztratil pojem o čase. Když se mi hodně po půlnoci prsty na klávkách klávesnice zastavily, leželo vedle mě na stole – rubem nahoru, jak mám ve zvyku, protože napsané mě čímisi ruší – několik stran. V drátěném okénku uvízla slova „*proč tak rychle, proč tak náhle...*“

„Jedna hodina odbila a lampa ještě svítila,“ zasmál se Sen.

„To je už tak pozdě,“ překvapilo mě. „Zdravím vás,“ řekl jsem. „Proč jdete až teď“

„Taky tě zdravíme,“ řekla Dona. „Chtěli jsme tě nechat psát.“

Seděli zase na svém obvyklém místě.

„Už vím, odkud se známe a nač si mám vzpomenout.“

„Opravdu?“

„Tenkrát na jaře v zámeckém parku...“

Dona a Sen na sebe potěšeně pohlédli a oba přikývli.
„Správně!“ řekl Sen.

„Jenom nedokážu pochopit, jak jste mě našli?“

„Podle tvého hlasu, podle těch dvou slov, která jsi tenkrát řekl.“

„Museli jsme poslouchat lidské hlasy, tisíce lidských hlasů, každý člověk má jiný a úplně nezaměnitelný hlas. Nebylo lehké tě najít.“

„A proč jste mě hledali?“

„Poslala nás naše paní, víš,“ řekla Dona.

„To jsem rád, děkuju. Už jsem zapomínal, kolik krásných okamžiků v sobě nosím. Chápu, že chtěla, abych si to sám vybavil.“

Byl jsem v tom okamžiku velice šťastný. A abych projevil svou radost, řekl jsem znovu:

„Děkuju!“

„My jsme tě ale nevyhledali jenom proto, abys sis vzpomněl,“ řekla Dona.

„Máme od naší paní ještě jeden úkol,“ řekl Sen.

„A jaký?“

„Teď když vyjdeš ven, uvidíš padající hvězdu. Něco si přeješ, a určitě se ti to splní!“

Musel jsem se zasmát, když mi to říkal; kolik lidí už vyslovalo nebo si pouze myslelo své přání při spatření létavice, a komu se takové přání skutečně splnilo? Miliony padajících hvězd, miliony splněných přání od chvíle, co se lidstvo dívá na noční oblohu... Je to hezké, ale hezkým kouzlům moc nevěřím.

„Nemám žádné přání,“ řekl jsem.

„Nevadí, zajdi se podívat před dům, a sotva zahlédneš prolétající hvězdu, hned budeš vědět, co si máš přát,“ promluvila Dona. Překvapilo mě, jak její hlásek zní vmlouvavě.

„Musíš to udělat, tohle není pověra, žádné hezké kouzlo. Věř nám...“

„Čím si ale splnění svého přání zasloužím?“

„Je to dar,“ řekl Sen, „dar si nemusí nikdo zasloužit, to přece víš!“

A po odmlce pokračoval:

„Přišel čas se rozloučit. Musíme se vrátit. Jsme rádi, že jsme vykonali, co nám bylo uloženo, a že se můžeme vydat zpátky domů.“

„Přeji ti, abys napsal něco krásného,“ řekla Dona.

„Přeji ti, abys v životě nacházel to hlavní,“ řekl Sen.

„Na shledanou!“

„Na shledanou,“ odpověděl jsem jim ze setrvačnosti a rychle dodal: „Poděkujte své paní za dar, ale já ho už dostal tenkrát před dvaceti lety...“

Když jsem to říkal, na chvíli jsem zavadil očima o poslední slova nad páskou psacího stroje *„proč tak rychle, proč tak náhle...“*, a když jsem otočil hlavu k Doně a Senovi, už tam nebyli. Díval jsem se jenom na hřbety sebraných spisů Bohumila Hrabala a knihy Jaroslava Haška a zjišťoval, že nad jejich vrchními ořízkami je docela prázdné.

Co mi zbývalo?

Zhasl jsem lampu a vydal se tmou z pracovny do předsíně. V předsíni jsem chvíli zaváhal, možná bych si měl jít raději lehnout, ale potom jsem přece jenom začal šátrat rukou podél stěny. Nahmatl kliku dveří domovního vchodu, odemkl a vyšel na schody. Venku byla jasná noc, podivuhodně svěží vzduch a nad střechou domu se klenulo nebe s miliardami hvězd. Bylo je tak dobře vidět proto, že nesvítíl měsíc. Nadechl jsem se z plných plic, vykročil na dvůr a zaklonil hlavu. Přímo nade mnou se skláněla oj Velkého vozu a o kus dál jsem viděl Polárku, ale těch hvězd bylo jak naseto, přímo záplava, a teď když zářily jasně, ostatní známá souhvězdí se dala rozeznat jen obtížně. Pořád jsem ještě Doně a Senovi

úplně nevěřil, žádné přání jsem si nenachystal, ta noc však byla nádherná.

A tu v nadhlavníku někde nad střechou našeho domu se zjevil zářící meteorit. Kdyby svítil jen zlomek vteřiny, jak to u létavic bývá, nestačil bych se ani vzpamatovat, a už by zhasl a jakékoli přání by přišlo pozdě. Jenže tenhle prolétal celou oblohou a svítil tak dlouho a s takovým jasem, že jsem uposlechl a zašeptal své přání. Skutečně jsem hned věděl, co si mám přát.

Když padající hvězda zmizela kdesi nad obzorem mezi ostatními zářícími a pomrkávajícími hvězdami, cítil jsem poprvé, že se mi to přání opravdu splní. Netýkalo se však mě, ale těch spících uvnitř domu.

A moji skřítki, Dona a Sen, už nepřišli nikdy.

OBSAH

Jan Chramosta zpod křivého mosta	5
Lipůvka	11
Ted' a navždy	42
Skřítki	182

Václav Chytil

Alej bez stromů

Obálku a grafickou úpravu
navrhla Štěpánka Bělovská
Vydalo nakladatelství Tilia
v Ostravě v roce 2014
Nevytištěno